

REVISTA ARHIVELOR

IANUARIE • FEBRUARIE • MARTIE

1/1982

Apare de patru ori pe an

Redacția : București, str. Arhivelor nr. 2, sector 5

Telefon : 13.37.77

CUPRINS

DOCUMENTELE ZILELOR NOASTRE

ARHIVELE STATULUI

150 DE ANI DE EXISTENȚA	1
T. DOBRIN — Fondul Arhivistic Național — parte integrantă a Patrimoniului Cultural Național	3
ȘT. ȘTEFĂNESCU — Rolul Arhivelor în istoria civilizațiilor	6
ȘT. PASCU — Arhivele în slujba istoriei naționale	9
D. BERCIU — Arhivele pământului românesc	14
V. CÂNDEA — Contribuția Arhivelor la dezvoltarea prieteniei și colaborării între popoare	18

60 DE ANI DE LA CREAREA U.T.C.

EL. GHEORGHE — Tineretul în vîltoarea luptei revoluționare. Mărturii documentare	22
--	----

75 DE ANI DE LA DESFAȘURAREA RĂSCOALEI DIN 1907

D. HUREZEANU — Semnificații social-istorice ale marilor răscoale din anul 1907	34
M. FLORESCU — Documente	36

100 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI N. TITULESCU

AL. ANDONE, ȘT. HURMUZACHE — N. Titulescu mesager al aspirațiilor de pace ale poporului român	43
R. D. VLAD — Din corespondența lui N. Titulescu cu Take Ionescu	54

20 DE ANI DE LA ÎNCHEIEREA COOPERATIVIZĂRII AGRICULTURII

GH. SOCOL — Documente	60
-----------------------	----

TEORIE ȘI PRACTICĂ ARHIVISTICĂ

ȘT. HURMUZACHE — Metodologia cercetării Arhivelor străine	73
N. CHIPURICI — Noua casă mehedinteană a Arhivelor Statului	82

LEGISLAȚIE

D. IVĂNESCU — Decretul 472 privind Fondul Arhivistic Național în dezbaterile jurisdicțiilor ieșeni	84
--	----

ȘTIINȚE AUXILIARE

F. RÎNZIȘ — Sigiliile lui Constantin Șerban (1654—1658)	86
---	----

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

A. C. HALICHIAS — Arhivele și istoria științei. Interviu cu Marie Thérèse d'Alverny, René Taton, Guy Beaujouan	91
AL. NEGREANU — Dicționarul de arhivistică	95
N. STOICESCU — Dicționarul istoric al localităților din România	96

CRONICĂ

T. MOȚ — Un nou curs de paleografie germană	98
I. ADAM — Pentru o participare largă a Arhivelor Statului la cunoașterea și valorificarea resurselor minerale și energetice	99
C. DAMIAN, G. IRIMESCU — 125 de ani de la nașterea lui D. Onciul. Manifestări omagiale	101
T. GEMIL — Al IX-lea Congres turc de istorie	103

INSTRUMENTE DE LUCRU

Nomenclator — indicator al UNCAP—UJCAP	
--	--

CONSILIUL DE CONDUCERE

Vasile Arimia, Dan Berindei,
Ioana Burlacu, Nicolae Chipurici,
Constantin Condrea, Costin Feneșan,
Ionel Gal — președinte, Elena
Gheorghe, Mihail Guboglu, Ștefan
Hurmuzache, Petru Ignat, Dumitru
Ivănescu, Corneliu Lungu, Alexandru
Matei, Nicolae Mocioiu, Mircea Mușat,
Emilia Poștăriță, Ioan Pușcaș, Mihai
Rachieru, Ioan Ranca, Traian Rus,
Maria Soveja, Mioara Tudorică.

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Vasile Arimia, Ioana Burlacu,
Constantin Condrea, Costin Feneșan,
Elena Gheorghe, Ștefan Hurmuzache —
președinte, Corneliu Lungu,
Mihai Rachieru, Mioara Tudorică.

Redactor șef :

Ștefan HURMUZACHE

Redactor principal :

Elena GHEORGHE

Secretar de redacție :

Ana-Cristina HALICHIAS

DOCUMENTELE ZILELOR NOASTRE

Mult stimate și iubite tovarășe
Nicolae Ceaușescu

La aniversarea zilei dumneavoastră de naștere, sărbătoare scumpă întregului nostru popor, Consiliul de conducere al Ministerului de Interne, dînd glas sentimentelor de înaltă cinstire, aleasă prețuire și nemărginit devotament cu care vă înconjoară întregul popor, vă roagă să primiți cele mai calde și respectuoase urări de multă sănătate, deplină fericire, de viață îndelungată și rodnică, spre binele și progresul patriei noastre socialiste, pentru triumful nobilelor idealuri de pace și colaborare în întreaga lume.

În această zi aniversară, înscrisă cu litere de aur în istoria poporului român, cadrele Ministerului de Interne, în cuget, simțire și faptă cu toți fiii și fiicele milenarei noastre patrii, vă aduc un fierbinte omagiu, dumneavoastră, fiul cel mai iubit al națiunii, genial conducător revoluționar, patriot inflăcărat, strălucit strateg și arhitect al politicii interne și internaționale a partidului și statului, proeminentă personalitate a lumii contemporane.

Cu prilejul acestui înălțător eveniment sărbătoresc, îngăduiți-ne să dăm expresie profundei noastre recunoștințe pentru vasta și inegalabila dumneavoastră operă, aureolată de cea mai fertilă și luminoasă epocă din istoria României și să ne exprimăm legitima mândrie patriotică pentru uriașul prestigiu de care vă bucurați în fața umanității, prin activitatea pe care o consacrați, fără preget, statornic și consecvent, cauzei păcii, înțelegerii și colaborării internaționale, făuririi unei lumi mai bune și mai drepte, în care toate popoarele să se dezvolte libere și independente.

Însuflețiți permanent de exemplul dumneavoastră luminos de muncă și patos revoluționar, de fierbinte dăruire comunistă pentru înflorirea României socialiste, pentru triumful ideilor socialismului și comunismului în lume, aplicînd neabătut indicațiile și orientările de inestimabilă valoare pe care le primim permanent de la dumneavoastră, ne reinnoim legămîntul solemn să fim mereu la datorie, să ne aducem întreaga contribuție la apărarea cuceririlor revoluționare ale oamenilor muncii, a independenței, suveranității și integrității scumpei noastre patrii.

Cu dorința arzătoare ca, sub înțeleapta dumneavoastră conducere, națiunea noastră socialistă să ajungă victorioasă pe piscurile luminoase ale comunismului, vă rugăm, mult stimate și iubite tovarășe comandant suprem, să primiți, din adîncul inimilor noastre, cele mai fierbinți urări de ani mulți, în deplină sănătate și fericire, pentru propășirea continuă a poporului român, spre gloria și măreția României socialiste.

LA MULȚI ANI !

**CONSILIUL DE CONDUCERE
AL MINISTERULUI DE INTERNE**

ARHIVELE STATULUI.

150 DE ANI DE EXISTENȚĂ

Fondul Arhivistic Național—parte integrantă a Patrimoniului Cultural Național

profesor universitar doctor TAMARA DOBRIN — *vicepreședinte
al Consiliului Culturii și Educației Socialiste*

După cum se știe este meritul conducerii de partid și de stat, personal al Secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu pentru elaborarea unei concepții unitare, profund științifice, contemporane, cu privire la Patrimoniul Cultural Național. În spiritul ideilor avansate în ultimii 15 ani și al atenției ce se acordă activității de valorificare a dovezilor civilizației poporului român, a valorilor materiale și spirituale produse de-a lungul binilenarei noastre existențe, în ansamblul de măsuri și condiții menite să asigure istoriei locul cuvenit în conștiința națională a fost dată prima lege cuprinzătoare privind acest domeniu deosebit de important.

În patria noastră, relația document de arhivă și viață spirituală a epocii și evaluarea documentului de arhivă ca un bun cultural al poporului nu este de dată recentă.

Documentul de arhivă a avut locul ce i se cuvine în cultura românească, în contextul mentalității istorice a vremii în perioadele de înflorire a conștiinței naționale, de elan revoluționar, de definire a statului și națiunii noastre. Trebuie să spunem că această conștiință a existat în inima poporului, a țăranilor liberi, a orășenilor, a instituțiilor administrative ale societății noastre, pentru că fără ea n-am fi păstrat aceste acte, cu grijă, cu mari sacrificii. Numai calamități naturale, războaie și prădăciuni ale invadatorilor au făcut ca multe valori să nu ne mai aparțină ca loc, ele aparținând încă firească și neabătut ieri, azi și mâine totdeauna creatorilor lor, poporului român. Poporul nostru indiferent unde se află aceste documente, rămâne creatorul și autorul lor. Omagiem azi, în ideea relației arhivă-patrimoniu cultural, pe înaintașii noștri, pe cei ce au izbutit să creeze cu 150 ani în urmă o instituție specializată care era, de asemenea, în firești legături cu toate instituțiile de cultură ale României, conduse de remarcabili oameni de cultură, luptători pentru ideile înaintate ale progresului economic și social, oameni care au pus temelii de bază culturii noastre naționale.

Omagiem pe cei care au amplificat funcția culturală a instituției noi afirmând „arhiva ca o avere publică” care merită îngrijirea circuirii. Vasile Alecsandri scria în 1851 că, arhiva unui stat „este colecția tuturor actelor publice, atât administrative cât și judecătorești și politice, care slujesc de temelie legiuirilor și istoriei țării”. Dezideratele oamenilor de bine, ale oamenilor înaintași ai poporului nostru, s-au împlinit firească, odată cu crearea actualei instituții și a altora deținătoare de dovezi patrimoniale. Nu este o întâmplare, este un act le-

gic, faptul că alături de Arhive, în etapa 1834—1864, s-au creat și alți deținători de patrimoniu, ca Muzeul de la liceul Sf. Sava, Muzeul de științele naturii de la Iași și apoi Muzeul Național de Antichități.

Desigur, toate acestea dovedesc o idee clară pe care astăzi o avem așezată la temelia relației dintre arhive și patrimoniul nostru național cultural.

Toate documentele sub toate formele lor, ale vieții materiale și spirituale, reprezintă argumentul definitor al unui popor și prin el se poate demonstra și reconstitui evoluția și perspectiva acestuia. De aceea, între Consiliul Culturii și Educației Socialiste și prestigioasa instituție care a împlinit 150 de ani, Arhivele Statului, organizate și susținute material și spiritual, cu toată generozitatea, de statul nostru, în orînduirea noastră socialistă, s-a creat o legătură firească și organică. Între Direcția generală a Arhivelor Statului și întregul nostru sistem de instituții cultural-științifice, deținătoare ele însele, într-o formă sau alta, ale argumentelor definitorii pentru evoluția noastră istorică, există o strînsă și fructuoasă colaborare. Prin fiecare muzeu, bibliotecă, arhivă, fondul de documente, de tehnologie, de unelte, întreaga noastră avere mobilă și imobilă care se constituie în izvor istoric este astăzi conservată cu deosebită atenție și valorificată în mod plenar.

Istoria noastră zbuciumată a făcut să avem accente și proporții diferite de argumente de ordin istoric în decursul acestei bimilenare existențe. Faptul că nu avem o aceeași frecvență, că nu avem o aceeași densitate, că nu avem aceeași continuitate pe toate liniile ne atrage atenția asupra necesității de a corobora informația izvoarelor, de a căuta relația dintre ele și de a porni în cercetare de la unul din elementele găsite pentru a reconstitui nu un simplu argument ci o întreagă viață, o existență, o dăinuire cu toată amplitudinea și materială și spirituală. Iată de ce între instituțiile noastre de cultură și Arhivele Statului s-au statornicit raporturi de lucru armonice, integrate în programul național de educație și cultură socialistă, avînd la bază orientările fundamentale statornicite de Congresul Educației și Culturii Socialiste, de Programul Partidului Comunist Român. Sensul istoriei, argumentul și demonstrația istorică ocupă locul central în educația civică cetățenească oferind temeiurile fundamentale ale motivației țelurilor și idealurilor marelui nostru popor. Iată de ce afirmăm că în activitatea imensă asumată de lucrători devotați patrimoniului nostru cultural, un loc de seamă îl ocupă lucrătorii Arhivelor Statului.

În noua etapă a evoluției noastre istorice, vom trece la o muncă calitativ superioară. Dezideratul lui Vasile Alecsandri a fost realizat plenar din punctul de vedere al condițiilor și al maturității instituțiilor. Dezideratul valorificării nu este însă acoperit la nivelul exigențelor și al sarcinilor puse în fața noastră. În anii epocii socialiste s-au luat măsuri exprese pentru reducerea dispersării tezaurului arhivist al țării, pentru salvarea documentelor ca una din caracteristicile generale ale acțiunii de protecție, conservare și valorificare a patrimoniului nostru național pe plan superior. În acest context avem încă numeroase datorii împreună. În primul rînd avem o mare nevoie de acumulare, care este și va rămîne permanentă, de cercetare și descoperire și care ne obligă să grăbim relația dintre culegere și valorificare. Raportul în ceea ce privește valorificarea prin exploatare științifică a conținutului documentelor este încă insuficient. Dovadă este faptul că pe argumente mai sărace și adeseori mult mai puțin adîncite alții își permit să tragă concluzii și să ne dea lecții, să ne falsifice istoria și destinul nostru în lume.

Respingînd asemenea practici, trebuie să subliniem că avem și noi o parte de vină, întrucît am valorificat insuficient tezaurul pe care îl posedăm. Revine îndatorirea deosebită pentru o politică în domeniul patrimoniului pe care aș

defini-o în principal ca o politică de ocrotire. Consider că a venit timpul să avem toate condițiile pentru ca activitatea de conservare, prin toată gama de mijloace și tehnici ale sale să constituie una din formele noastre de activitate dominantă. Conservarea și restaurarea este latură clasică, dar adeseori destul de înceată, în timp ce conservarea prin multiplicare și prin publicații, este una din metodele de conservare dominante nu numai în domeniul Arhivelor Statului ci și în domeniul celorlalte valori ale Patrimoniului Cultural Național. Avem priorități în domeniul istoriei. N. Iorga a considerat arhivistica unul din domeniile auxiliare ale istoriei și a subliniat necesitatea de a se forma cadre cu înaltă calificare capabile să abordeze multidimensional argumentele istoriei. Avem îndatorirea, de aceea, de a face împreună un vast program de educație și formare a specialiștilor din domeniul culturii, nu numai al istoriei, al oamenilor noștri de cultură — educatorii tinerei generații, cei ce poartă răspunderea pentru formarea viitoarelor generații în așa fel încît ele să stăpînească fondul de argumente ale istoriei și civilizației noastre, să dea consistență, convingere, adevăr și demonstrație în toate afirmațiile pe care le facem. Un proiect mai vechi și neimplinit este acela al creării unui adevărat impact între documentele de arhivă și cele patrimoniale cu manualele școlare, cartea de masă și toate publicațiile noastre culturale, în care alături de cuvîntul explicativ, argumentul pertinent al arhivei, al arheologiei, al istoriei, tehnicii și științei, al tuturor celorlalte argumente, să fie folosit pe scară de masă. Avem în vedere faptul că, în numeroase cazuri, activitatea noastră de popularizare și de difuzare a culturii peste hotare a fost în general destul de scăzută. Pentru ofensiva științifică una din armele noastre de bază este arma adevărului științific, autentic, consecvent, cu respect față de toate popoarele lumii. Acest argument al nostru, deținut de Arhivele Statului, de instituțiile noastre de cultură și artă, fondul nostru de aur, trebuie să fie difuzat nu în prelucrări și sinteze greoaie, care adeseori nu pot fi difuzate maselor, ci prin argumentul imediat care nu mai lasă oricui dreptul să mai replice ceva.

Există o mare discrepanță în continuare între activitatea deosebit de fructuoasă pe care o desfășurăm în domeniul cercetării, al ocrotirii și valorificării și aceea de respect, de educație civică a maselor față de aceste argumente. Așa cum un popor întreg în decursul unor milenii tulburător de urgite a știut să facă din documentele sale o cauză sfîntă, apărută cu prețul vieții, noi astăzi trebuie să facem din cunoașterea și folosirea lor de către generațiile de astăzi și în procesul de transformare a conștiinței lor mijloace active de formare și dezvoltare a personalității.

Credem că acesta va fi unul din mecanismele fundamentale ale educației prin patrimoniul nostru cultural. În cadrul legilor și sistemului nostru organizatoric există în permanență posibilitatea ca toți cei implicați, umăr la umăr, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid să punem în mintea și inima fiecărui cetățean acele exemple strălucite ale înaintașilor pentru a transforma patrimoniul dintr-un argument al trecutului într-un argument al permanenței, într-un argument al devenirii noastre de mîine. Credem că aceasta este concepția contemporană despre patrimoniu, despre semnificația trecutului, pentru azi și pentru mîine.

Arhivele Statului, împreună cu filialele sale, au desfășurat această activitate pentru a educa posesorii unor asemenea documente să le păstreze cu grijă și să le valorifice corespunzător. Zeci și sute de cetățeni au înțeles acest lucru, ceea ce a dus la îmbogățirea permanentă a patrimoniului.

În domeniul activității noastre patrimoniale, poate cu excepția cercetării arheologice, care a beneficiat de viziunea contemporană, un număr însemnat

de argumente pe care le deținem sînt lipsite de o pagină strălucită și foarte importantă care poate deveni totodată, și un argument în plus. Este vorba de istoria argumentului.

Avem încă un imens impas de cunoaștere a deținătorilor, a condițiilor de păstrare, a circulației, a devenirii și folosirii argumentelor existenței noastre. Această pagină a stat mai puțin în atenția noastră, sărăcind adeseori posibilitatea valorificării argumentului plenar. Considerăm deci că a venit timpul ca, împreună cu echipe interdisciplinare, să stringem rindurile, pentru a completa istoria argumentelor noastre, între muzee, biblioteci și arhive pentru a le conferi valori deosebite. În ceea ce privește activitatea noastră de viitor, comună, avînd cele mai bune condiții de colaborare, putem anunța publicul larg că există statornicit un sistem larg de informare, pe care îl vom pune în practică cu consecvență, cu exigență sporită.

Îmbogățirea întregului patrimoniu cultural al națiunii și prin creșterea permanentă a patrimoniului arhivist, va duce la dezvoltarea mării avuții spirituale a poporului, pe care avem datoria de a o transmite neștirbită urmașilor noștri. Avem totodată datoria de a readuce în memoria timpului nostru patrimoniul arhivist cu argumentele lui de cea mai mare importanță lăsîndu-l urmașilor pentru progresul neconținut și veșnicia culturii românești.

Rolul arhivelor în istoria civilizațiilor

profesor universitar doctor ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU
membru corespondent al Academiei R. S. România,
președintele Secției de istorie și arheologie a Academiei
de Științe Sociale și Politice

„Mărturisesc — scria Ernest Renan — că mi-ar fi cu neputință să locuiesc sau să călătoresc într-o țară unde n-ar fi nici arhive, nici antichități“. Arhivele ca păstrătoare de vestigii și antichități, ca vestigii ale conștiinței de sine a popoarelor constituie condiția *sine qua non* pentru reconstituirea istoriei lor, pentru cunoașterea civilizațiilor create.

Produs al secolului al XVIII-lea, înnobilit de suflu revoluționar, termenul de *civilizație* avea să triumfe în mișcarea de idei odată cu anul 1789. Și acest fapt — scria Lucien Febvre — unul din clasicii istoriografiei secolului nostru, cu rol însemnat în orientarea cercetărilor istorice spre studierea civilizațiilor — nu a fost întîmplător. Mișcarea revoluționară era, în mod necesar, o mișcare optimistă, ce privea spre viitor. În spatele acestui optimism, pentru a-l susține și a-l justifica se afla filosofia progresului, a perfectibilității ființei umane și a creației ei, fiecare etapă pe acest drum marcînd un nou progres.

Definit ca o rezultată — „rezultanta forțelor materiale și morale, intelectuale și religioase care acționează, la un moment dat, într-o anumită țară, asupra conștiinței oamenilor“ — conceptul de civilizație ia în tot mai mare măsură locul datelor seci, bătăliilor — fie ele și celebre — ca obiect al istoriei, știință despre om în totalitatea manifestărilor lui.

Încetînd de a fi pur evenimențială sau istorizantă, istoriografia de azi se dorește — și, în cazul țării noastre, este, nu numai în declarații — o istoriografie angajată, care să răspundă nevoilor societății actuale, permanentului efort care stă la originea succesului stăpînirii de către om a naturii. Legăturile științei istorice cu viața practică și sarcinile epocii fac din ea o știință a acțiunii, deși prin obiectul ei știința istorică explorează trecutul. „Istoricii — spunea Hans Nobholz, președinte al Comitetului internațional de științe istorice, la cel de al IX-lea Congres internațional de istorie (Paris, 1950) — nu sînt indiferenți practicii vieții. Ei simt nevoia de a fi utili și de a servi. Prin interpretarea faptelor istorice și prin învățămîntul istoriei ei participă la misiunea cea mai dificilă și mai urgentă a umanității, aceea a reglementării pașnice a relațiilor internaționale, fără a recurge la forță. Aceasta comportă o schimbare în concepția noastră despre ceea ce este permis și legitim în practica politicii externe, în sensul că noi condamnăm războiul ofensiv ca mijloc de a ne asigura avantajele în detrimentul aproapelui nostru. În trecut, istoriografia a acționat mai degrabă în sens contrar, exaltînd spiritul războinic punînd pe prim plan, în expunerile ei, luptele armate și glorificînd faptele militare. Ea examina mai mult ceea ce separa națiunile decît ceea ce le unea. Istoriografia viitorului se orientează deja în sens contrar. Istoria, considerată în generalitatea ei, pune pe prim plan al scenei lumii interdependența tuturor națiunilor“, ceea ce fiecare țară a primit de la altele și ceea ce a dat, sentimentul solidarității internaționale.

Slujitor al unei științe de sinteză, istoricul cercetează împreună cu etnologul și arheologul civilizațiile zise „primitive“, „barbare“ sau „semicivilizate“, mijloacele și tehnicile lui proprii de investigație cîștigînd în importanță cînd în evoluția istorică și-a făcut apariția scrisul și s-au constituit arhivele cu rol însemnat pentru cunoașterea strădaniei umane spre autodepășire. Această strădanie privea fie viața materială, civilizația cotidiană, structurile, instituțiile, obiceiurile, mentalitatea, arta, știința și tehnica, cu toate cuvintele tot ceea ce face parte integrantă din civilizație. Problema cunoașterii specificității și legăturilor dintre civilizații constituie domeniul cercetării istorice și definește măiestria istoricului.

Desigur, nu se poate vorbi în general de arhive rezervate istoricului civilizației. Toate arhivele pot însă să-i slujească acestuia. Documentele care-l interesează pe istoricul instituțiilor de stat, al economiei, al structurilor sociale, al tehnicii, al modului de satisfacere a nevoilor vitale sau de lux, toate aceste documente constituie baza cercetării speciale a istoricului civilizației. El ia în considerare tot ceea ce conștientizarea lui au folosit, dar și ceea ce ei au neglijat, tot ceea ce îi slujește să distingă și să caracterizeze civilizația pe care o studiază, diferențele niveluri de cultură care corespund diferitelor straturi sociale.

Se știe că mecanismul investigației izvoarelor este declanșat de întrebările pe care și le pune istoricul, întrebări care joacă rolul de verigă între istorie și izvoarele sale, verigă definitorie, atît pentru nivelul științei istorice dintr-o anumită țară, cît și pentru direcția spre care este îndreptată cercetarea istorică.

Pregătirea enciclopedică nu e nicăieri o mai mare nevoie decît pentru istoricul vrednic de acest nume. Cum și-ar putea el da seama altfel de situațiile cele mai variate, care trebuie păstrunse pentru a se ajunge nu numai la o judecată, dar la acea legătură neapărată care singură poate stabili unitatea istorică. Nu e o uzurpare îndrăzneală cultivarea celorlalte domenii de știință, ci o datorie a istoricului față de sine însuși.

Documentul prin el însuși nu are decît o valoare limitată. Interpretarea documentului dă valoarea istoricului. Și în această privință — arăta Lucien Febvre — nu există document care ar putea fi interpretat într-un singur fel, care să poată da un răspuns unic la întrebare unică. Este de fapt ceea ce face pasio-

nantă munca de arhive — de a vedea în documente nu soluții simple la probleme simple, ci aspecte contrastante și totuși solidare ale unei realități, totdeauna una și totuși diversă, ca și umanitatea însăși.

Este marele merit al teoriei marxiste de a fi prilejuit o viziune integrală asupra dinamicii și structurii procesului istoric, ca și asupra aspectelor obiective și subiective ale acestui proces. Gîndirea marxistă exercită o puternică înfrîngere asupra metodologiei contemporane a istoriei, cum ar fi, de pildă, *prin viziunea universală a istoriei*, prin *cercetarea dinamică a trecutului*, prin îmbinarea punctului de vedere universal-structural cu cel dinamic.

Un simptom favorabil al impactului gîndirii marxiste asupra metodologiei contemporane a istoriei îl constituie tendința spre *interdisciplinaritate*, pe de o parte și tendința spre *cuantificare*, ca și metoda elaborării unor modele, pe de alta.

Toate aceste metode îngăduie descoperirea straturilor adinci ale realității istorice, de unde rezultă regularități, tendințe, procese, legături între unele și altele din elementele realității, dintre „forțele care îi activează pe oameni”.

Nu este în intenția mea să fac un istoric al Arhivelor din România, el s-a făcut deja de către Direcția generală a Arhivelor. Aș dori să spun numai că la noi, ca și în alte țări, epoca modernă, a nașterii statelor naționale, a impus transformarea Arhivelor în adevărate instituții de cultură, cu rol însemnat în scrierea istoriei naționale și creșterea conștiinței de sine a poporului. Vasile Alecsandri, arhivist al Moldovei între 1 ianuarie 1850 și 17 aprilie 1853, scria că „Arhiva unui stat este o avere publică care merită cea mai de-aproape îngrijire a Cîrmuirii. Ea este colecția tuturor actelor publice, atît administrative cît și judecătorești și politice, care slujesc de temelie legiuirilor și istoriei țării”.

Cel care a pus în adevărata lumină valoarea documentelor în întocmirea istoriei noastre a fost marele revoluționar democrat Nicolae Bălcescu. Anunțînd apariția în 1845 a *Magazinului istoric pentru Dacia*, expunînd concepția sa asupra istoriei — necesitatea ca ea să se ocupe în special de producția bunurilor materiale și valorilor intelectuale, de istoria maselor producătoare — Nicolae Bălcescu scuza astfel pe istoricii care s-au ocupat mai mult de biografiile stăpînilor: „Însă se cuvine să fim drepi și să nu osîndim fără pricină pe bărbații cărora le sîntem datori respect și mulțămire, ci să întrebăm dacă ei puteau să facă al-mintrelea... Nu, și pricina este lipsa documentelor... Tot ce putem și tot ce trebuie să facem acum, este a ne aduna documentele, care sînt materialele istoriei, pentru ca să putem compune odată o adevărată istorie”.

Un alt ctitor al istoriografiei românești, Mihail Kogălniceanu, editînd *Arhiva românească*, în 1840, cu scopul de a publica cronicile și letopisețele țării, arăta că tot atît de important este să se publice în colecția pe care o preconizase „urice și documente vechi, nu mai puțin interesante decît acele hronice”. Publicarea de izvoare istorice, începută de N. Bălcescu și M. Kogălniceanu avea să fie continuată de A. T. Laurian, Timotei Cipariu, Gh. Bariț, T. Codrescu, B. P. Hasdeu, Papiu Ilarian, N. Iorga, Gh. Ghibănescu, Ioar Bogdan, Gr. Tocilescu, M. Costăchescu, P. P. Ponițescu care au dat la iveală documente de mare importanță legîndu-și, în unele cazuri, numele de însemnate colecții de izvoare diplomatice.

Elaborarea de pe pozițiile materialismului istoric a istoriei României nu a putut fi concepută fără investigații temeinice de arhive care să definească originalitatea civilizației românești, să lămurească înțelegerea fenomenelor sociale, economice, demografice, culturale, a mobilului, evoluției și semnificației luptei de clasă în istorie. Descoperind în arhive, „grînzile de fapte”, material inedit, publicînd marile colecții naționale de izvoare: *Fontes historiae daco-romanae*, Do-

cumenta Romaniae Historica, Cronicile medievale ale României, Corpus-ul de Inscriptii, Călători străini despre țările române, Colecția Hurmuzaki (seria nouă) etc. sau făcând să apară colecții de documente pentru anumite probleme, teme sau perioade istorice, informația a căpătat un caracter unitar, organizat și cât mai complet. Cadrul organizatoric creat și strînsa colaborare între Institutul de Științe Sociale și Politice și Arhivele Statului fac ca în zilele noastre istoricii și arhiviștii să aducă o contribuție de mare preț, atât în depistarea, prelucrarea și publicarea documentației istorice, cât și în orientarea, în funcție de imperativele vremii noastre, a scrierii istoriei.

În tratatele, manualele și programele de istoria patriei procesul istoric din România este corelat cu cel universal, subliniindu-se ce este comun, dar și ceea ce este specific, pentru a reliefa contribuția poporului român la tezaurul civilizației și experienței mondiale. Manualele și programele de istorie universală, în dorința de a adapta formele educației lumii contemporane, în continuă transformare, caută să extindă sfera cunoașterii asupra tuturor popoarelor lumii, asupra tuturor acelor civilizații care compun patrimoniul mondial. Ele au încorporat astfel teme noi privitoare la istoria popoarelor din Asia, Africa și America Latină, la cultura acestor popoare și la locul lor în trecut și azi, în lupta pentru progres și afirmarea independenței.

Desfășurîndu-ne activitatea sub orizontul deschis de documentele celui de al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român, al gîndirii Președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, istorici și arhiviști, înțelegem să facem din știința istoriei o armă ascuțită, percutantă, demnă de calitatea de intelectuali militanți, revoluționari.

Arhivele în slujba istoriei naționale

profesor universitar doctor academician ȘTEFAN PASCU
*președintele Secției de istorie
 a Academiei R. S. România*

În lumea întreagă de astăzi factorii investiți cu responsabilitatea dezvoltării și progresului societății sînt preocupați de trei mari probleme, trei probleme cardinale, într-o strînsă corelație: dezvoltarea și modernizarea economiei naționale, dezvoltarea și modernizarea științei și tehnicii, dezvoltarea și modernizarea învățămîntului, a sistemelor educaționale. Fiecare dintre acestea și toate la un loc sînt considerate — deoarece sînt în realitate — de maximă importanță în viața materială și spirituală a societății contemporane, așa cum demonstrează cu putere de convingere documentele dezbătute și aprobate de Congresul al XII-lea al Partidului nostru, strălucitul raport al tovarășului Nicolae Ceaușescu, Secretarul general al Partidului, Președintele Republicii.

Relația istoriei cu societatea contemporană poate fi socotită fie un punct de vedere al modului în care istoria reflectă problemele acestei societăți, fie invers, cum privește societatea contemporană istoria. Problema astfel pusă înseamnă că societatea acceptă istoria ca știință utilă civilizației contemporane și care poate prevedea viitorul pe temeiul unui impresionant material de observație acumulat

de-a lungul secolelor. Este, dealtfel, confirmat principiul hegelian al identității dintre real și rațional și, de asemenea, utilitatea și necesitatea istoriei.

Necesitatea de a păstra și transmite experiența a stimulat dezvoltarea memoriei, dar a relevat, de asemenea, insuficiența acesteia. Ca urmare, s-a impus necesitatea de a o ajuta prin „anumite repere“ materiale în cimpul experienței. Această necesitate a generat preocuparea, din ce în ce mai conștientă, de a păstra datele trecutului însoțite de respectul ce-l merită pentru funcția lor de orientare a activității prezente și viitoare. Nu faptele doar pentru valoarea lor în sine ci mai ales pentru sensul și semnificația lor în înțelegerea dezvoltării societății, a civilizației acesteia. Faptele și datele în sine pot fi comparate cu cărămizile adunate în stive, așteptând să devină construcții. Dar transformarea lor în construcții trainice și frumoase, cu funcționalitate cât mai rațională solicită cu necesitate intervenția talentatului arhitect. Tot astfel, faptele și datele, pentru a deveni istorie, au nevoie de talentații istorici, care să ridice construcția, impunătoare și trainică, adică reconstituirea în toată complexitatea ei, cu toate nuanțele sale.

Faptele și datele, cărămizile istoriei, s-au păstrat în arhivele vremii, la cancelariile emitente sau la locurile de adevărire, mai demult, în arhive bine organizate în vremurile mai noi. De aceea, arhivele, de orice fel, au jucat și joacă inestimabilul rol de păstrare a memoriei omenirii materializată în documente.

Valoarea acestora a fost mai puțin apreciată în vremurile vechi, chiar și atunci când au fost folosite în lucrări cu caracter istoric. La început doar ca episoade ce ofereau autorilor ce „povestesc“ ocazii de a construi fabulații și legende, mituri și tradiții. A fost nevoie de trecerea multor secole până când valoarea documentului să constituie grija de căpetenie a unor învățați cu scopul deliberat de a-l folosi ca temelie sigură unor adevăruri de evenimente și fapte. Este meritul nepieritor al umanistului italian Lorenzo Valla, întemeietorul criticii istorice, care a supus, mai întâi, unei profunde analize un pretins act de dănie al împăratului Constantin cel Mare față de biserică, folosit de aceasta în pretențiile sale de suveranitate: *De falso credita et ementita Constantini donatione declamatio* (1440).

Începuturile au fost continuate cu tot mai mult interes și folos pe aceeași măsură. Nu într-un sincronism temporal perfect peste tot, ci cu diferențe în timp, dar într-o evoluție generală ascendentă, într-un ritm mai alert sau mai încet, în raport de timp și de loc. Deoarece și în problema izvoarelor diplomatice ca temelie al cercetărilor istorice, problema timpului și spațiului își păstrează importanța, asemenea tuturor problemelor referitoare la științele despre om, despre societate.

Dar peste deosebiri de timp și spațiu, se pare că documentul de arhivă s-a bucurat de mai mare preț în alcătuirea listelor și a cronologiei suveranilor sau monarhilor evului mediu (împărați, regi, domni, voievoci, duci, principii etc.). Genul istoric ce se numește *cronologie* se bucură de interes sporit și nici nu e greu de explicat, dacă ne gândim că cei mai numeroși dintre învățații cu interes pentru istorie erau slujitori ai curților monarhice și slujeau interesele monarhilor.

A fost nevoie de saltul de calitate care și-a pus pecetea pe un întreg secol, al XVIII-lea, caracterizat de istoricul francez Michelet „marele secol“. Era secolul „luminilor“ numit astfel nu în primul rând pentru folosirea arhivelor, dar și pentru utilizarea critică a documentelor în reinvierea tabloului istoric. Să ne amintim de Lodovico Antonio Muratori, eruditul conservator al Bibliotecii ambroziene din Milano, apoi arhivist și bibliotecar la Modena, considerat prin numeroasele colecții de documente publicate, întemeietorul științei moderne italiene.

Și nu e simplă figură de stil și nici amabilitate lipsită de acoperire asemănarea lui Șincai cu Muratori, deoarece eruditul român, corifeu al Școlii luminate

românești, prin *Hronica românilor și a mai multor neamuri*, prin miile de documente folosite, prin cele peste 20 de volume de documente ce-i formează colecția, ori prin cercetările, cu pasiunea și hărnicia de albină în arhivele din Transilvania, publice și particulare, de la Roma, Viena și Buda, este considerat, pe bună dreptate, unul din vrednicii intemeietori ai școlii istorice românești moderne. Nu este, firește, o urmare a acestei activități laborioase de o conștiinciozitate neobișnuită, ci urmarea modernizării societății în diferitele domenii ale vieții sociale, întemeierea unor instituții specializate în păstrarea „memoriei” poporului român, Arhivele oficiale: 1831 la București, peste un an la Iași unificate peste trei decenii, odată cu unificarea instituțiilor fundamentale ale României moderne.

Concomitent, sau aproape, istoricii români își înțeleg datoria științifică și, în același timp, și patriotică, de a edita reviste care să pună în valoare tezaurul documentar din tinerele instituții și, de asemenea, cele din arhivele familiale. Nu în primul rind pentru importanța lor în sine, ci pentru argumentele oferite de acestea spre susținerea strădaniilor și luptei de libertate și dreptate, independență și unitate a poporului român. Știința militantă și militantismul științific de remarcabilă noblețe și superioară finalitate își uneau eforturile!

Arhiva românească, cea dintâi publicație românească de istorie, editată de istoricul și omul politic de incontestabil prestigiu, unul din cei mai de seamă arhitecți ai României moderne, Mihail Kogălniceanu, slujește asemenea nobile scopuri între 1840—1841, 1845. Este urmată de *Magazin istoric pentru Dacia*, sub redacția lui August Treboniu Laurian și Nicolae Bălcescu, între 1845—1847. Și una și alta dintre cele două reviste își mărturiseau intențiile prin pana întemeietorilor și redactorilor. Deoarece pe lângă lelopisețe existau multe urice și documente vechi, nu mai puțin interesante, Kogălniceanu s-a hotărât să „tocmească o foaie periodică, care să se îndeletnicească cu darea la lumină a orice fel de scrieri care ar putea desluși istoria românească, vechile obiceiuri și starea lucrurilor trecute”. Elogiind strădaniile și bunele intenții ale înaintașilor, Bălcescu declara că „tot ce putem și tot ce trebuie să facem acum, este a ne aduna documentele care sînt materialele istoriei, pentru ca să putem compune odată o adevărată istorie”.

Începutul a fost de foarte bun augur. Conștiințele s-au trezit cu putere, iar voințele și-au unit puterile. Rezultatele au fost pe măsura conștiințelor și voințelor, a eforturilor și a putințelor. În același timp se realizează trei reviste cu caracter istoric, superioare începuturilor prin metode de publicare, prin genurile de documente, prin proveniența lor: *Tezaur și monumente istorice pentru România*, redactat de Al. Papiu Ilarian între 1862—1865 la București, *Arhiva istorică a României* editată de Bogdan Petriceicu Hasdeu între 1864—1867 în același oraș și *Arhiv pentru filologie și istorie*, redactat între 1867—1871 de Timotei Cipariu la Blaj. Trei reviste publicate de trei mari istorici și filologi, animați fiecare dintre ei și toți la un loc de aceleași idealuri și aspirații: progresul științei istorice și lingvistice românești, emanciparea socială și politică a poporului român și cunoașterea trecutului său, independența și unitatea națională ca un proces obiectiv și legitim.

Cel ce dorește să cunoască mai mult decît cuprinsul paginilor revistelor amintite, cel ce vrea să cunoască necurmata căutare, continua cercetare, neîncetatul zbucium pentru adevărarea acestor adevăruri pe temeiul istoriei documentare și a documentelor istoriei, a fundamentelor limbii și a limbii în fundamentele sale, citească cea mai bogată și mai importantă „arhivă istorică” din cîte se cunosc pînă acum la români, corespondența lui George Barițiu, el însuși neobosit stringător și editor de documente istorice în foile sale (*Foaie pentru minte, inimă și literatură, Gazeta Transilvaniei*).

În ultima vreme a secolului al XIX-lea istoriei i se conferă un nou sens. Tot mai mult, gînditorii vremii refuză să mai accepte un loc secundar istoriei. Această

nouă concepție este subliniată cu pregnanță de Marx însuși. Aplicind dialectica hegeliană la istorie, el a demonstrat ideea de dezvoltare a societății. Pentru a dovedi acest adevăr tot mai mulți istorici înțeleg să-și întemeieze cercetările pe toate categoriile de izvoare, supuse unei critici alente. Niebuhr și Mommsen, Savigny și Ranke, Lamprecht și Duruy, Manod și Berr, Lavissee și Rambaud, Steebbs și Acton, *Revue historique* și *Cambridge modern History* sînt promotorii școlii istorice pozitivistice școală ce înseamnă fără îndoială, un progres din toate punctele de vedere în comparație cu cea romantică ce a precedat-o. Mai cu seamă în metodele și tehnica de cercetare : o mai subliniată rigoare și o sporită erudiție în publicarea și critica izvoarelor. „Culegeți documentul și țineți seama de document“ era recomandarea adresată istoricilor.

Ceea ce nu înseamnă că istoricii din această școală se mărgineau la o istorie factologică și acumulativă doar, ci se străduiau în același timp, iar în parte au și reușit, să realizeze o problematică istorică generalizatoare și cuprinzătoare.

Pozitivismul european, de nuanțe diferite, a fost cultivat cu predilecție și de istoriografia românească de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor. Și istoriografiei pozitvistice românești îi sînt proprii limitele și contradicțiile pozitivismului în general : între rigoarea folosirii izvoarelor și interpretarea idealistă a fenomenului istoric, între obiectivitatea onestă a cercetării istorice pe baza izvoarelor și subiectivitatea, adeseori nedeliberată. Oricum, istoriografia pozitivistă românească reprezintă apogeul istoriografiei burgheze, micșorînd mult distanța față de istoriografia europeană contemporană. Xenopol și Bogdan, Onciul și Constantin Giurescu, Bunea și Părvan sînt în fruntea școlii. Iorga îi depășește prin efortul extraordinar de descoperire și publicare a unui număr impresionant de izvoare de toate categoriile. Pentru ilustrarea faptelor și pentru semnificația acestora, deoarece faptele istorice nu există *pentru ele* și nu există *numai prin ele*, Apariția lor se datorește unei acțiuni puternice, continue, adînci care se vădește prin mijlocirea lor. Istoricul este dator să le adune, să le desfășoare cu o lungă și delicată răbdare, care reclamă „multă inteligență, cit mai multă inteligență“. Se înțelege, astfel, o istorie cuprinzătoare, pe de o parte, unitară pe de alta, contopită într-o singură dezvoltare, în care toate manifestările de viață se înlanțuie într-însa, fiecare la locul ei. Istoria politică nu va mai fi un șir de biografii, o culegere de portrete dinastice, o descriere de solemnități ori o cronică de războaie, un catalog cronologic, un dicționar de notorietăți, un memorial diplomatic. De asemenea, va dispărea și deosebirea dintre istoria națională și universală, deoarece : viața unui popor e neconținut amestecată cu viețile celorlalte, fiind în funcțiune de acestea și înîrîurînd neconținut viața acestora“. Nu se cuvin ignorate din această pomenire omagială nici colecțiile de documente editate de Pesty Frigyes cu privire la Banat, Ioan Bogdan, cu privire la Ștefan cel Mare și la relațiile dintre Țara Românească și Transilvania, Grigore Tocilescu, cu privire la relațiile dintre cele trei țări românești, Nicolae Iorga cu numeroasele volume de documente în propria-i colecție și în colecția Hurmuzaki, Teodor Codrescu cu *Uricariul* său. Să nu uităm marea și neegalata colecție *Hurmuzaki*, colecția *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen* și *Székely oklevéltár*, diferitele colecții familiale sau ale unor evenimente importante ; și nu se cuvin uitate nici colecțiile interbelice ale lui Mihai Costăchescu, Ioan Lupaș, Silviu Dragomir etc.

Istoricii noștri cu gândire modernă, cei ce au prețuit și au folosit izvoarele istorice, între care și documentele de arhivă, au subliniat rolul istoriei de ghid în acțiune. Limitrie Cantemir îi aprecia rolul de știință a trecutului, dar în același timp și rolul orientativ în societatea contemporană. Al. Papiu-Ilarian, la rîndul său, afirma că o națiune care nu-și cunoaște istoria seamănă cu ființele lipsite de memoria lucrurilor trecute ; ea nu cunoaște legăturile necesare între trecutul, pre-

zentul și viitorul său. Studiul trecutului umanității era considerat de Nicolae Iorga util atât prezentului cât și viitorului. Iar Dimitrie Onciul afirma că istoria, ca știință a dezvoltării umanității, are rolul de a explica prezentul societății umane și, explicând prezentul, de a indica și drumul viitorului. Însemnătatea ei era subliniată de marele istoric și arhivist în cuvinte încurajatoare pentru știința noastră: „cît timp va dăinui societatea umană, va exista istoria și, de asemenea, știința istorică. Interesul unui popor pentru istoria sa este în același timp măsura cea mai sigură pentru gradul său de cultură, pentru civilizația sa“.

În context cu cele mai înaintate concepții cu privire la rolul istoriei pentru cunoașterea trecutului, înțelegerea prezentului și intuirea viitorului, tovarășul Nicolae Ceaușescu rostea adevăruri incontestabile: „Istoria oferă concluzii și principii cu privire la marile procese istorice ale dezvoltării societății noastre, ale existenței poporului de-a lungul timpului, punînd în evidență tot ceea ce a fost valoros, progresist și a servit progresului societății... Rezultatul cercetării istorice trebuie să ajute omenirea contemporană de a înțelege mai bine legile obiective care guvernează societatea, necesitatea de a acționa în spiritul progresului. Istoria este chemată de asemenea, a ajuta, prin concluziile sale, perfecționarea societății de azi, relațiile dintre state și națiuni, colaborarea pașnică între toate popoarele lumii“.

Această realitate nedezmințită a influențat și influențează tot mai mult chiar și gândirea unor oameni de cultură cu concepții idealiste. Puterea doveditoare a rolului prospectiv al istoriei este, de aceea, recunoscută de tot mai mulți dintre aceștia. Dintre numeroasele exemple mă voi mărgini, în această împrejurare, la numele filosofului german Karl Jaspers, care afirmă că „nici o realitate nu este mai esențială pentru propria noastră conștientizare decît istoria. Ea ne oferă cel mai larg orizont al umanității, ne pune la îndemînă conținutul tradiției care ne temeinicește viața. Ea ne face să cunoaștem omul cu cele mai înalte posibilități și să-l vedem în creațiile sale eterne“.

Cu atît mai mult omul societății socialiste este în stare să înțeleagă rolul și sensul istoriei, deoarece nimănui altuia nu i se revelează mai mult și cu atîta evidență cucerirea condiției sale actuale și viitoare, pe baza unui viguros și legitim proces istoric, promovat de clasa muncitoare și de partidele sale socialiste.

Pentru a-i asigura și a-i spori rolul, istoria este datoră să se adapteze și să răspundă nevoilor unei societăți în prefacere impetuoasă spre viitor, ale cărei mijloace spre progres se revoluționează și se accelerează într-un ritm aproape incredibil. Degajată de obligațiile care se atribuiau în trecut erorilor sale de concepție, istoria își poate păstra și își va păstra rolul de judecătoare a lumii contemporane și va continua să fie o știință prospectivă de absolută necesitate.

În societatea contemporană argumentul cu care istoria are cele mai bune șanse de a-și justifica existența este acela de a oferi oamenilor învățăminte pentru viață, pentru cea de acum și pentru cea de mîine. Istoriografia științifică cu exemplele sale de previziune cu privire la direcția generală pe care le-o oferă de mai bine de un secol, constituie argumente solide pe care istoriografia actuală le poate invoca pentru a-și revendica în continuare rolul activ în patrimoniul intelectual al contemporaneității. Cărămizile istoriei, bine confecționate și bine îngrijite, documentele de arhivă interne și externe, din țară și străinătate, ce împodobesc rafturile Direcției generale a Arhivelor Statului și filialelor acesteia, publicate în mari colecții generale și pe probleme fundamentale își așteaptă arhitecții pasionați și pricepuți care să le confere viață și putere de convingere. Astăzi mai mult ca oricînd, adevăruri cunoscute și recunoscute de învățați de prestigiu din lumea întreagă sînt interpretate tendențios de oamenii certați cu adevărul și obiectivitatea, ignoranți ai vechiului și mereu noului principiu de a înfățișa istoria *sine ira et studio*, fără ură

și părtinire. Arhiviști și istorici, istorici și arhiviști uniți-vă puterile și talentele pentru a realiza opere de valoare pe măsura bogatei, măreței și eroicei istorii a poporului român, pentru a-i asigura o istorie demnă pe măsura demnității acestui popor !

Arhivele pământului românesc

profesor universitar doctor docent DUMITRU BERCIU
directorul Institutului de tracologie

Unul din primii arheologi români, scriitor și om de o vastă cultură, Alexandru Odobescu, exprimându-și dragostea pentru mărturiile aflate în pământ, admira mișcările Bărăganului „Falsului tratat de vinătoare” și le numea, sugestiv și cu adânc înțeles istoric „arhivele tăcute ale pământului”. Taina acestora avea însă să se dezvăluie încet, încet, chiar în fața ochilor unor contemporani entuziaști ai marelui nostru scriitor, dar mai ales în fața ochilor generațiilor ce i-au urmat. Și în compartimente suprapuse, de la vechi la nou, s-au așezat mereu mărturiile faptelor celor care au locuit pe aceste meleaguri ale noastre, au trudit, le-au apărât și au împins progresul uman mereu înainte.

Ca orice știință, arheologia își lărgeste și ea neconținut câmpul investigației, își perfecționează metodele sale și adâncește mereu cunoașterea trecutului. Odată constituită ca știință, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ea a dus la formularea unei concepții științifice privitoare la istoria omenirii. Nu fără dreptate, un arheolog progresist englez, V. G. Childe scria că : „Arheologia a făcut o adevărată revoluție în istorie. Ea a lărgit orizonturile istoriei aproape în aceeași măsură în care telescopul mărește câmpul vizual al astronomului. Ea a lărgit de sute de ori perspectiva istoriei spre trecut, tot așa cum microscopul a descoperit pentru biologie că în spatele organismelor mari se ascunde viața celulelor infinit de mici. În sfârșit, ea a adus schimbări în dimensiunile și conținutul științei istorice asemănătoare aceloră pe care radioactivitatea le-a adus în chimie” încheia V. G. Childe.

Dacă, datorită cuceririlor științei și tehnicii contemporane, omul a pătruns în tainele cosmosului, tot așa putem spune că mulțumită metodelor mereu perfecționate ale cercetării arheologice moderne și ale disciplinelor înrudite, oamenii de știință de azi au împins, înapoi pe scara vremii, începutul istoriei omenirii pînă dincolo de două milioane de ani. Prodigioasa cercetare arheologică desfășurată în țara noastră în ultimii 30 ani a putut ridica vechimea istoriei patriei noastre la aproximativ un milion de ani, față de 30 000 ani, la care ne opream înainte de 23 august 1944.

Caracterul innoitor al izvoarelor arheologice, pe care cercetarea de teren le scoate mereu la lumină, face ca știința noastră să-și dubleze și să-și tripleze uneori izvoarele, care, la rîndul lor, sînt de multe ori fundamentale și totdeauna inepuizabile, iar adesea senzaționale prin prospețimea și noutatea lor, cum a fost, de pildă, descoperirea de la Cuciulat, pe Someș, județul Sălaj în 1978 a picturii rupestre a omului paleolitic de acum 10 000 ani — unică în Europa de sud-est sau revelatorul inventar al mormîntului princiar găsit la Cugir și considerat de către descoperitor ca datînd din epoca marelui Burebista. Cunoștințele noastre despre istoria cea mai veche a pământului românesc s-au îmbogățit consi-

derabil în ultimele decenii, datorită tocmai caracterului înnoitor al izvoarelor și al ritmului deosebit de viu al acumulării de noi date. Arheologia diferă de celelalte științe istorice, între altele, tocmai prin ritmul deosebit în care materialul ei de studiu crește. Fenomenul istoric poate să nu lase urme nici în arhive, nici în cronici, dar urma lui rămâne în pământ unde găsim martorii direcți ai trecutului, expresie a gândirii și faptelor oamenilor de altă dată. Aceste mărturii, îmbinate de istorie, constituie inepuizabila arhivă a pământului românesc, și asemenea mărturii dau istoricului vremurilor de demult sentimentul siguranței în scoborirea lui spre adâncul miilor și zecilor de mii de ani ce ne-au precedat. Fără izvoarele arhivelor pământului, istoricul s-ar simți într-adevăr ca „un navigator fără busolă” ca și cercetătorul unor perioade lipsite de documente luminate de istorie scrisă. Cea mai lungă epocă din istoria omenirii este lipsită de izvorul scris. După calculul făcut de un specialist, peste 97% din istoria omenirii și, implicit din istoria patriei noastre, se sprijină pe izvoare nescrise. Încă din secolul trecut se arătase însă că și cel mai modest obiect care poartă semnele muncii omului, are valoare de izvor istoric. Nu fără temei deci Boucher de Perthes spunea: „Cînd scrisul lipsește, pietrele vorbesc”. Pe baza unor asemenea izvoare s-a putut reconstitui cea mai veche istorie a țării noastre, începînd cu unelele omului în curs de formare a lui însuși, de acum un milion de ani, de pe valea Dirjovului, din bazinul Oltului și Argeșului: ele constituie, de fapt, primul sertar al „arhivelor pământului” nostru. De aici firul continuității de viață și de progres neîncetat nu s-a mai putut rupe pînă în zilele noastre și nu se va întrerupe niciodată. Pe verticala stratigrafierii documentelor concrete ale trecutului pământului străvechi românesc, firul continuității și al autohtoniei străbate ca un fulger de-a lungul mileniilor și conferă prezentului siguranța construirii viitorului socialist și comunist al României. Excepțional de bogata arhivă a pământului din epoca preistorică, romană, daco-romană și veche românească confirmă învățătura marxistă despre legătura dialectică între trecut, prezent și viitor. „Fără acest trecut, nu vom cunoaște nici prezentul și nu vom putea construi nici viitorul”, a spus Secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

„Arhivele pământului” sînt cea mai fidelă oglindă a adevărului istoric, a realităților de odinioară. Ele arată că pe pragul dintre mileniul al III-lea și al II-lea î.e.n. vatra de lumină a neamurilor nord-tracice răsărise — splendidă — pe crestele Carpaților pe „drumul fără pulbere” al Dunării, la litoralul vestic al Pontului Euxin, la malurile Tyras-ului, pe crestele de nord ale Haemus-ului și la malurile Dunării de mijloc: aceasta este vatra rotundă — este masa rotundă de patru ori milenară, a istoriei noastre, de pe care s-au ridicat geto-dacii lui Burebista și Decebal, și pe care s-a păstrat tezaurul tracic și traco-geto-dacic al „arhivelor pământului” românesc. Din aceste adîncuri se iveau pe malurile Jiului Ecaterina Teodoroiu, „masa tăcerii” a marelui Brîncuși, ca simbol al plecării pentru făurirea statului național unitar, iar pe înălțime se împlînta Coloana Infinită a recunoștinței față de cei căzuți pentru idealul național.

O multitudine de izvoare arheologice (așezări, cetăți, sanctuare, arme, unelte, podoabe de tot felul etc.) și numismatice reflectă unitatea etnică, lingvistică, economică și de cultură a geto-dacilor. Această entitate va dobîndi și caracterul unei mari entități politice, prin formarea statului dac centralizat și independent de către Burebista. În pământ s-au păstrat și nume de regi geto-daci, necunoscuți din izvoarele scrise dar care dovedesc tradiții statale în cuprinsul Dacoromaniei. Așa este cazul regelui Thiamarcus, al cărui nume a apărut pe două fragmente ceramice descoperite — în 1973 și 1978 — de noi la Buridava dacică, Ocnița de azi, în județul Vâlcea. Este vorba de unul dintre succesorii lui Burebista și predecesor al lui Decebal cu cel puțin un secol mai înainte.

„Arhivele pământului” ne dau prilejul să avem o viziune științifică și asupra procesului romanizării, care a fost — precum se știe — un proces complex, de lungă durată și diferențiat ca adâncime, dar unitar prin consecințele lui. Fără a micșora valoarea fenomenului lingvistic, cei care scot din pământ izvoarele materiale, concrete și pe care le păstrează cu grijă numeroasele muzee centrale și județene, au dovedit că romanitatea noastră nu se reduce numai la caracterul latin al limbii române — care este desigur, definitoriu — și că trebuie așa cum putem citi limpede în „arhivele pământului” să ținem seama și de asimilarea îndelungată de către băștinași a unor numeroase bunuri de cultură materială și spirituală romane. Conviețuirea și contopirea dintre cele două civilizații și factori etnici, cel dac și cel roman, așa cum se arată clar în documentele de partid și în cuvântările tovarășului Nicolae Ceaușescu, își găsesc cea mai veridică oglindire în documentarea arheologică, numismatică și epigrafică, pe care aceleași „arhive ale pământului” o păstrează cu generozitate și o prezintă, ca pe un rechizitoriu, fără apel, împotriva celor care contestă continuitatea și unitatea poporului român, încercând să reînvie teorii neștiințifice, de mult perimate, cum este așa-numita teorie „roesleriană”. În sinteza marxistă a istoriei naționale din Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, se subliniază continuitatea etno-culturală a localnicilor și superioritatea civilizației lor față de aceea a neamurilor în migrație, ceea ce „arhivele pămîntești” documentează în modul cel mai complet. Elemente ale tezaurului „arhivelor pământului” restituite deja istoriei naționale ne ușurează, de asemenea, concluzia, nu numai că vechii slavi nu au reușit să de-romanizeze limba română, constituită în structura ei la venirea lor, dar că slavii nu au putut „îneca” nici cultura materială protoromânească, fiindcă renașterea romanică și daco-romană iese triumfătoare și în acest domeniu, ca și în acela al spiritualității românești, odată cu încheierea, spre sfârșitul secolului al VII-lea, a etnogenezei noastre.

Fără îndoială că în cercetarea viitoare a vestigiilor trecutului, se impune o perfecționare continuă a colaborării dintre institute de profil și a conlucrării cât mai strînse între disciplinele de contact, în vederea realizării unei cercetări interdisciplinare reale, pentru a se ajunge astfel la o conturare mai clară a adevărului istoric, a complexității vieții istorice însăși. Aplicarea unei interdisciplinarități în știința mondială și românească își face loc din ce în ce mai mult și ea a fost subliniată cu toată tăria la lucrările Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român de către tovarășa Elena Ceaușescu, președintele Consiliului național pentru știință și tehnologie.

În privința colaborării dintre arheologi și Arhive — ca instituție — se știe că aceasta se realizează de multă vreme atît pe teren, cît și în valorificarea rezultatelor. Eu însumi am publicat acum 40 de ani, în Revista Arhivelor v, 1, 1942, p. 219—221, un modest izvor arheologic provenind de la Ferigile-Costești, în apropiere de Hurezu, județul Vâlcea unde avea să se descopere după 23 august 1944 un puternic centru traco-geto-dac. Cadrele Arhivelor centrale și județene participă alături de arheologi și alți oameni ai muncii la îmbogățirea tezaurului „arhivelor pământului” într-o nobilă înțelegere și emulație, pentru îmbogățirea patrimoniului cultural național și cunoașterea celei mai îndepărtate istorii a patriei.

La acest proces de sporire continuă a documentării noastre, elevii și studenții sînt alți entuziași colaboratori, șantierele arheologice devenind adevărate școli ale muncii, ale întrecerii, ale cultivării și dezvoltării sentimentului patriotic, ale prețuirii trecutului glorios, ale cărui mărturii acest minunat tineret le scoate cu miinile proprii din pămîntul ocrotitor al patriei și le restituie istoriei: în acest elan pentru creșterea numărului izvoarelor se realizează deopotrivă și integrarea cercetare — învățămînt — producție. Putem spune iarăși că în prezent întreg

poporul — muncitori, tractoriști, cooperatori, ingineri etc. contribuie la găsirea și păstrarea mărturiilor trecutului.

În Directivele aprobate de Congresul al XII-lea al P.C.R. au fost încorporate și prevederi privind arheologia, ca știință istorică. În spiritul hotărârilor partidului, de a coordona unitar activitatea din domenii apropiate ca preocupare, a luat ființă și Institutul de tracologie, ale cărui obiective urmăresc tocmai coordonarea unitară a cercetărilor multidisciplinare din cîmpul studiilor traco-geto-dacice, romane și daco-romane. Arheologi, istorici, lingviști, etnografi, folcloriști, istorici de artă și alți cercetători vor contribui laolaltă, pe de o parte la sporirea zestrei „arhivelor pămîntului” cu noi adausuri, iar pe de alta la proiectarea unor lumini noi asupra feluritelor aspecte ale fenomenului studiat.

„Arhivele pămîntului” păstrează nestinsă flacăra legăturii dintre secole și milenii pe aceste meleaguri, care s-a transmis din generație în generație, ca un mesaj ce ține din adîncul vremurilor pînă în zilele noastre, cînd se construiește o lume nouă, socialistă, multilateral dezvoltată, pe un pămînt, al nostru, pe care au înflorit și s-au succedat civilizații strălucitoare. Valorificarea patrimoniului național cuprins în ceea ce numim „arhivele pămîntului” este o sarcină a științei istorico-arheologice românești ca și conservarea și restaurarea monumentelor scoase la lumină de mina arheologului. Nu fără tilc politic și educativ-patriotic, întemeietorii, din perioada romantică a creării științei arheologice de la noi, ai unor reviste și instituții, numeau aceste vestigii ale trecutului, ale „arhivelor pămîntului” antichități naționale, în sensul cel mai cuprinzător ca timp și spațiu, iar instituția centrală devenea, în 1864, prin decretul semnat de Alexandru Ioan Cuza, Muzeul Național de Antichități.

Fără îndoială că ceea ce cunoaștem azi din „arhivele pămîntului” este prea puțin față de ceea ce nu știm, dar, ceea ce ne oferă mereu „arhivele pămîntului” este opera „oamenilor pămîntului”, a „stăpînitorilor pămîntului” de veacuri, cum i-a numit N. Iorga.

Contribuția arhivelor la dezvoltarea prieteniei și colaborării între popoare

profesor universitar doctor VIRGIL CÂNDEA
secretarul Asociației „România“

Trei factori fac din concepția românească, privind arhivistica și activitatea specialiștilor noștri în acest domeniu, un element important al cooperării internaționale.

Întîi gîndirea și practica politică ale poporului român, deschise prin orizonturile lor spre cunoașterea și prețuirea altor culturi, spre prietenia cu toate popoarele lumii, alături de ansamblul vieții științifice și culturale a românilor, considerată în totalitatea ei, au deschis Arhivelor Statului din România socialistă noi perspective de colaborare cu organisme internaționale și instituții similare din alte țări.

Al doilea factor este prezența în arhive, biblioteci și muzee de peste hotare a unei cantități impresionante de documente create de români pe teritoriul lor sau în străinătate, și privind trecutul românesc. Multe instituții străine de acest fel păstrează, deopotrivă, documente ale lor sau ale altora referitoare la istoria țării

noastre, desigur ca rezultat al locului important al românilor în istoria europeană și universală sau al multiplelor și variatelor relații pe care le-au avut cu alte popoare alăt în trecutul istoric cît și în prezent.

Al treilea factor este existența în arhivele, bibliotecile și muzeele noastre a unor documente și mărturii importante, adesea privind istoria multor popoare din Europa, Orientul Apropiat, Asia, America sau Africa — rezultat al relațiilor și, deopotrivă, al curiozității cărturarilor români, al schimburilor variate de valori între cărturarii de aici și cei din alte părți.

Astăzi, odălu cu evidența, depistarea, conservarea studierea și valorificarea documentelor, manuscriselor, hărților vechi și a celorlalte mărturii privind trecutul, creația materială și spirituală a poporului român, se impune căutarea și asigurarea evidenței acelorași categorii de mărturii aflate peste hotare. O asemenea evidență o aveau chiar ctitorii istoriografiei noastre moderne. Este cunoscută opera uriașă de reconstituire întreprinsă de Miron Costin, Constantin Cantacuzino și îndeosebi de Dimitrie Cantemir prin apelul la izvoare istorice de peste hotare, manuscrise sau tipărituri. Mai tîrziu în 1845, Nicolae Bălcescu afirma limpede această datorie a istoricilor români și definea un adevărat program al istoriografiei și al arhivisticii noastre spunînd : „Noi știm, de bună seamă, că o mulțime din documentele ce avem pentru istoria noastră se află prin bibliotecile și arhivele publice, private ale Ungariei, Vienei, Poloniei, Moscovei, Petersburgului și Stockholmului. Noi ne vom sili să adăugăm cite vom pulea, însă mijloacele noastre nu ne iartă a întreprinde călătorii prea îndepărtate ca să adunăm toate cite se vor găsi. Spre aceasta, părerea noastră și a mai multor români ce se interesează de istoria națiunii este de a se întocmi o „Societate istorică“ care să aibe fondurile trebuincioase necesare care să poată trimite oameni în osebite părți pentru asemenea descoperiri“.

Acest punct de vedere venea într-o perioadă în care depistarea documentelor și manuscriselor românești în arhive străine începuse de mult.

Cu 10 ani mai devreme, din inițiativa cărturarului român Valeriu Costake, se împrumutase din arhivele Ministerului rus al Afacerilor Externe „Hronicul vechimii romano-moldo-vlahilor“, opera majoră de istorie a lui Dimitrie Cantemir care a fost transcrisă și apoi imprimată la Iași în 1835, în două volume, rămase pînă azi, sub raportul limbii, cea mai bună ediție a acestei scrieri fundamentale. Peste trei decenii, Al. Papiu Ilarian edita cele trei volume din tezaurul de documente istorice, relative la istoria noastră.

Academia Română începea în 1878 editarea operelor lui Dimitrie Cantemir, după laborioasa cercetare a lui Gr. Tocilescu în arhivele istorice ale Rusiei. Au urmat apoi ample investigații desfășurate de cîțiva dintre cei mai importanți și mai activi istorici ai noștri în mai multe arhive europene. Simpla enumerare a acestor cercetători și a acestor arhive este suficientă pentru a arăta amploarea operei care începuse acum mai bine de un secol. Gr. Tocilescu a făcut dese cercetări la Moscova și Petersburg, Eudoxiu Hurmuzaki la Viena, C. Esarcu la Veneția, Alex. Odobescu la Paris, I. Bianu la Leinberg și Cracovia, N. Iorga la Budapesta, Dresda, Viena, Berlin, Nüremberg, Danzig, Veneția, Stockholm și în alte centre importante ale Europei Occidentale, Nicolae Densușianu la Budapesta și Viena, Marcu Beza la Londra, Muntele Athos, Constantinopol, Ierusalim, Sinai și în Insulele Arhipelagului Mării Egee.

Această evocare este numai un mijloc de a arăta ce uriașă operă națională este continuată astăzi, cu mijloace incomparabil superioare sub raport științific și material, de Direcția generală a Arhivelor Statului pentru cunoașterea, recuperarea și valorificarea surselor referitoare la istoria poporului român aflate peste hotare. Fără aceste cercetări și fără documentele care au fost astfel descoperite n-am fi

putut ajunge astăzi să scriem istoria României, n-am fi avut imaginea amplă, limpede nuanțată și corectă a destinului nostru.

Desigur, istoria oricărui popor se scrie în primul rind cu mărturiile păstrate pe teritoriul și în instituțiile lui de cultură. Dar nu este mai puțin adevărat că împrejurări cu totul speciale, vitrege pentru trecutul nostru au făcut ca mare parte din izvoarele creale de strămoșii noștri să se găsească pînă în zilele noastre peste hotare. Investigarea și copierea lor cu ajutorul tehnicii moderne și apoi aducerea și studierea lor profundă este un comandament și un criteriu de muncă, de laborator, de cercetare care trebuie să rămînă permanent în mintea istoricilor. Pe temeiul acestui comandament și al acestui criteriu științific și-au întemeiat și apoi și-au dezvoltat cercetările instituțiile investite cu ocrotirea patrimoniului cultural național.

Ca membru al Consiliului Internațional al Arhivelor — organism al U.N.E.S.C.O. — Direcția generală a Arhivelor Statului din România este astăzi reprezentată prin specialiștii ei în șase comitete ale acestui Consiliu. Între 1976, anul celui de-al VIII-lea Congres Internațional al Arhivelor care s-a desfășurat la Washington și 1980, anul în care s-a ținut cel de-al IX-lea Congres la Londra, Direcția generală a Arhivelor Statului a făcut parte din Comitetul Executiv al Consiliului. Între 1956—1980, delegații Arhivelor Statului din România au participat la 8 congrese internaționale ale Arhivelor, iar în perioada 1954—1980 la 18 din cele 19 conferințe internaționale și mese rotunde ale Arhivelor. În cadrul acestor relații internaționale de specialitate, DGAS a făcut cunoscute inițiativele și rezultatele experienței românești în domeniul conservării și valorificării arhivelor naționale și a sprijinit organisme internaționale sau inițiativele unor arhive din țările în curs de dezvoltare.

Direcția generală a Arhivelor Statului desfășoară, deopotrivă, o activitate fructuoasă în cadrul consfătuirilor reprezentanților direcțiilor de Arhive din țările socialiste, care, începînd din 1968 s-au succedat cu regularitate la un interval de doi ani.

Pe plan regional, Direcția generală a Arhivelor Statului are o contribuție notabilă la lucrările Centrului internațional de informare asupra surselor istoriei balcanice și mediteraneene (CIBAL), fiind reprezentată, începînd din anul 1979 în două din cele trei comisii ale lui. Aportul internațional al României, care a găzduit cea de-a XI-a Conferință a Mesei Rotunde a Arhivelor din 1969, și reuniunea din 1978 a Comitetului Internațional de Sigilografie, este întregit prin prezențe remarcabile și la alte simpozioane și conferințe organizate de administrațiile de Arhive și biblioteci patronate de U.N.E.S.C.O.

Un mijloc de stringere a legăturilor cu instituțiile deținătoare de arhive de peste hotare, îl constituie vizitele reciproce la nivelul conducerilor direcțiilor de Arhive. Aceste întâlniri ocazionează un util schimb de experiență pe plan arhivistic și tehnic și contribuie la intensificarea colaborării între instituții. Pe baza lor au putut fi stabilite înțelegeri bilaterale, pînă acum cu direcțiile Arhivelor din R.F.G., Bulgaria, Cehoslovacia, U.R.S.S., schimburi care au influențat favorabil relațiile fie de documentare, fie de schimb de experiență. De asemenea, Direcția generală a Arhivelor Statului a organizat misiuni de investigare pentru a găsi documente referitoare la istoria românilor. În 18 state misiunile de cercetare s-au desfășurat pe bază de reciprocitate în cadrul programelor de schimburi culturale. Au fost cercetate începînd din 1964 arhivele din Iugoslavia și U.R.S.S. În anii următori acțiunea s-a desfășurat succesiv, în Bulgaria, Ungaria, Austria, Belgia, Polonia, Turcia, Franța, Italia, Anglia, Cehoslovacia, Albania, R.D.G., Grecia, R.F.G., Israel, Spania, S.U.A., Elveția, Luxemburg și Portugalia. Ca rezultat al acestor investigații în arhivele străine, depozitele Direcției generale a Arhivelor Statului s-au îmbogățit

cu peste două milioane de cadre microfilm și aproximativ cu 80 000 xerocopii. Acestor cifre trebuie să li se adauge cele circa 200 000 cadre de microfilm depuse spre copiere de alte instituții în baza prevederilor legale existente. Reproducerea aduse în țară după documentele aflate în arhivele, muzeele și bibliotecile străine, se referă la o perioadă istorică de opt secole, mergînd de la 1135 pînă la 1950, iar informațiile conținute aduc noi valoroase contribuții privind originea poporului român, conștiința originii sale daco-romane, lupta eroică dusă de-a lungul timpului pentru conservarea ființei sale, pentru libertate, drepturi sociale, unitate și independență.

La aceste relații și la această activitate internațională desfășurată cu atîtea rezultate pozitive de Direcția generală a Arhivelor Statului trebuie adăugat schimbul intens de publicații cu 59 de parteneri de peste hotare — arhive, biblioteci și muzee și, de asemenea, numeroasele vizite ale unor specialiști, cercetători din atîtea state ale lumii, făcute anual la Direcția generală a Arhivelor Statului. Acesta este cadrul general de cooperare internațională care permite arhivisticii și istoriografiei românești să nădăjduiască progrese din ce în ce mai mari în ceea ce privește valorificarea surselor privitoare la trecutul nostru. În acest domeniu programul este foarte amplu, el se desfășoară după un model care este logic și care, practic, a fost adoptat de cei dintîi istoriografi și arhiviști de la noi. Este vorba întîi de o depistare sistematică, iar apoi de o evidență într-un fișier central al acestor surse românești aflate peste hotare. Ne oprim asupra acestui punct exprimînd din nou, dezideratul, devenit necesitate fundamentală a istoriografiei noastre, ca în București să existe un fișier central în care să fie descrise și consemnate toate documentele cunoscute asupra trecutului poporului nostru, nu numai în vederea valorificării lor dar și pentru a se evita redescoperirea aceluiași surse peste hotare și în același timp pentru a se împlini o activitate la capătul căreia vom putea spune că avem o imagine globală a trecutului nostru, evident în măsura în care mijloacele de astăzi ne-o permit.

Toate aceste izvoare trebuie publicate și valorificate prin expoziții reciproce. Se pot deja imagina asemenea manifestări, argumentul fiind dat de faptul că alte țări europene au făcut, prin acorduri culturale, expoziții reciproce de surse : bulgarii au preluat, pînă acum, din Austria, R.F.G. și din Anglia cele mai importante manuscrise și documente și le-au expus la Sofia. În sfîrșit, trebuie inițiate intervenții pentru protecția, conservarea și eventual, achiziționarea acestor surse și nu credem că intrăm într-un domeniu al irealului susținînd ideile respective. În ceea ce privește preocuparea noastră pentru modul de păstrare al acestor documente create de noi în trecut, dar a căror proprietate materială nu mai este a poporului român, deși ele îi vor aparține acestuia pe vecie sub aspect intelectual și moral, avem datoria să o ținem permanent în atenție iar mijloacele diplomatice ne facilitează acest lucru.

Pot să declar că în ultimii 30—40 de ani au fost primejdii mari pentru izvoarele noastre din străinătate. Ele au suferit pierderi care s-au cifrat la zeci de mii de documente în timpul celui de-al doilea război mondial. Mari pagube s-au petrecut în arhivele din Lemberg și din Berlin. Cînd am citit în ziar despre focul de la Dionisiu unde se păstrează versiunea grecească a *Învățăturilor* lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, tradus de Manole din Corint, fără îndoială că am tremurat gîndindu-mă că s-ar putea întîmpla ca acest document prețios al trecutului nostru să dispară. Așa cum în 1969 cînd a fost focul cel mare în pădurea din Prieslanda sau incendiul de la Zografu s-au aflat în primejdie sute de manuscrise și documente de proveniență românească. Este un aspect al lucrurilor la care trebuie să fim deosebit de atenți.

De asemenea, cred că pentru viitor este de datoria noastră să urmărim recuperarea acelor documente sau manuscrise românești din colecții particulare străine,

Întrucît nu sînt interdicții de stat pentru a le achiziționa și aduce în țară. Evident există și o altă problemă asupra căreia ar trebui să se mediteze și anume o posibilă cesiune a unor piese românești intrate în arhive publice străine.

Schimbul sau restituirea nu este de domeniul imposibilului. Cei care cunosc asemenea cazuri în istorie își vor aduce aminte de actul exemplar din 1906 cînd Anglia, prin Eduard al VII-lea, a redat Franței, prin președintele său, jumătate dintr-un manuscris din secolul al XV-lea pentru că era o operă creată în Franța, de un mare artist francez. Gestul simbolic era făcut în numele Antantei Cordiale.

Se pot deci imagina reîntoarceri pe pămîntul patriei, unde au fost create operele poporului nostru, înstrăinate cîndva.

Acesta este cadrul general al cooperării internaționale care se află în fața activității arhiviștilor noștri, acestea sînt lucrurile care promit noi succese Direcției generale a Arhivelor Statului, istoriografiei românești și întregii culturi a națiunii noastre.

Tineretul în vîltoarea luptelor revoluționare. Mărturii documentare

Încununare firească a îndelungatului proces de maturizare politică, ideologică și organizatorică parcurs de mișcarea revoluționară de tineret, făurirea organizației politice marxist-leniniste a tineretului din România — în urmă cu șase decenii, la Conferința generală desfășurată la București, în zilele de 19—20 martie 1922¹ — a reprezentat rezultatul nemijlocit al intensei munci politico-organizatorice, depuse de Partidul Comunist în rindul tinerei generații, pentru încheierea unei organizații unice pe plan național și a deschis noi perspective pentru participarea acestuia la lupta generală a întregului proletariat împotriva exploatării și nedreptății sociale.

În istoria mișcării revoluționare de tineret din țara noastră, un moment important l-a constituit, de asemenea, Congresul general ținut, în cea mai strictă conspirativitate, la sfîrșitul lunii ianuarie 1924 în orașul Sibiu, care, analizînd eforturile îndreptate spre centralizarea organizatorică și adîncirea caracterului comunist al organizației de tineret din toate provinciile românești, a hotărît schimbarea denumirii Uniunii Tineretului Socialist în Uniunea Tineretului Comunist, fapt care reflecta dorința și voința unanimă a tineretului comunist.

În mai 1924, însă, odată cu ilegalizarea P.C.R. a fost lovit și vlăstarul său revoluționar — Uniunea Tineretului Comunist — a cărui activitate a fost interzisă. A început o perioadă deosebit de grea, căci trebuiau găsite și puse în aplicare cele mai adecvate mijloace și forme de activitate — legale și ilegale — pentru realizarea neabătută a programului de acțiune al comuniștilor și uteciștilor, pentru antrenarea maselor muncitoare și conducerea lor pe făgașul dezrobirii sociale.

În pofida condițiilor grele de teroare și clandestinitate, U.T.C. a contribuit activ la lupta generală a clasei muncitoare, a tuturor forțelor democratice și progresiste conduse de partidul comunist, pentru răsturnarea regimului bazat pe exploatare și asuprire, pentru libertate și independență națională. Prin intermediul U.T.C., partidul comunist a realizat o angajare combatantă a multor generații și categorii de tineri fără deosebire de naționalitate — muncitori, țărani, studenți, elevi, ostași — raliindu-i în jurul său și exercitînd asupra lor o puternică influență politică.

Făcînd dovada imenselor disponibilități de acțiune, uteciștii au demonstrat înalte trăsături morale și de caracter: combativitate și fermitate revoluționară, patriotism înflăcărat, eroism, pasiune și dăruire totală în slujba cauzei clasei muncitoare, a partidului comunist.

În marile bătălii de clasă desfășurate, sub flamura partidului comunist, împotriva exploatării, a fascismului și a războiului s-au afirmat nenumărați militanți care, prin capacitatea organizatorică deosebită, spirit de inițiativă și devotament, au slujit marile idealuri ale poporului nostru.

¹ Vezi pe larg în *File din istoria U.T.C.*, ed. a 2-a, revăzută și completată, Edit. politică, București 1980.

Rîndurile partidului comunist au fost mereu completate cu elemente ale generației ce-și începea activitatea revoluționară în organizațiile U.T.C. Foarte mulți tineri care, în perioada ilegalității au intrat și au activat în U.T.C. au devenit cadre de nădejde ale partidului în anii războiului, au contribuit la înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, s-au încadrat în noile organe și instituții ale statului democrat-popular asigurînd victoria puterii populare și edificarea noii orînduirii sociale.

Cronica luptelor revoluționare desfășurate de tinăra generație în perioada interbelică este indisolubil legată de activitatea, cu totul remarcabilă a tinărului Nicolae Ceaușescu, a cărui personalitate s-a afirmat încă din cea mai fragedă vîrstă ca un autentic talent organizatoric, cu un orizont ridicat de pregătire politico-ideologică, devenind exemplul cel mai luminos, distingîndu-se prin devotamentul neîmămurit, spiritul de jertfă și dăruire plenară pentru împlinirea misiunii istorice a clasei muncitoare și înfăptuirea idealurilor de libertate socială și națională a poporului său.

Luînd contact cu mișcarea muncitorească încă din anul 1929 cînd țara noastră a fost grav afectată în urma dezlănțuirii violente a crizei economice mondiale, iar Capitala a devenit scena unor puternice conflicte sociale, tinărul Nicolae Ceaușescu și-a precizat opțiunea fermă pentru lupta revoluționară a proletariatului².

Spirit dinamic, gata de acțiune în orice moment, tinărul Nicolae Ceaușescu a activat mai întîi în cadrul sindicatelor, pentru a se impune foarte repede în mișcarea revoluționară de tineret, devenind în 1933, membru al Uniunii Tineretului Comunist și în același an și membru al Partidului Comunist Român³.

Iar atunci cînd s-a înființat, din inițiativa și sub îndrumarea P.C.R. în iunie 1933, Comitetul național antifascist, tineretul revoluționar din București a fost reprezentat de utecistul Nicolae Ceaușescu, care deși nu avea decît 15 ani, avea să dovedească o excepțională capacitate organizatorică și forță de mobilizare, cîștigînd imediat admirația și preluirea tineretului revoluționar, ale colegilor săi de muncă.

Remarcat nu numai de cercurile luptătorilor antifasciști ci și de poliție, la 23 noiembrie 1933, a fost arestat pentru prima oară și deferit parchetului Tribunalului Ilfov sub inculparea de „incitare la grevă” și rîspîndirea unor afișe împotriva ordinii de stat.

În vara anului 1934 în timpul desfășurării procesului de la Cralova intentat conducătorilor eroicelor lupte din februarie 1933, în semn de solidaritate cu cauza acuzațiilor, tinărul comunist Nicolae Ceaușescu se afla împreună cu alți tineri în vecinătatea Tribunalului militar. La arestarea de către organele represive, asupra tinerilor s-au găsit 15 liste de subscripție, 7 proteste ale muncitorilor șomeri din București, precum și un memoriu al Comitetului regional antifascist din Cluj. Interogat tinărul Nicolae Ceaușescu nu s-a lăsat intimidat, ci a rîspuns că venise pentru „a face declarații în favoarea acuzaților”, arătînd că „muncitorimea se solidarizează cu ei”⁴.

Roadele muncii sale neobosite se vor ivi nu numai în București, ci și în numeroase alte localități din județele țării : Argeș, Prahova, Dîmbovița, Mehedinți.

Considerîndu-l unul dintre cei mai conștienți, energici și capabili militanți și apreciînd calitățile sale excepționale proprii luptătorilor comuniști, partidul i-a încredințat, în toamna anului 1935 funcția de secretar al Comitetului regional Prahova al U.T.C. calitate în care avea să se afirme din nou cu strălucite virtuți

² Michel P. Hamelet, *Nicolae Ceaușescu. Biografie și texte selectate*, Edit. politică, București, 1971, p. 13.

³ Olimpiu Matichescu, Stelian Neagoe, *Ani de luptă comunistă 1933—1944*, Edit. politică, București, 1982, p. 6.

⁴ *Ibidem*, p. 36

de organizator al maselor și dirz luptător pentru împlinirea idealurilor de dreptate și libertate ale poporului.

Urmărit de poliție, a fost arestat în urma denunțului unui agent provocator în comuna Ulmi din județul Dimbovița, unde participa la una din numeroasele ședințe ținute în regiune.

Apoi, deținut în închisoarea din Brașov pînă la sfîrșitul lui mai 1936, Nicolae Ceaușescu a fost implicat, împreună cu un grup de 25 de tineri comuniști și militanți în procesul⁵ ce s-a desfășurat timp de zece zile, între 27 mai — 5 iunie 1936, la Tribunalul militar al Corpului V armată din localitate, unde a și fost condamnat. Eliberat din închisoare, după doi ani și jumătate, neînfricatul comunist s-a avîntat din nou în vîltoarea luptei, cu entuziasmul și dirzenia ce îl caracterizau, participînd — alături de viitoarea sa tovarășă de viață, tinăra comunistă Elena Petrescu — la acțiunile revoluționare de amploare desfășurate de Partidul Comunist Român împotriva fascismului, pentru drepturi și libertăți sociale.

Dealtfel, prin întreaga activitate revoluționară desfășurată începînd din 1933 și afirmîndu-se strălucit în momentele decisive ale istoriei României, tinărul comunist Nicolae Ceaușescu a imprimat mișcării tinerei generații, forță și dinamism organizatoric, angajare fermă și dăruire plenară pentru antrenarea acestuia la manifestările de masă contra pericolului fascist, în vederea apărării integrității teritoriale a României, a independenței și suveranității naționale a poporului român.

Și încă o dovadă elocventă din cronica luptei antifasciste este contribuția sa personală la organizarea și desfășurarea multora din marile manifestații și demonstrații contra pericolului fascist și de război, culminînd cu momentul de maximă amplitudine pe care l-au reprezentat evenimentele de la 1 Mai 1939⁶.

De asemenea, trebuie relevată ampla acțiune de reorganizare a Uniunii Tineretului Comunist, în fruntea căreia din însărcinarea conducerii Partidului Comunist, s-a aflat tovarășul Nicolae Ceaușescu, militantul comunist a cărui experiență organizatorică și capacitate de muncă fuseseră de neînfrînt în condițiile durei prigoane dezlănțuite de aparatul represiv.

Prin activitatea sa a inițiat profund unitatea de acțiune a tinerei generații în luptă — alături de masele populare, de toate forțele revoluționare și progresiste din România — împotriva fascismului pentru angajarea sa totală la pregătirea și îndeplinirea marelui act al renașterii naționale — revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, pentru punerea temeliei viitorului socialist și comunist din țara noastră.

Documentele pe care le publicăm în continuare⁷ pun în evidență poziția înaintată și antrenarea plenară a tineretului, ilustrînd totodată procesul de maturizare ideologică și de călire revoluționară pe arena marilor confruntări sociale.

Ele oglindesc condiția socială a tineretului de pe întreaga cuprindere a meleagurilor românești, participarea sa la marile acțiuni economico-sociale și politice revendicative, atestînd creșterea potențialului de luptă și a conștiinței de clasă a

⁵ Vezi O. Matichescu, *45 de ani de la procesul militanților comuniști și antifasciști judecat la Brașov*, în „Revista Arhivelor“, an LVIII (1981), nr. 1, p. 23—28

⁶ O. Matichescu, *1 Mai 1939, moment semnificativ în lupta poporului român împotriva primejdiei fasciste, pentru apărarea independenței și suveranității naționale*, Edit. politică, București, 1974.

⁷ Mărturii documentare reflectînd lupta revoluționară a tineretului s-au mai publicat în „Revista Arhivelor“ : an XLIX (1972) nr. 4, p. 523—564 ; an LVI (1979) nr. 3, p. 240—265 ; an LVIII (1981), nr. 3, p. 278—283. În realizarea grupajului de față am primit sprijinul colegilor din Serviciul Acte centrale administrative, culturale și feudale, pentru care le mulțumim și pe această cale.

tineretului, a spiritului și combativității revoluționare, trăsături ce caracterizează mișcarea comunistă de tineret din România.

Este de subliniat, de asemenea, faptul că documentele surprind integrarea tineretului revoluționar — români, maghiari, germani și de alte naționalități — în marile bătălii de clasă inițiate și conduse de P.C.R., ceea ce a determinat caracterul unitar al mișcării comuniste de tineret, ascendența sa din punct de vedere politic și organizatoric.

Publicarea acestora are menirea de a contribui la mai buna cunoaștere a drumului glorios și presărat cu nenumărate jertfe al organizației revoluționare de tineret care, sub îndrumarea directă a P.C.R., a participat activ la lupta maselor muncitoare pentru eliberarea socială și națională, pentru făurirea vieții libere și tot mai prospere de azi.

ELENA GHEORGHE

1

1924 iunie 23. Raportul Serviciului special de siguranță Galați prin care se semnalează ședința ținută de Secțiunea din Galați a Partidului Comunist Român și hotărîrea luată cu această ocazie, ca activitatea de propagandă să se facă împreună cu cercul „Tineretul Socialist“.

În legătură cu activitatea mișcării comuniste din localitate și urmare celor relatate de noi cu nr. 2164 din 16 aprilie crt. avem onoare a raporta că secția partidului comunist Galați, a ținut la sediul său din str. Maramureș o ședință intimă în ziua de duminică 22 iunie a.c.

Au participat frunțașii comuniști : I. E. Vasiliu, avocat, Gh. Constantinescu, Ștefan Marin, Popovici Dumitru, Gh. Vasiliu, Iftimie Alecu și Petroff Dumitru care, după discuțiile urmate, s-au dictat deciziile de mai jos :

1. Comitetul secției partidului comunist, în conformitate cu dispozițiile centrului, va activa de comun acord cu cercul „TINERETUL SOCIALIST“ la toate acțiunile propagandistice și de agitație.
2. În scopul menționat vor lua contact frunțașii tineretului Iulius Kesler și Iosef Balaban cu secretariatul partidului comunist.
3. S-au dat imputerniciri avocatului comunist I. E. Vasiliu, de a lua singur diferite decizii de activitate comunistă, atunci cînd interese imperioase ale mișcării vor dicta aceasta.
4. Organizația comunistă locală a hotărît ca exemplarele din ziarul „Lupta socialistă“ sosite în localitate să fie împrăștiate printre muncitori.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12, dosar 1/1924, orig.

2

1926 noiembrie 3. Notă a Direcției Poliției și Siguranței generale prin care se informează că în comuna Bixad, județul Satu Mare, s-au găsit circa 7 000 manifeste ale tineretului comunist.

Serviciul special de Siguranță Satu Mare raportează că în comuna Bixad, jud. Satu Mare, s-au găsit circa 7 000 manifeste ale tineretului comunist. Aceste manifeste au fost găsite de 2 țărani, ascunse într-o clădire de fin.

Sesizați fiind de comandantul companiei de jandarmi, ne-am dus la fața locului, unde, împreună cu comandantul corpului de jandarmi am procedat la

facerea cercetărilor, pentru descoperirea celor care au adus aceste manifeste. Pînă în prezent, rezultatul cercetărilor este negativ. Cercetările continuă, împreună cu comandantul corpului de jandarmi.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar 1264/12, dosar 1/1926, f. 2, copie.

3

1926 noiembrie 5. Notă informativă în legătură cu descoperirea organizației Uniunii Tineretului Comunist din Iași

Inspectoratul general de Siguranță Iași raportează : În noaptea de 3 spre 4 cr., s-a procedat la numeroase descinderi în orașul Iași, descoperindu-se organizația ilegală a Uniunii Tineretului Comunist din localitate.

S-au găsit și ridicat : literatură comunistă rusă pentru propagandă ; exemple din revista „Tînărul Leninist“ nr. 7 și 8, cu data august și septembrie 1926 ; statutul organizației ilegale a Tineretului Comunist ; diferite circulări ale Comitetului Central și corespondență cu caracter subversiv.

Sînt 8 indivizi arestați, între care se află și comunistul Avram Finkel, zis: Bumi, zis Marintzevici, condamnat la 5 ani închisoare pentru crimă contra Siguranței și evadat la 21 octombrie a.c. din închisoarea Jilava, unde fusese încarcerat pentru executarea pedepsei, dar prins cu ocazia acestor descinderi.

Cercetările continuă.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar 1264/12, dosar 1/1926, copie.

4

1928 martie 29. Notă a Direcției Poliției și Siguranței generale prin care informează despre propaganda organizată la sate de către studenții care fac parte din tineretul comunist.

Studenții, care fac parte din tineretul comunist, au hotărît ca, cu ajutorul partidului, să aranjeze la sate, șezători culturale și sub această formă să facă propagandă în favoarea partidului spre a putea întemeia organizații puternice la țară.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar 1264/12, dosar 1/1926, f. 3, copie.

5

1929 martie 1. Notă a Direcției Siguranței generale în care se semnalează răspindirea manifestelor antimilitariste în jurul cazărmilor și în cartierele muncitorești din Iași.

Inspectoratul de Siguranță Iași raportează : Astă noapte, în jurul cazărmilor și în cartierele muncitorești din localitate, s-au răspindit manifeste antimilitariste ale Uniunii Tineretului Muncitoresc Comunist din România, *Pentru sol-*

„dați, recruți și rezerviști, prin care aceștia sînt îndemnați a fraterniza cu trupele sovietice în caz de război și să îndrepte armele contra burgheziei din România. Se fac cercetări pentru dovedirea autorilor și trimiterea lor înaintea justiției.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar 1264/12, dosar 1/1929 f. 2, copie.

6

1929 martie 16. Notă a Direcției Siguranței generale prin care se raportează confiscarea, la Ploiești, a 80 exemplare din ziarul „Tînărul Luptător” nr. 1 și 2.

Serviciul Special de Siguranță Ploiești raportează că : Au fost confiscate 80 bucăți din ziarul „Tînărul Luptător” nr. 1 și 2, iar actele dresate au fost înmîinate Parchetului Tribunalului Prahova.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar 1264/12, dosar 1/1929, f. 10 ; copie.

7

1929 martie 25. Notă a Direcției Siguranței generale cu privire la întrunirea tineretului muncitoresc din Arad, cu care prilej s-a votat o moțiune de recunoaștere a Partidului Comunist și a Secției tineretului comunist.

Serviciul de Siguranță Arad raportează :

Comitetul muncitorilor tineri, secția Arad, a ținut în ziua de 24 martie a.c., o întrunire în căminul muncitoresc, unde au luat parte 200 lucrători, femei și bărbați tineri.

S-au ținut cuvîntări, prin care se îndemna tineretul la organizare și s-a votat o moțiune, prin care cer recunoașterea partidului comunist și a secției tineretului comunist, amnistierea generală și trimiterea unei delegații în Rusia, pentru recunoașterea stărilor de lucruri de acolo.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar 1264/12, dosar 1/1929, f. 11, copie.

8

1931 februarie 13. Notă informativă prin care organele de siguranță semnalează lansarea unui manifest, semnat de Comitetul Local al P.C.R. și Comitetul Local al U.T.C. din București, pentru formarea de gărzi de autoapărare.

Un manifest, semnat de Comitetul local al Partidului Comunist și Comitetul local al Uniunii tineretului comunist din București, adresat către muncitorimea Capitalei, îndeamnă muncitorimea să formeze gărzile de autoapărare revoluționară, contra atacurilor poliției și spărgătorilor de greve.

În acest manifest, se spune: „Cucerii strada, manifestați împotriva curbei de sacrificiu, contra asasinării, contra militarizării; numai lupta hotărâtă va impune burgheziei satisfacerea revendicărilor voastre”.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12, dosar 1/1931, copie.

9

1931 februarie 20. Notă a Direcției generale a Poliției prin care se semnalează răspîndirea de manifeste ale tineretului comunist în curtea Regimentului 34 Infanterie Constanța.

MANIFESTE COMUNISTE ARUNCATE ÎN CURTEA REG. 34/INF. CONSTANȚA.

Inspectoratul Regional de Poliție București, comunică :

În noaptea de 18/19 Februarie a.c., au fost găsite în curtea Regimentului 34 Infanterie Constanța manifeste comuniste ale Tineretului comunist și ale Ajutorului roșu.

Împrăștiatorii au profitat de o ceață excepțional de groasă pentru a le arunca acolo.

Chestura Constanța face cercetări pentru descoperirea celor ce le-au împrăștiat.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar 1264/12, dosar 1/1932, f. 10, copie.

10

1931 aprilie 29. Notă informativă în legătură cu constituirea la București a unui Comitet Central de inițiative pentru organizarea unui congres al frontului unic al muncitorilor de la orașe și sate.

Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist a expediat o circulară tuturor comisiilor locale, sindicatelor unitare, precum și uniunilor, prin care face cunoscut că, la București, s-a constituit un C.C.I. (Comitet Central de Inițiativă), pentru organizarea unui congres de front unic al muncitorilor de la orașe și sate.

Prin această circulară, comuniștii sînt îndemnați să organizeze muncitorimea din fabrici și ateliere și să o convingă de necesitatea de a participa la acest congres, care are un program minimal de revendicări imediate.

Mai departe, comuniștii, care formează comisiile locale, sînt sfătuiți să facă propagandă în sindicatele social-democrate, îndemnînd membrii să participe la acest congres, trecînd peste cuvîntul conducătorilor social-democrați. Această circulară se termină cu mențiunea că, după ce C.C.I. va reuși să mobilizeze masele muncitorești, organizațiile comuniste se însărcinează cu educarea lor.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12, dosar nr. 1/1931, copie.

11

1932 februarie 9. Notă informativă privind descoperirea unor nuclee ale tineretului comunist ce activau în comunele Făget și Dumbrava din județul Severin.

Inspectoratul Regional de Poliție Timișoara comunică :

În județul Severin, s-au descoperit două nuclee ale tineretului comunist, ce se înființase în comunele Făget și Dumbrava. Primul nucleu era compus din 7 membri, iar cel de al doilea din 4 membri.

La perchezițiile făcute, s-au găsit mai multe broșuri și reviste comuniste, precum și mici sume de bani și alimente, colectați pentru comuniștii din Timișoara, care se găsesc arestați în închisoarea din Caransebeș.

Cercetările continuă.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12, dosar nr. 1/1932, copie.

12

1932 decembrie 23. Notă a organelor de siguranță, în legătură cu răspîndirea de manifeste, semnate de Uniunea Tineretului Comunist, în rîndul elevilor din Craiova.

ÎNCERCARE DE A SE RĂSPÎNDI MANIFESTE COMUNISTE, PRINTRE ELEVII DIN CRAIOVA

Inspectoratul Regional de Poliție Craiova comunică :

În ziua de 21 decembrie a.c., s-a încercat răspîndirea de manifeste cu conținut subversiv printre elevii Școlii superioare de comerț și liceele „Carol I” și „Frații Buzzești” din Craiova. Un tînăr necunoscut a înmînat la 3 elevi, fiecare aparținînd la cîte una din școlile numite mai sus, 45 plicuri în total, avînd scris pe ele nume a diferiți elevi din diferite clase, cu rugămintea a le distribui adresanților. În plicuri se găseau manifeste, scrise la mașina de scris tip Mignon, intitulate „căt-re tineretul școlar Craiovean” și semnate „Uniunea Tineretului Comunist”.

Prinzîndu-se de veste din timp, s-au confiscat toate plicurile înainte de a se distribui.

Se fac intense cercetări de căt-re acest inspectorat și chestură.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12, dosar nr. 1/1932, copie.

13

1933 martie 27. Notă informativă cu privire la intenția Comitetului Central al U.T.C. de a tipări un manifest prin care sînt chemați muncitorii de la C.F.R. să manifeste împotriva procesului intentat muncitorilor greviști de la Grivița

Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, caută în prezent prin toate legăturile să organizeze o tipografie sau altă mașină de litografiat și multiplicat pentru editarea unui manifest care să fie răspîndit pe la toate întreprinderile din Capitală și în special în rîndurile muncitorilor de la C.F.R.

Prin acest manifest, muncitorii sînt chemați să participe în număr mare la procesul celor implicați în incidentele din Calea Griviței, să înconjure tribunalul și să caute ca prin manifestațiile lor să impresioneze pe judecăt-ori.

Asemenea, se face apel ca fiecare muncitor să contribuie pentru ajutorarea familiilor celor închiși, morți și răniți.

Lucrețiu Pătrășcanu se află în posesia unui asemenea tablou cu numele tuturor.

După cite s-a aflat, manifestul va fi tipărit la tipografia „Bica” în mod clandestin deoarece acolo sînt mulți aderenți ai tineretului comunist, iar în cazul cînd nu se va reuși, va fi litografiat.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12 dosar nr. 2/1933, f. 4, copie.

14

1933 aprilie 24. Notă informativă cu privire la semnalarea răspîndirii de manifeste de către membrii U.T.C. adresate tineretului din România.

Urmare comunicărilor anterioare, referitoare la mișcarea comunistă, facem cunoscut că, ieri 23 aprilie crt., s-au răspîndit printre muncitorii ceferiști din atelierele Grivița un manifest litografiat semnat de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist din România și adresat către toți tinerii muncitori și țărani, ucenici și elevi din România din care se constată următoarele :

Partidul Comunist și Uniunea Tineretului Comunist îndeamnă pe muncitori să părăsească lucrul la 1 Mai, să facă o grevă politică de masă și să pornească lupta prin întruniri și demonstrații de stradă contra teroarei fasciste, contra stării de asediu, contra legii Mîrzescu-Mironescu și pentru eliberarea celor arestați etc.

Mai departe se face instigație printre soldații din armată în sensul că sînt alimentați numai cu mămăligă, iar pentru pregătirea războiului antisovietic s-a comandat la Skoda arme în valoare de 15 miliarde lei.

Asemenea s-au mai răspîndit exemplare din revista „Scînteia” organul Comitetului Central al Partidului Comunist din România tot în vederea zilei de 1 Mai.

Modul cum s-au răspîndit aceste publicații este cunoscut, persoanele identificate și se continuă pentru aflarea depozitului și tehnicei unde se lucrează.

După cum se constată, rezultă cu certitudine că numai Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist se ocupă cu tipărirea și distribuirea întregului material de propagandă comunistă și în acest scop uzează de titulatura și a celorlalte organizații comuniste.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12, dosar nr. 2/1933, f. 14, copie.

15

1933 mai 6. Notă informativă cu privire la hotărîrea U.T.C. pentru răspîndirea de manifeste în rîndul țăranilor.

Din cercurile membrilor Uniunii Tineretului Comunist, s-a aflat că majoritatea manifestelor ce vor fi efectuate de această organizație, vor fi răspîndite la sate printre țărani, întrucît conducătorii au constatat, că cei ce le distribuie în orașe sînt totdeauna arestați de organele polițienești.

Distribuirea manifestelor se va face după sistemul întrunirilor zburătoare adică din automobilul ce trece prin mijlocul satului unde vor fi aruncate.

Se continuă investigațiile.

16

1933 iunie 17. Notă informativă cu privire la legăturile strinse ce există între organizațiile centrale din București ale U.T.C., și cele din provincie.

Din investigațiile făcute asupra activității Uniunii Tineretului Comunist din România, s-a stabilit că organizațiile centrale din Capitală sînt în strînse legături cu cele din provincie, pe care le alimentează în mod permanent cu material de propagandă, efectuat la tehnica din București.

Materialul este transportat de către curieri speciali cu trenul în geamantane portative pentru regionalele respective și în momentul cînd ajunge în stația de destinație, curierul se prezintă la ghișeu de depozitat bagajele de mînă, predă colțul și primește cuvenita recipisă.

Pentru a nu lăsa nici o urmă de bănuială și a nu fi descoperit de organele polițienești, acesta merge de îndată în oraș, face legătura cu un membru al organizației locale, care primește recipisa și astfel ridică materialul de la ghișeu de bagaje unde a fost lăsat de curierul centralei din București.

Această operațiune se face după ultima tactică întrebuițată de organizațiile comuniste pentru a se menține conspirația și a se asigura transportul materialului de propagandă comunistă.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12, dosar nr. 1/1933, f. 34, copie.

17

1933 iulie 6. Semnalarea rîspîndirii în rîndul ceferiștilor a ziarului „Grivița Roșie” nr. 1, organ al U.T.C.

Urmare notei anterioare prin care semnalăm apariția unei noi publicații de propagandă comunistă în vederea procesului ceferiștilor, facem cunoscut următoarele :

În ziua de 5 crt., printre muncitorii din Capitală și în special în rîndurile ceferiștilor, s-a rîspîndit de agenți comuniști, cunoscuți organelor acestei secții gazeta intitulată „Grivița Roșie” cu nr. 1 și data de 25 iunie, organul Uniunii Tineretului Comunist.

Acest număr se ocupa cu chestiunea procesului ceferist și se îndemna muncitorimea să se solidarizeze și prin greve de protest și demonstrații de stradă și să ceară eliberarea tuturor celor arestați.

Tot în acest ziar se găsește și articolul 1 August Roșu, în care se arată că această zi se sărbătorește ziua de luptă revoluționară a muncitorilor trudiți și toți au datoria să iasă în stradă pentru a arăta burgheziei că proletariatul este conștient.

Așemeni să se lupte pentru ca războiul contra Uniunii Sovietice să nu fie desăvîrșit.

Ziarul menționat este scris de mînă și apoi șapirografiat de către membrii Secției Tineretului Comunist din Sectorul de Verde.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12, dosar nr. 1/1933, f. 80, copie.

18

1932 octombrie 7. Notă informativă prin care se semnalează rîspîndirea revistei „Asaltul Antimilitarist” organ de presă antimilitarist al C.C. al U.T.C. printre tinerii încorporabili în armată.

Se înaintează alăturatul exemplar din revista intitulată „Asaltul Antimilitarist” organul antimilitarist al Comitetului Central al Tineretului Comunist din România, destinată să fie rîspîndită clandestin tinerilor încorporați în armată.

Conține o serie de articole cu caracter antimilitarist, prin care se îndeamnă soldații să nu răspundă la chemare în armată, să refuze jurământul, să protesteze împotriva regimului de mizerie, formînd comitete de acțiune care să conducă acțiunea de protestare.

Exemplare din această revistă au fost trimise tuturor regionalelor comuniste din țară spre a fi răspindite clandestin în rîndurile soldaților.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12, dosar nr. 1/1933, f. 1, copie.

19

1934 ianuarie 11. Notă informativă despre răspindirea unui manifest adresat către toți tinerii șomeri de la orașe și sate prin care Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist din România îndeamnă la organizarea frontului unic.

Comitetul central al UNIUNII TINERETULUI COMUNIST din România a tipărit și trimis în cursul lunii expirate, pentru răspindire clandestină regionalelor comuniste din țară manifestul adresat către toți tinerii șomeri de la orașe și sate, prin care se face propagandă antirăzboinică și se îndeamnă șomerii să primească lupta pentru cucerirea revendicărilor organizîndu-se în front unic, fără deosebire de credința politică.

Se arată că pentru desăvîrșirea acestei acțiuni și cucerirea revendicărilor să se țină consfătuiri și întruniri la care să se aleagă delegați pentru comitetele de front unic ale șomerilor la oficiile de plasare, cantine, căminuri, cartiere și orașe.

Se fixează o serie de revendicări care constituie adevăratele puncte de agitație, printre care sînt și acelea ca statul să acorde imediat un ajutor de cîte 3 000 lei pentru fiecare șomer în timpul iernii, să organizeze căminuri, cantine unde să se servească hrana gratuită, scutirea completă de impozite și să lupte contra pregătirilor de război.

Se anexează exemplare* din acest manifest cu mențiune că s-au luat măsuri pentru dovedirea autorilor.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne inventar 1264/2, dosar 1/1933, f. 11, copie

20

1934 septembrie 26. Notă informativă în legătură cu semnalarea răspîndirii de către membrii celei U.T.C. din fabrica „Venus” a unui manifest prin care se cheamă muncitorii la formarea unui front unic.

Membrii comuniști ai celei Uniunii Tineretului Comunist din fabrica „Venus” au răspîndit în mod clandestin printre muncitorii textiliști din sus-zisa fabrică, un manifest prin care li se arată cum sînt exploatați, amendați și bătuți de conducătorii fabricii pentru cea mai mică greșeală.

Se arată cum patronii tuturor fabricilor împreună cu bancherii și moșierii, caută să dezlănțuie un nou război imperialist și antisovietic, un nou măcel sîngeros spre a se putea îmbogăți de pe urma materialului furnizat în război.

Se cheamă muncitorii la formarea unui front unic de luptă contra burgheziei și contra instrucției preregimentare ce militarizează tineretul.

Se face apel la toți lucrătorii din fabrica „Venus” pentru ca sub conducerea Partidului Comunist și Uniunii Tineretului Comunist să lupte pentru cucerirea următoarelor revendicări: pentru mărirea salariilor cu 20%, pentru 7 ore de

muncă, contra corvezilor și muncii de noapte pentru femei, contra amenzilor, contra concedierilor și pentru reprimirea la lucru a muncitorilor concediați, contra războiului și fascismului.

S-au luat măsuri pentru dovedirea autorilor și prinderea colportorilor.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12, dosar 1/1934, f. 6, copie.

21

1935 *ianuarie* 8. Direcția generală a poliției informează despre o tipografie clandestină instalată în București de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist din România.

Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist din România a instalat de curînd, în București, o tipografie clandestină, pentru care a plătit suma de 30 000 lei, destinată imprimării materialului de propagandă revoluționară comunistă.

La această tipografie, s-a tipărit manifestul semnat Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist din România, adresat către tinerii muncitori și muncitoare de la orașe și sale, elevi și studenți, săraci, tineri șomeri, soldați, prin care se îndeamnă la organizarea frontului unic, la demonstrații și manifestații împotriva fascismului, războiului și instrucției preregimentare.

Manifestul este consacrat în întregime săptămînii de propagandă de la 15—21 ianuarie 1935, memoriei lui Lenin, Karl Liebknecht și Roza Luxemburg.

În curînd va apare la această tipografie și publicația intitulată „Tinărul leninist”, organul de propagandă al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist din România.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/12, dosar 1/1935, f. 2, copie.

75 DE ANI DE LA DESFĂȘURAREA RĂSCOALEI DIN 1907

Semnificații social-istorice ale marii răscoale din 1907

Dezvoltarea istorică a României a făcut, pentru multe veacuri, din problema agrară o problemă de interes și de însemnătate primordială. Caracterizată economic prin ponderea deosebită pe care agricultura o deținea în ansamblul vieții economice, prin uriașul rol al indeletnicirilor și ocupațiilor rurale, problema agrară a constituit totodată axul raporturilor sociale pînă aproape de contemporaneitate.

Orice demers menit să descifreze sensurile evoluției societății pe pămînturile românești trebuie să ia în considerare, la dimensiunea cuvenită, fenomenele social-agrare, trăsăturile vieții rurale. Printre aspectele interne caracteristice se relevază și răscoalele țărănești, forme de luptă în care contradicțiile agrare și-au găsit o vie expresie.

Într-adevăr, evul mediu e punctat de asemenea mari ridicări cum a fost Bobilna 1437 și războiul țărănesc din 1514 condus de Gh. Doja. Epoca destrămării feudalismului a cunoscut iureșul răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan care a dezvoltat marile probleme ale societății transilvănene în epocă.

Aceste mișcări țărănești se înscriu tipologic în sfera istorică a răscoalelor pe care le-a cunoscut Europa feudală, din Anglia și pînă în Rusia, de la răscoalele lui Wat Tyler și Jacqueria franceză la răscoala husită în cehid și ced condusă de Pugaciov în Rusia (foarte apropiată în timp de cea a lui Horea).

În dezvoltarea istorică a societății românești apare însă și un alt val de răscoale la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, fenomen interesant în cel mai înalt grad atît prin amploarea și intensitatea lui, cît și prin specificul pe care-l prezintă.

Puternica activizare a luptei țărănești, delimitată cronologic de răscoalele din 1888 și marea răscoală din 1907, are, desigur, o legătură de continuitate cu răscoalele aparținînd evului mediu. În fond marea proprietate moșierească din România la începutul secolului al XX-lea descinde istoric din proprietatea feudală. De asemenea ascuțișul luptei țărănimii a fost îndreptat, și la 1907, împotriva formelor de exploatare înrudite genetic și similare în conținut cu cele existente în feudalism.

În același timp, cadrul istoric general și premisele social-economice ale răscoalei poartă caracteristici radical diferite față de răscoalele „clasice” ale evului mediu. Era fundamental diferită baza tehnico-materială și structura societății (e vorba mai ales de industrie și orașe) sistemul instituțional juridic și administrativ, condițiile vieții politice și culturale. Profund diferite erau interesele, preocupările și mentalitățile oamenilor, tendințele evoluției și caracterul sarcinilor care se aflau în fața societății.

Se înțelege că altele erau și izvoarele care revoluționau țărănimea, altul era tipul contradicțiilor care au determinat mișcările țărănești din perioada amintită.

Mișcările țărănești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea apar la intersecția proceselor contradictorii rezultate din cerințele dezvoltării capitaliste a agriculturii în condițiile unei lente transformări a acesteia și ale acutizării efectelor social-economice proprii sistemului bazat pe dijmă, în condițiile unei continui restringeri a gradului său de extensiune. Răscoalele reflectă acest tip de contradicții și, prin urmare, sensul și finalitatea lor sînt diferite de acest cadru.

Să examinăm ceva mai de aproape răscoala din 1907, evenimentul central al activizării luptei de clasă la sate în perioada considerată.

Răscoala din 1907 este o mișcare colectivă a țărănimii la scară națională. Ea este omonimă cu mulțimile poporului, dar nu e lipsită de relief. Spectacolul e impunător în totalitatea lui, în profunzimea resorturilor pe care le pune în mișcare. În decurs de trei săptămîni cit au durat principalele acțiuni ale țărănimii, răscoala a cuprins peste 700 de comune din cele aproape 2 000 cîte avea România la început de veac. În vîltoarea evenimentelor au fost atrase mase de sute de mii de țărani. Aria de răspîndire a răscoalei indică coordonatele geografice ale întregii țări, în unele județe de mare proprietate moșierească, răscoala a avut un caracter generalizat. Elementul central al acțiunilor țăranilor a fost incendierea conacelor și distrugerea avutului moșierilor. Așa cum atît de luminos a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu — răscoala din 1907 „va vorbi peste veacuri de uriașa energie revoluționară a țărănimii române“.

Împotriva țărănimii practic a fost mobilizat întregul potențial militar aflat la dispoziția statului.

Lupta de clasă a căpătat deci forme dintre cele mai esențiale pe care le îmbracă mișcările țărănești. Această dezlănțuire uraginică s-a consumat ca un act de supremă încordare a țărănimii care a reunit sute și mii de acțiuni concomitente ale acesteia, dar nu a căpătat caracter de totalitate organică. Răscoala a fost suma unor mișcări separate care nu s-au topit într-o unică acțiune.

Explicarea cauzelor care au imprimat răscoalei țărănești înfățișarea amintită are, desigur, o importanță sociologică de prim ordin. Ea s-a încercat în literatura de specialitate. Fără să intrăm în detalierea argumentării, amintim numai că în timp ce țărănimea continua să rămînă fărîmițată și izolată și dispunea de aproape aceleași mijloace rudimentare de luptă, ca în epocile precedente, organizarea claselor stăpînitore, dezvoltarea și perfecționarea aparatului de stat, ca urmare a dezvoltării capitalismului, făcuseră pași mari înainte. Or, cercurile dominante au pus în funcțiune întregul mecanism pentru a împiedica polarizarea țărănimii și va înăbuși succesiv focarele mișcării, odată ivite.

Forța loviturilor țărănimii a fost imprimată de simultaneitatea mișcărilor locale, de concomitența lor.

Țăranii nu au formulat programe de revendicări minuțios elaborate, dar au exprimat într-o formulă lapidară întregul sens al luptei lor. Această formulă, care a devenit în focul răscoalei lozincă de luptă a țărănimii a fost: „vrem pămînt“. Este drept, țăranii revendicau inițial și ușurarea învoielilor agricole, ameliorarea condițiilor de angajare, dar anume „vrem pămînt“ a fost strigătul în care regăsim întreg suflul revoltei. Era surprins aici, într-o formulă lapidară, insuficient descifrată, necesitatea desființării marii proprietăți moșierești, a înlăturării anacronismelor din agricultură din perspectiva intereselor țărănimii și în viziunea acesteia.

Aceasta era și sarcina subiectivă centrală aflată în fața societății românești, așa încît interesele materiale ale țărănimii corespundeau cerințelor adaptării agri-

culturii la condițiile dezvoltării sociale. Această împrejurare este esențială pentru înțelegerea caracterului profund progresist și a însemnătății istorice a răscoalei. Ridicându-se împotriva situației materiale grele în care se afla, căutând să se smulgă din volbura exploatarei și pauperizării, țărănimea s-a afirmat, în același timp, ca o forță socială a cărei activitate revoluționară era convergentă cu procesele obiective ale evoluției țării, înapoia luptei maselor își croia drum necesitatea istorică. Tocmai concordanța dintre aspirația subiectivă a țărănimii cu sensul dezvoltării istorice, dezvoltările rațiunea profundă a mișcărilor țărănești din epoca modernă, făcând din ele nu simple izbucniri sterile de protest, ci evenimente aflate în logica procesului istoric.

Oricit de caracteristice ar fi răscoalele țărănești fenomenului istoric, modern românesc și oricit ne-am particulariza prin ele, aceste mișcări au și o semnificație istorică mai largă. Trebuie să ținem seama că în epocă existau și alte țări operate de contradicții agrare similare celor din România, că problema agrară se punea în termeni apropiați în Rusia, Ungaria, sudul Italiei etc. După cum se știe, anii 1905—1907 au fost marcați de o amplă mișcare țărănească în Rusia, integrată, e drept, revoluției generale din Imperiul țarist. Mișcări țărănești au avut loc în Ungaria și Italia, pentru a nu mai vorbi de fenomenul agrar și de mișcările țărănești din America Latină foarte apropiate în timp cu marea răscoală din 1907.

Amploarea și intensitatea răscoalei din 1907 o fac reprezentativă pentru acest tip de mișcări. Credem că nu există un alt eveniment revoluționar țărănesc care să dea o mai vie expresie energiei revoluționare a țărănimii ca produs al contradicțiilor izvorâte din persistența rămășițelor feudale în condițiile transformării capitaliste a agriculturii.

Iată cum un eveniment care învederează într-o măsură așa de mare specificul vieții noastre agrare, și al evoluției sociale și politice a țării, dobîndește, concomitent, o semnificație de ordin istoric mai general tocmai datorită caracterului său reprezentativ. 1907 este un eveniment istoric în care descifrăm nu numai pecetea specifică a vieții unei țări dar și rezonanțe de universalitate.

DAMIAN HUREZEANU

Documente*

1

1907 februarie 17, Botoșani. Raportul Procuraturii Botoșani către Procuratura generală din Iași referitor la agitațiile țărănești izbucnite în comunele Flăminzi, Frumuşica și Rădeni.

România
Procurorul Tribunalului
Botoșani
Nr. 1339

1907 în 17 Februarie

Domnule Procuror general

Om onoare de a vă raporta următoarele :

În ziua de 15 Fev. a.c. domnul prefect al județului primind o notă telefonică de la inspectorul comunal I. Carale, prin care îi comunică că locuitorii din

comunele Flăminzi, Frumușica și Rădeni, răsculindu-se și cerînd sosirea d-sale în localitate, el roagă totodată să nu vie fără forța armatei, deoarece spiritele sunt foarte agitate. Fiind sesizat de domnul prefect de acest lucru, după ce ne-am sfătuit între noi, am hotărît să plecăm singuri în localitate, și în ziua de 14 Fev. a.c. ne-am transportat mai întîiu în comuna Flăminzi, unde în primărie am găsit pe I. Carale inspectorul comunal, Const. Maxim, învățătorul comunei, preotul Toma Săvescu și Manole Ionescu, primariu comunei Flăminzi. Toți aceștia ne-au declarat că locuitorii se plîng că arendașul moșiei, domnul Mochi Fișer, pe cînd se afla în proces cu domnul Berman Iuster a trimis în comună pe Avram Fișer și pe Ion Constantinescu ca să spuie satenilor că el le va da pămînt cu 25 fr. falcea. Totodată și domnul Berman Iuster, venind în acele timpuri prin comună, făgăduia și d-sa locuitorilor, că dacă dînsul va rămînea arendașul moșiei Flăminzi, va înlesni întotdeauna pe săteni, dîndu-le pămînt cu prețul cel mai ieftin, și astăzi după atîtea făgăduinți locuitorii se plîng că administrația moșiei nu se ține de cuvînt.

Văzînd că în ograda primăriei s-au adunat un număr de peste 400 locuitori, ne-am adresat imediat cătră dînșii întrebîndu-i care este plîngerea lor. Și iată răspunsul pe care l-am căpătat: Ion Constantinescu, administratorul domnului M. Fișer pe moșia Flăminzi, a spus locuitorilor anul trecut să gonească pe domnul Berman Iuster din localitate, deoarece domnul Sturza proprietarul moșii do-rește să vîndă locuitorilor pămînt cu 25 fr. falcea de arătură și 15 fr. de imaș; și dacă moșia Flăminzi, după proces va rămînea pe socoteala d-lui Fișer, acesta va da locuitorilor pămînt în arendă cu un preț foarte ieftin. După ce moșia a rămas domnului Fișer, sătenii ducîndu-se la locuința proprietății pentru a lua pămînt, I. Constantinescu le-a pus în vedere să se liniștească, deoarece va fi nevoit să-i astimpeze prin alte mijloace. În ziua de 7 fev. a.c. administratorul moșiei, a dat de veste locuitorilor din comuna Flăminzi să vie cu toții pentru a se face contractele de angajament, la care sătenii au răspuns că vor veni la primărie pentru acest lucru. În adevăr în ziua de 8 fev. a.c. venind la primărie un număr de 500, ajutorul de primar chemînd pe I. Constantinescu, acesta a răspuns mai întîi că va veni dar pe urmă a trimis răspuns că locuitorii să vie la administrația moșiei. Locuitorii ducîndu-se, au fost batjocoriți de către I. Constantinescu și chiar unul dintrînșii, Gh. Dorhescu, a fost lovit cu o piatră de cătră acesta în ochi (fapt care din ordinul nostru se anchetează de către inspectorul comunal).

Locuitorii din comuna Flăminzi doresc a lua pămînt de la arendaș în bani, iar nu în muncă, cu prețul de 25 fr. falcea de arătură și 15 fr. f. imaș, cum au convenit astă vară cu administrația.

Să se reguleze, de pe acum, pămîntul, care li se va da de cătră administrația moșiei, deoarece cel mai tîrziu în 15 martie încep a pune la arat.

Să li se arate contractul de arendă cu proprietarul moșiei Flăminzi și ei se obligă să plătească arendașului 5 lei mai mult pe falce, deoarece anul trecut au plătit 30 fr. falcea în muncă, iar în bani 50—60 și 70 franci. Aceste sînt plîngerile lor, rugîndu-vă totodată să interveniți pe lingă arendașul moșiei să convie la aceste cereri ale lor.

Din comuna Flăminzi, domnule Procuror general, m-am transportat în comuna Frumușica, unde înaintea localul primăriei am găsit un număr mare de locuitori, peste 600, împărțiți în trei părți, unii erau de la moșia Stroiești-Vlădeni, proprietatea domnului Stancu R. Bechean, și care este arendată d-lui Avram Zaharia și d-lui M. Fișer, alții de la moșia Rădeni, proprietatea domnului doctor Ștefanovici, care este arendată d-lui Henric Iuster și d-lui I. Karakaș, iar alții din cotunele Lătei și Prăjeni comuna Flăminzi.

Întrebînd mai întîi pe locuitorii din Stroiești-Vlădeni care este dorința lor, ei ne-au răspuns ca proprietarul să vie iarăși pe moșie deoarece cu arendașii nu se pot înțelege. Ei neavînd pămînt și arendașul Avram Zaharia, care se ocupa cu administrația moșiei, nevrînd să le deie, sînt nevoiți a se duce pe la moșiile Deleni și Onești pentru a lua pămînt în arendă, și acest lucru le vine foarte greu din cauza depurtării celei mari. Imaș nu vroește a le da și puținul pămînt arabil ce pot căpăta îl plătesc foarte scump, deoarece prețurile sînt de 50—60 și 70 fr. falcea. Pentru boi la imaș afară de partea lor care este de 25 fr. sînt nevoiți a da și cite 2 pui. Arendașul Zaharia le spune mereu că neavînd angajament cu dînșii, nimine nu-l poate împiedica să pue 5 franci falcea de iarbă. Ei

doresc că arendașii să le deie în fiicare an cel puțin câte 150 falcea pământ și prețul să fie cu 5 lei mai mult decît ce plătesc arendașii proprietarului.

Întrebînd pe urmă pe locuitorii din Rădeni care este plîngerea lor, ei ne-au răspuns că fiind izgoniți de pe moșie de către arendași sînt nevoiți a se duce prin alte localități, pentru a lua pământ. Angajamente agricole arendașii nu voiesc a face cu locuitorii și toți aceia care au luat parte cu administrația moșiei au fost rău răfuți. Cer că administrația moșiei să le deie pământ în arendă. Și ei se obligă a plăti 5 fr. mai mult pe fiecare falce decît cum este arendată de către proprietarul. În fine întrebînd și pe locuitorii din Lătei și Prăjeni ce doresc ei ne-au răspuns că administrația moșiei Flăminzi le plătește 16 fr. falcea de arătură, semănătură și grăpătură iar fără semănătură 12 fr. 80 b, preț care nu le convine deoarece munca lor nu este plătită. Secerea de asemenea o plătesc ieftin, 20 fr. falcea. Că nu vor să mai plătească pământul luat de dinșii în arenda, cu munca cu bani, deoarece sînt întotdeauna rău răfuți. Administrația moșiei să le schimbe locul de imasă din Ciorogar, fiind loc de sărătură, în Alemanda, căci acesta este puțin mai bun. Și arendașii să le deie pământ în arendă și ei vor plăti 5 lei mai mult decît prețul arendaș de către proprietarul moșiei. Aceste sînt, domnule Procuror general, cele constatate de noi, și am putut observa că atît în comuna Flăminzi cît și în comuna Frumușica, locuitorii cu toate că erau în număr foarte mare erau cît se poate de liniștiți, și dacă au chemat pe domnul prefect în localitate a fost numai pentru a se sfătui cu d-sa ce au de făcut, deoarece sînt cu totul lipsiți de mijloace și de pământ. N-am avut nevoie să liniștim spiritele, căci ele n-au fost agitate, și în urmă făgăduințelor date de domnul prefect și de noi, că vom căuta să convingem pe arendași să admită măcar în parte cererile lor, mulțumindu-ne, s-au retras cu toții pe la locuințele lor, în cea mai perfectă liniște.

Impresia noastră, domnule Procuror General, este că locuitorii din aceste comune sînt exploatați de către administrația acestor moșii, și fiind în ajunul arăturilor de primăvară, neavînd pământ de la arendași, au venit în număr mare la primărie pentru a chema pe domnul prefect în localitate. Și cum este în obiceiul locuitorilor noștri de la țară, într-o astfel de împrejurare, să vorbească cu toți odată, cu glas tare, acest fapt impresionînd pe domnul inspector comunal l-a determinat să comunice prefecturei, că locuitorii sînt răsculați și că forța armatei este absolut necesară.

Totodată, domnule Procuror general, țin a vă comunica că atît domnul prefect cît și noi, ne-am făcut convingerea că dacă arendașii acestor moșii, nu vor ceda cel puțin în parte la cererile locuitorilor, se poate întîmpla că pe timpul arăturii de primăvară să vedem pe locuitorii acestor moșii intrînd cu plugurile lor pe lanurile arendașilor.

La sosirea noastră găsind la parchet o adresă a d-stră, prin care ne faceți cunoscut că prin jurnale ați aflat că în comuna Flăminzi 400 de locuitori, după ce au bătut pe administratorul moșiei au devastat și casa proprietății, țin a vă pune în cunoștință că parchetul Botoșani în această afacere n-a primit decît o telegramă, nr. 1119 din 9 fev. a.c., de la Ion Constantinescu, administratorul moșiei Flăminzi, prin care se plînge că a fost maltratată, tot în aceea zi am dat ordin inspectorului comunal să ancheteze și să ne comunice lucrările. Fiind o simplă maltratare n-am crezut de cuviință să vă raportez acest fapt, iar cele scrise prin jurnale desigur, domnule Procuror general, a fost trimis pentru publicare, de către aceia care aveau interes de a exagera gravitatea cazului.

Primiți ve rog, domnule Procuror general, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Procuror
ss. C. Livadiți

[Rezoluție] *

23 februarie 1907. Se va comunica în copie Domnului Ministru de Justiție

Procuror General
ss. M. Leonescu

Domniei Sale Domnului Procuror General Iași

2

1907, martie, 5, Botoșani. Cîrnoa ordinului prefectului județului Botoșani către directorul liceului „Laurian” din acest oraș, prin care-i semnaleză prezența în acțiunile revoluționare a unor elevi, cerind luarea de măsuri.

Domnule Director al Liceului

Laurian,

Printre devastatorii și conducătorii acestora s-a remarcat ieri prezența a mai multor elevi din liceu. Rog luați dispozițiunile cele mai severe ca asemenea cazuri să nu se mai întimplă și preveniți chiar pe elevi că vom fi forțați a întrebuița contra lor toate rigorile legilor în asemenea cazuri.

Nr. 1711

1907 mart 5.

Prefect,
Văsescu

Arh. St. Botoșani, fond Prefectura Județului Botoșani, dosar 149/1907, f. 84.

3

1907, martie 10, Giurgiu. Nota Poliției orașului Giurgiu, trimisă prefectului județului Vlașca prin care relatează arestarea lui Ghiță Gîrbaciu, agitator în rîndul țărănilor, îndemnîndu-i la răscoală.

POLIȚIA
URBEI GIURGIU
DISTR. VLAȘCA
Nr. 1143.

1907 martie 9
4529/1907.

Domnule Prefect,

Am onoare a vă înainta alăturatul proces verbal și pe individul Ghiță Gîrbaciu, rugîndu-vă să binevoiți a dispune.

Primiți, vă rog Domnule Prefect asigurarea considerațiunii mele.

Polițai
ss. D. V. Cazacu.

Director,
ss. C. Spirescu

18537/12 martie 1907.

Domnule Inspector,

Am onoare a raporta că de către poliția orașului Giurgiu a fost înaintat, acestui serviciu individul Gheorghe Bucur Gerbacia zis și Ghiță Gîrbaciu de ani 40, de meserie chelner, de fel din comuna Moseș-Transilvania, domiciliat în Capitală, cu arătare că numitul în dimineața zilei de 8 martie cor. ducîndu-se la o circiumă din acel oraș unde se aflau mai mulți țărani, a început foarte înflăcărat a le arăta mișcările țărănești petrecute în Moldova, infiltrînd pofta de răscoală și îndemnîndu-i chiar cu chipul acesta la un asemenea act, dacă vor să scape de jugul robiei, care apasă greu pe țărani.

Că prin acel lucru, fiind un instigator de răzvrătire pentru popor, periclitînd în mod evident interesele statului și că față cu evenimentele actuale, din a căror cauză, situația țării este în grea cumpănă, acest individ fiind de un pericol vădit pentru ordinea și siguranța publică, credem necesar, că măsura expulzării față de individul în cestiune, se impune și ca alare, vă rugăm, Domnule ministru, să binevoiți a interveni locului în drept, spre a fi expulzat din țară.

Arh. St. București, fond Prefectura Poliției Capitalei, dosar 62/1907 — 1915, f. 1.

39

1907 aprilie 21, Roman — Raportul Tribunalului județului Roman către Parchetul general al Curții de Apel Iași despre rolul jucat de studenți în mișcările țărănești din Moldova.

Regatul României
Judecătorul de Instrucție al
Tribunalului Județului Roman
Nr. 3433

Domnule Procuror general,

Am onoare a raporta, potrivit ordinului nr. 1866/907 că din cercetările făcute pînă acum cu privire la mișcările sătenilor rezultă următoarele :

Locuitorii din comunele mărginașe ale Județului mergînd prin localități unde începuse agitațiuni din județele Iași, Suceava, Neamț și Vaslui, au adus vestea că studenții s-au pus în fruntea sătenilor să le scoată pămînturi, să alunge pe evrei din sate și că dacă nu se vor ridica pînă la 10 a lunii mar. nu mai au nici un drept. În cele mai multe comune locuitorii s-au îndemnat unii pe alții să se ridice cu toții. Din comuna Strunga cîțiva săteni împreună cu băetani minori au trecut în comuna Miclăușeni și au început a face stricăciuni la evrei, iar în tirgul Băcești au năvălit locuitori din comuna Todirești, care luase parte la devastările din Negrești și împreună cu puțini locuitori din Băcești au devastat tirgul, furind măr-furi din magazii. Intervențiuni din partea altora, străini nu s-au semnalat.

Cuvîntul pus înainte spre a justifica mișcarea ce fac sătenii, era ca să li se dea pămînturi de hrană și suhaturi la vite cu prețuri mai mici, iar în cîteva comune și desființarea angajamentelor de munci, încheiate pe vara anului 1907, în care scop în comunele Trifești, Brănișteni, Butnărești și Dulcești au căutat să pună mina pe registrele din Primărie și pe registrele arendașilor și le-au desființat, urmărind să desființeze cu chip acesta și dovezile pentru datoriile rămase din munci de pe anii trecuți.

În comuna Heleștenii însă a apărut mai lămurit dorința sătenilor de a înlătura administrațiunea comunală, lăsînd în locul al doilea pretențiunile pentru locuri de hrană și au stăruit în cererile lor pînă cînd Primarul a semnat demisiunea, după care s-au făcut invoelile cu proprietarul, cu adausuri la prețurile de muncă și reduceri la arendări de locuri.

S-au ridicat învinuiri contra unora dintre conducătorii băncilor populare, că prin modul lor de a conduce opțiunile, sîlesc pe săteni să facă răscoale dar totul se reduce la dorința ce prea puțini au de a se desființa băncile, care au un capital mai însemnat și amenințat astfel a lua moșii în arendă.

Afară de un singur proprietar român, C. Vasiliu, din Dulcești n-au avut să sufere stricăciuni decît arendașii evrei și armeni, precum și comersanți evrei stabiliți prin sate și Tirgușorul Băcești, ceilalți arendași între care și cîțiva evrei cum și proprietarii români n-au recoltele sau finul udat și a le aduna din nou după ce s-au uscat, ceea ce necesitează cel puțin cite două zile de lucru la fiecare 40 prăjini.

Pentru conformitate cu registrele
Judecător de Instrucție
(ss) Rugină

Grefier del.
(ss) Moisiuc

1907 luna aprilie zile 21

[Rezoluție] : 28 aprilie 1907. Copie de pe prezentul raport și tablou de prețurile sumelor muncilor agricole se va hotărî de Ministerul de Justiție (ss) M. Leoneșcu

Domniei Sale Lomnului Procuror General de pe lingă Curtea de Apel Iași

1907 august 12, București, Notă informativă, a unui agent al Biroului de Informațiuni din cadrul Prefecturii Poliției Capitalei, despre expunerea făcută de fruntașul socialist Mihail Gheorghiu-Bujor, în cadrul ședinței cercului socialist „România Muncitoare” din București în legătură cu poziția mișcării socialiste și muncitorești față de răscoala țăranilor din primăvara anului 1907, cuprinzind și unele soluții preconizate de către aceasta pentru rezolvarea problemei agrare.

NOTĂ

Mihail Gheorghiu Bujor, luind cuvântul la întrunirea cercului socialist „România Muncitoare”, vorbește mai întâi de foaia noastră „Trăiască regele” apărută zilele acestea. Arată că mulțumirile și laudele ce sînt, în această foaie n-au nici un rost, deoarece țăranii n-au fost vinovați de ce li s-a imputat și pentru care vină fictivă au fost ținuți arestați, alina timp. Paralel cu expunerea nevinovăției țăranilor, arată cauzele ridicării lor. Precum s-a spus și în Parlament cea mai de căpetenie cauză sînt partidele politice.

Trecînd mai departe zice că amnistia nu trebuie socotită ca un act de clemență regală, căci acolo unde nu este vină, nu poate exista iertare. Deci, țăranii n-au de ce să mulțumească regelui și guvernului și că regele poate trăi și fără urarea lor, căci mijloace de trai are destule.

Mulțumirile sînt cu alți mai fără rost cu cît în amnistie nu se cuprind toți cei arestați: preoți, învățători care au fost socotiți vinovați, deoarece au lucrat în chip conștient, nu ca niște rătăciți.

Face comparație între grațiere și amnistie, cel amnistiat devine curat ca și mai înainte de a fi arestat, și se bucură de aceleași drepturi, de aceeași trecere în fața opiniei publice. Cel grațiat nu mai are același renume în societate, ci e ca o monetă ștersă.

Or, mare parte dintre țărani printr-o condamnare, prealabilă prin acest act de amnistie sînt numai grațiați.

Începe apoi a discuta chestia țărănească și arată cum se prezintă ea.

Face mai întâi un raport de starea și numărul de hectare cultivate la noi în țară — și cu date statistice, arată dispoziția ce există între proprietatea mare și cea mică cînd 2.000 proprietari stăpînesc mai bine de jumătate din terenul cultivabil; iar mai puțin de jumătate servește pentru indostularea atîtor milioane de țărani. Din această dispoziție, rezultă dependența de fapt a clasei țărănești de proprietar „zic de fapt, deoarece țăranul neavînd pămînt destul, ba chiar deloc, e silit de împrejurări să alirne de proprietar. Din această atîrnare ce rezultă? Rezultă că țăranul se vinde cu totul proprietarului și cu timpul va deveni robul lui real — deși după lege este cetățean liber”.

Trece mai departe analizînd tocmelele agricole și contractele de arendă dintre proprietari și arendași ca și dintre arendași și săteni, ajungînd la concluzia că sînt împovărătoare și neomenoase. Citează exemple de pe diferite proprietăți unde țăranul plătea proprietarului prin munca lui 240% ba în alte părți chiar 300%. Aceste tocmele au disperat țărănimia și au condus-o la revoltă. Mizeria în care se găsește astăzi țăranul e îngrozitoare și viața țăranului de la 64 e mult superioară celei de azi. Atunci țăranul era rob într-adevăr, dar proprietarul avea grijă să-i dea tot ce-i trebuia. Atunci țăranul cu 4 boi în bădătură era codaș; astăzi cu același număr de boi e fruntaș. Ceea ce contribuie la mizeria țăranului e și administrația neomenoasă de la sate, dările apăsătoare ce le suportă, serviciul militar care-l apasă, starea igienică proastă ce o duce, lipsa de cultură.

În starea în care se găsește țărănimia nu mai putea răbda și neavînd altă cale mai bună, a apucat calea revoltei.

Care e acum interesul proprietarilor? Să facă reforme sau să mențină această stare?

Interesul lor e să mențină această stare, ceea ce s-a dovedit cu prisosință, cînd la răscoalele de la 1888 socialiștii au căutat să susțină pe țărani au fost invinovați de excroci și aruncați în închisoare.

Or, același lucru vor guvernanții să facă și cu socialiștii de acum; așa se explică goana lor cea mare împotriva socialiștilor.

Arată că țăranii nu trebuie să stea în neacțiune cu toate că proprietarii sau mai bine guvernării se opun așa de mult. Ei trebuie să se organizeze și să facă, ca să li se voteze legi favorabile.

Atacînd manifestul regal de la 13 martie, îl discuta, paralel cu ce ar trebui să li se acorde țăranilor. Propune ca plata pămîntului pe care țăranii o fac în muncă să o facă în bani, ca să se pună capăt abuzurilor. Să se dea sătenilor o administrație mai omenoasă, nu haină ca pînă acum. Să se dea sătenilor o administrație mai puțin apăsătoare care să aplice textul legii și să nu impună dări prea mari. Ultimul act ce trebuie să-l ceară e sufragiul universal, care le va da drept să ia parte și ei prin reprezentanți reali, nu fictivi la organizația statului.

Continuă spunînd că aceste îmbunătățiri nu pot fi dobîndite fără concursul muncitorilor de la orașe, de care diferă în urmărirea scopului în chipul următor : pe cînd sătenii urmăresc mărghinirea exploatațiunii capitaliste de la țară, muncitorii urmăresc mărghinirea exploatațiunii capitaliste de la orașe. Idealul e comun : *votul universal*.

Sfîrșește zicînd că numai prin înfrățirea democrației țărănești cu cea orășenească se va ajunge la dobîndirea unei vieți în care să domnească dreptatea.

Arh. St. București, fond. Direcția Poliției și Siguranței generaie, dosar 80/1907, f. 28—29

100 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI NICOLAE TITULESCU

Nicolae Titulescu mesager al aspirațiilor de pace ale poporului român

Militant pentru Marea Unire, victorioasă la 1 decembrie 1918, Nicolae Titulescu se va dovedi una dintre personalitățile cele mai remarcabile ale diplomației românești.

A fost prezent, aducând servicii imense națiunii și țării sale și omenirii întregi, în toate momentele hotărâtoare ale diplomației internaționale pînă la mijlocul deceniului al patrulea al secolului nostru.

Între cele două războaie mondiale s-a detașat, prin concepțiile sale juridice și politice, făcînd cunoscute lumii întregi, fie de la tribuna celui mai mare forum internațional — Societatea Națiunilor, fie în diferitele tratative vizînd obiective regionale de securitate sau în cuvîntări ținute în mai multe capitale europene, ideile și idealurile politicii externe ale României.

Cele mai multe documente care sînt produsul activității lui diplomatice — rapoarte, telegrame, informări, scrisori — arată că, slujind idealul păcii, al independenței și suveranității, N. Titulescu s-a înscris pe linia tradițiilor progresiste ale diplomației românești promovată de Nicolae Bălcescu, Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu și alți oameni politici ai României moderne.

El a demonstrat clarviziune în găsirea celor mai adecvate soluții problemelor politice europene contemporane lui și de care erau legate evoluții viitoare ale țării sale și adesea ale omenirii întregi.

Apărarea demnității naționale și a intereselor statului în relațiile internaționale politice și economice, a independenței naționale, a suveranității și integrității teritoriale a României a constituit o preocupare de prim ordin a politicii externe promovată de Nicolae Titulescu. Fie că această politică s-a materializat într-un răspuns demn dat insinuărilor regelui Italiei, fie demascînd adevăratele intenții ale unor capitaliști străini dornici să facă afaceri pe seama bogățiilor României și a muncii fiilor ei, fie că rezerva țării sale dreptul de a acționa în cadrul politicii economice a Ligii Națiunilor în conformitate cu soluțiile cele mai echitabile, Titulescu a urmărit consolidarea bunelor relații, existența unei atmosfere internaționale bune, întemeiată pe principiul egalității în drepturi a statelor care trebuie să-și respecte reciproc independența și libertatea de a negocia, de a încheia tratate, fără a avea nevoie de a cere autorizația prealabilă a unui stat străin sau de a obține dreptul pentru a trăi. După încheierea tratatelor de pace de la Versailles, Saint-Germaine, Neuilly, Trianon și Sévre, România ca și Cehoslovacia, Iugoslavia și Polonia au desfășurat prin cele mai variate mijloace diplomatice o politică hotărîtă de apărare a statu quo-ului.

Urmînd țelurile politicii românești, diplomatul român va avea merite deosebite pentru statuarea necesității păcii internaționale, pentru promovarea colaborării între state și folosirea în relațiile dintre ele a normelor de drept și a principiilor morale împotriva recurgerii la forță, pentru definirea agresorului.

Contribuțiile sale în aceste domenii vor avea ca rezultate dezvoltarea teoriei dreptului internațional în beneficiul patrimoniului juridic al umanității și, în același timp, crearea unui sistem de alianțe în Europa și pentru România în așa fel încât războiul să devină imposibil.

O serie de documente din arhive străine despre prezența lui Titulescu în viața politică a României și în diplomația internațională, de curînd repuse în lumina cercetării, reflectă personalitatea fostului ministru de externe al României.

Interesat să contribuie la prosperitatea și asigurarea păcii poporului său prin participarea activă la înfăptuirea politicii guvernelor din care a făcut parte, Titulescu n-a rămas indiferent la apariția și manifestarea forțelor retrograde fascisto-revizioniste care acționau pe plan mondial și înrîureau situația internă și internațională a României. Adversar statornic al politicii statelor fasciste și al forțelor de același fel care încercau să se impună pe planul vieții politice românești, Titulescu nu va ezita să ceară guvernanților satisfacerea anumitor exigențe politice pentru a pune la adăpost de orice lovitură de forță ordinea publică din România.

Apreciind just raportul de forțe pe arena internațională, rolul crescînd al U.R.S.S., pericolul izbucnirii unui nou război prin cucerirea puterii de către fasciști în Germania, inconsecvența politicii externe a Angliei și Franței, Nicolae Titulescu a militat, în perioada cîa a fost ministru de externe al României, pentru stabilirea unor raporturi de prietenie cu toate țările vecine, urmărind prevenirea agresiunii sau a folosirii forței împotriva integrității teritoriale a statului.

Pe această linie se înscriu tratatele și acordurile încheiate în perioada cîa Nicolae Titulescu a condus politica externă a României ca și tratativele purtate cu U.R.S.S. pentru normalizarea relațiilor diplomatice și dezvoltarea relațiilor de prietenie dintre cele două țări. Plecarea omului politic, care a susținut în permanență prietenia cu toate țările lumii și o politică de alianță antirevizionistă, de la cîrma afacerilor externe românești a produs o surpriză generală. Presa internațională socotea că întreaga chestiune a păcii a pierdut pe unul dintre cei mai activi prieteni ai săi.

În pofida avertismentelor, a apelurilor și chemărilor lansate de Nicolae Titulescu — tribun al păcii care a dominat prin personalitatea sa scena politico-diplomatică timp de două decenii, omenirea a trebuit să suporte a doua conflagrație mondială care a provocat, după cum se știe, pierderi inestimabile de valori umane și materiale.

Alecsenia ANDONE
Stefan HURMUZACHE *

1

Cugetare a lui N. Titulescu despre pace.

Pacea este înainte de toate o stare de spirit.

A o dori, înseamnă a o crea ; a nu dori nimic altceva decît pacea, înseamnă a o perpetua.

N. Titulescu

Arh. St. București, fond Nicolae Titulescu, dosar 266, f. 1, lb. franceză.

* Grupajul de documente a fost realizat cu concursul colegelor Simona Ceașu, Ileana Chirtu, Maria Soveja.

2

1924 mai 27, Londra. Telegrama lui N. Titulescu trimisă Ministerului de Externe al României în care relatează schimbul de opinii avut cu regele Italiei în timpul unei recepții asupra situației interne a României după războiul din 1916—1918.

Londra 27 mai 1924, 12 p. m.

Externe

București

Fără a voi prin aceasta a deduce intenția rău voitoare cred (de) datoria mea (a) aduce la cunoștință cele 3 lucruri spuse mie de regele Italiei la recepția de azi a corpului diplomatic. Stop. Întii regele Italiei m-a întrebat dacă regele României mai este la Londra. Stop. Am răspuns că a plecat acum 15 zile. Stop. Al doilea regele Italiei mi-a spus că a citit știri despre mișcări în România. Stop. Am dezmințit și am răspuns că urez oricărui stat european stabilitatea socială a României (de) pe urma improprietății țăranilor. Stop. Al treilea regele Italiei mi-a spus că România a crescut foarte mult după război și știe că avem mari dificultăți cu organizarea României Mari. Stop. Am răspuns că România a crescut în strictă conformitate cu drepturile ei naționale, că n-avem nici o dificultate specială și dificultățile (sint) inerente marelui transformări a României după război și că sint sigur că numai cu o parte din geniul latin moștenit de la Roma vom ieși la capăt tot așa de bine cum a ieșit Italia din dificultățile ei de acum 60 de ani.

ss. Titulescu

Arh. St. București, fond Nicolae Titulescu, dosar 160, f. 38, copie

3

1924, decembrie 14, Londra. Scrisoarea lui N. Titulescu, trimisă lui I. G. Duca în care relatează conținutul discuțiilor avute la întâlnirile de la Paris cu o serie de personalități politice franceze. Fragment cu privire la replica dată opiniilor francezului Loncheur despre situația din România.

[...] Loncheur m-a întrebat de ce merg lucrurile așa rău în România. Nu crede în revoluție și zvonuri de astea. Dar i se pare că România trece printr-o gravă criză economică. I-am răspuns învederându-i că s-au făcut de la război încoace prin propriile noastre mijloace I-am arătat că decidându-se a se spori cheltuielile statului numai potrivit cu veniturile statului, fatal o oarecare încetineală e prețul cu care se plătește această politică. Făcându-se apoi o politică de neinflație, mijloacele de plată nu abundă. Dar țăranul muncește, România e semănată. Să așteptăm un singur an cu o recoltă adevărat bună.

— Da, dar criza monetară antrenează în mod obligatoriu criza economică.

— Să dăm cărțile pe față, i-am răspuns. Există bogății în România pe care capitaliștii străini și le doresc, este dreptul lor, dar să fim hotărâți să le apărăm împotriva unei puteri pusă pe afaceri, este datoria noastră.

O colaborare între capitalul străin și români pe baze raționale poate împăca toate interesele și evita toate crizele. „Nu pînă la momentele de criză pentru a vă înțelege, căci țările agricole duc lipsă de puține lucruri și rezistența lor e foarte mare” am adăugat.

— Dar noi vrem să ne înțelegem, spune Loncheur, însă ne împiedică legea minelor.

Și discuții pe legea minelor. [...]

Arh. St. București, fond Nicolae Titulescu, dosar 16 a, f. 77—84, copie

4

1931 mai 20, Geneva. Telegrama trimisă de N. Titulescu ministrului de externe, I. D. Ghica, prin care-i relatează convorbirea cu Massigli, delegatul francez, despre poziția României față de tarifele preferențiale analizată de „Comisia de studiu” a Ligii Națiunilor.

20 mai 1931

Excellence Ghyka
Externe Bucarest

Massigli mi-a spus din partea delegațiunii franceze că Quai d'Orsay va însărcina pe Puaux să vă mulțumească D-voastră personal și guvernului român pentru lealitatea cu care România s-a raliat la Geneva la punctul de vedere al Micei Înțelegeri și al Franței. Stop. Am răspuns că desigur guvernul român va fi întotdeauna sensibil la o dovadă de apreciere a Franței. Stop. Țin însă să subliniez două lucruri. Stop. Întii că România și-a rezervat dreptul a expune în Comisia de studiu felul în care înțelege ea tariful preferențial și ajutorul acordat Austriei. Stop. Al doilea că este pentru noi o chestie de viață și de moarte ca cel puțin în ce privește tariful preferențial pentru cereale să se ajungă la un rezultat pozitiv foarte urgent. Stop. Că dorim din toată inima succesul planului francez dar scurgerea cerealelor noastre este o necesitate care nu se împacă cu soluții depărtate. Stop. Massigli a răspuns că pricepe foarte bine acest lucru și că va face toate eforturile ca să se admită o rezoluție prin care să se ceară ca lucrările pentru tariful preferențial să fie gata pînă la 15 Iunie.

Titulescu

Arh. St. București, colecția xerografii S.U.A., pach. IX/7, p. 16, (Hoover Institution Archives, Stanford, Titulescu Collection), lb. română.

5

1931 mai 20, Geneva. N. Titulescu, delegatul României la Liga Națiunilor, transmite ministrului de externe, I. D. Ghica, o telegramă amplă conținând relatarea unei convorbiri avută cu delegatul Germaniei, Curtins, asupra negocierilor comerciale româno-germane precum și asupra unor aspecte de relații între delegați acreditați la Liga Națiunilor.

Geneva 20 mai 1931

Excellence Ghyka
Externe
Bucarest

Ca de obicei, în timpul sesiunii Consiliului Societății Națiunilor am văzut pe reprezentanții diferitelor state. Stop. Așa fiind, am avut ieri o lungă și foarte amicală convorbire cu Curtins. Stop. El mi-a spus că nu crede că planul francez să poată constitui o soluție pentru criza economică dar din spirit internațional, cit și din deferență pentru Briand pe care îl stimează foarte mult, el nu va refuza să intre în discuțiunile la care Franța invită Conferința Uniunii Europene. Stop. Curtins mi-a spus că a fost mirat de ieșirea pe care Marinkovici a făcut-o contra Germaniei în ședința de ieri dimineața a Consiliului cu prilejul trimiterii chestiei Anschluss la Haga. Stop. Trebuie să vă spun că Marinkovici a făcut o intervenție foarte justă ca fond, dar într-o formă și pe un ton care nu cadrează cu dezbaterile de la Geneva. Stop. Am spus lui Curtins că Marinkovici este un om care are o inimă foarte bună, că pot afirma că sentimentele lui pentru Germania sînt foarte amicale și că deci nu trebuie să dea intervențiunii lui o interpretare care ar depăși desigur gîndul ce a avut în momentul cînd a făcut-o. Stop. Curtins a răspuns că și lui Marinkovici îi este foarte simpat, dar oricum ar fi nu trebuia să reamintească

Germaniei, ieri, fără rost războiul de la 1914. Stop. Ca dovadă că Marinkovici a ieșit din uzanțe este faptul că Briand s-a simțit obligat să-i spuie imediat lui Curtins să nu ia lucrurile în tragic și a făcut apoi intervențiune conciliantă și faptul că însuși Marinkovici după ședință a declarat lui Curtins că n-a voit să-l jignească. Stop. Am replicat că ce trebuie să-l intereseze pe Curtins mai mult este atmosfera generală bună în care s-au desfășurat dezbaterile în fața Consiliului și că moderațiunea cu care și el, și Briand, și Henderson și Grandi au susținut puncte de vedere contradictorii moderate, care nu exclud fermitatea nici din o parte, nici din alta a produs o excelentă impresiune. Stop. Curtins a declarat că și el este satisfăcut de modul urban în care au decurs dezbaterile. Stop. Bineînțeles că a venit vorba apoi de România și de incidentul ultimelor negociațiuni. Stop. Curtins mi-a spus că e îndurerat de faptul că delegația germană a fost silită să iasă din vagon noaptea pe neașteptate pentru ca să nu se afle la București odată cu Mica Înțelegere, ca și cum prezența ei la București, odată cu Mica Înțelegere, ar fi fost cine știe ce păcat care trebuia evitat cu orice preț. Curtins a adăugat că-mi spune aceste lucruri prietenești ca unuia pe care îl cunoaște de multă vreme și care a lucrat în așa strînsă legătură cu Stresseman pe cînd era și el și eu membru în Consiliu în Soc(ietate) Naț(iunilor). Stop. Am mulțumit lui Curtins pentru sentimentele lui amicale și i-am declarat că îmi pare bine că a deschis vorba pe această chestie. Stop. În adevăr, tocmai ieri dimineață am vorbit cu D-voastră la telefon și mi-ați spus eroarea ce a făcut însărcinatul cu afaceri al Germaniei, eroare ce v-a mărturisit și anume de a fi comunicat la Berlin data de 4 Mai comunicată de corespondentul lui Berlin Tagblatt în loc de 17 mai data comunicată de D-voastră, Stop. Că România nu poate avea o răspundere în această chestie. Că dacă este cineva pe lume incapabil de a jigni acela sinteți D-voastră. Stop. Că dacă oricît de neplăcut ar fi fost acest incident el nu poate lăsa urmă asupra relațiilor României cu Germania. Stop. Curtins mi-a spus că vă cunoaște și vă apreciază mult din reputația ce v-ați făcut în străinătate. Că însărcinatul cu afaceri german a putut face o eroare asupra datei dar oricum ar fi fost România nu trebuia să împiedice delegația germană de a veni la București. Că pe urma explicațiilor amicale ce am avut amîndoi nu mai insistă pe incident. Stop. Curtins m-a întrebat apoi care va fi dezvoltarea ulterioară a acestor negociațiuni. Stop. Am răspuns că nu sînt în curent cu chestiunea dar dacă v-am înțeles bine la telefon, e vorba ca delegația germană să vie la București pe la 1 iunie. Stop. Curtins spune că nu are cunoștință de această dată și că el se întreabă dacă din moment ce Germania acceptă să discute principiul tratatelor multilaterale preconizate de Briand și susținute de Henderson, deși nu crede în realizarea lor, poate în mod concomitent să discute și un tratat bilateral cu România. Stop. Că el crede că ar fi bine ca eu să întreb Franța ce ar zice de o asemenea negociațiune. Stop. Am răspuns că fără să mai refer guvernului meu, fără să cunosc în ce consistă negociațiunile româno-germane, căci lucrul nu intră în atribuțiile mele de Ministru la Londra și Delegat la Geneva, eu nu pot accepta nici chiar principiul unui demers din care ar reieși că țara mea, pentru a negocia un tratat de comerț trebuie să ceară autorizația prealabilă a unui stat străin. Stop. Că aparține guvernului român și guvernului german să judece fiecare în liberul lui arbitru ceea ce este oportun și politic să facă sau să nu facă. Stop. Curtins a răspuns că nici el nu poate întreba Franța, dar îi este teamă, de dificultăți din partea ei, dificultăți ce ar voi să evite. Stop. Dacă guvernul român, a spus Curtins, cere el continuare negociațiilor cu Germania, el, la urma urmei, este dispus să le continue. Stop. Curtins a adăugat că ceea ce cu orice preț trebuie evitat și în interesul Germaniei și în interesul României este ca, odată negociațiunile reluate, ele să fie din nou întrerupte pe urma unui demers al Franței. Stop. Deci, a repetat Curtins, dacă guvernul român cere reluarea negociațiilor și mă asigură că nu vor fi întrerupte pe urma unui demers francez, eu le reiau. Stop. La plecare Curtins mi-a mulțumit de vizită și de felul deschis și amical în care a decurs convorbirea care îi reamintește întrevederile mele cu regretatul Stresseman.

Titulescu

1931 mai 22, Geneva. Telegrama lui N. Titulescu delegatului României la Liga Națiunilor prin care raportează ministrului de externe, I. D. Ghica, poziția adoptată în numele țării față de problema tarifului preferențial pentru cereale.

Geneva 22 mai 1931

Excellence Ghica
Externe
Bucarest

Convențiunea pentru Creditul Agricol Internațional a fost semnată ieri de 14 state printre care Franța, Italia și Germania. Stop. De asemenea, s-a votat ieri de Conferința Europeană o rezoluție prin care se admite tariful preferențial pentru cereale. Stop. Anglia a făcut rezervă expresă contra tarifului preferențial. Stop. Comisiunea care se va ocupa de această chestie a fost convocată (la) Geneva pentru zece iunie și la cererea mea România a fost desemnată membru al acestei Comisii. Stop. Cum însă rezoluția votată ieri cuprinde la cererea Italiei cuvântul citație, eventual motivată, care după părerea mea face ca consimțământul ei să nu fie identic cu propunerea originală franceză, am crezut în interesul țării printr-o simplă raliere la o declarație a lui Beneș să rezerv României și posibilitatea de a încheia acorduri bilaterale. Stop. În rezumat situația se prezintă după cum urmează. Stop. Eforturile României la Geneva au avut ca scop un contact strins cu toate statele pentru a asigura României satisfacția la care are dreptul în materie agricolă și ar da libertatea ei de acțiune. Stop. Sau planul francez reușește în termen scurt căci scurgerea cerealelor noastre e o necesitate vitală care nu se împacă cu soluții depărtate și atunci e cu atât mai bine căci avem preferința multilaterală. Stop. Sau nu reușește și atunci avem posibilitatea de a recurge la acorduri bilaterale. Stop. Reamintesc că în momentul când am dat adeziune de principiu planului francez, am rezervat pentru România dreptul de a expune ulterior în Comisiune felul în care pricepe ea tariful preferențial și ajutorul de dat Austriei. Stop. Aparține guvernului român să uzeze de posibilitățile ce-i stau deschise în față așa cum va crede mai politic și mai oportun.

Titulescu

Arh. St. București, colecția Xerografii S.U.A., pach. IX/7, p. 25—26, (Hoover (Institution Archives, Stanford, Titulescu Collection), lb. română.

1934 ianuarie 11, București. Raportul ambasadorului Belgiei în România, Baronul Guillaume, trimis ministrului afacerilor externe Hymans cu privire la condițiile puse de Nicolae Titulescu pentru reluarea funcției de ministru al afacerilor externe în guvernul român.

Legatia Belgiei
P-No. 77/29

București, 11 ianuarie 1934

Intrarea lui Titulescu
în guvernul lui Tătărăscu

Baronul Guillaume
ministrul Belgiei la București
către
domnul Hymans
ministrul afacerilor externe al Belgiei

După mai multe zile de discuții vii, s-a ajuns la un acord între Rege, dr. Tătărăscu, Președintele Consiliului de Miniștri și dl. Titulescu în legătură cu condițiile puse de ministrul Afacerilor Externe la intrarea sa în noul guvern român.

Domnul Titulescu s-a dus ieri seară cu Președintele Consiliului de Miniștri la Sinaia unde a depus jurământul tradițional în fața regelui și în prezența stareșului Mănăstirii Sinaia.

Reîntors la București, în noaptea aceleleași zile domnul Titulescu a făcut zia-riștilor următoarea declarație :

„Odată cu moartea marelui român și a marelui prieten care a fost Ion Duca, misiunea mea de ministru al Afacerilor Externe ale României luase sfârșit“.

„Ultimele evenimente impuneau ca anumite exigențe imperioase ale vieții statului să fie satisfăcute — și au fost“.

„Într-adevăr ordinea publică din România este actualmente la adăpost de orice lovitură de forță“.

„Politica externă a României, care este comandată de interesul unității noastre naționale, va fi urmată cu hotărîre“.

„Ea nu va cunoaște nici schimbări și nici ezitări“.

„România este profund pașnică și este în același timp profund naționalistă“.

„Interpretînd sentimentul unanim al țării, voi continua, păstrîndu-mi postul de ministru al Afacerilor Externe, să servesc idealul de justiție, pace și morală de care este însetată țara“.

V-am informat prin rapoartele și telegramele mele anterioare în legătură cu condițiile puse de domnul Titulescu pentru intrarea sa în guvernul domnului Tătăreanu.

Foarte emoționat de moartea domnului Duca, cu care ocazie a fost dizolvată Garda de fier, pe care acesta o ceruse, și convins de pericolul pe care îl constituie pentru România dezvoltarea unei mișcări politice, sprijinită de străinătate și care are drept scop răsturnarea regimului parlamentar și revizuirea politicii externe a țării, domnul Titulescu a vrut să profite de împrejurările în care s-a constituit guvernul domnului Tătăreanu ca să ceară regelui anumite satisfacții.

Plecarea șefului Siguranței generale, care poartă fără nici o îndoială o răspundere în asasinatul domnului Duca, ce nu a fost supravegheat cum ar fi trebuit, nu-i putea fi refuzată.

Dar pentru ca guvernul să țină în mină toate autoritățile polițienești, domnul Titulescu a cerut și plecarea șefului Poliției, generalul Marinescu.

Vă amintiți, domnule ministru, că acest general a fost numit de rege și că menținerea sa după anumite incidente provocate de excese de limbaj au provocat anul trecut demisia domnului Mihalache.

În sfârșit, domnul Titulescu a cerut demisia șefului Jandarmeriei, generalul Dumitrescu, tatăl domnului Puiu Dumitrescu secretar particular al regelui.

El a obținut plecarea șefului Siguranței generale și a generalului Dumitrescu, presa a și anunțat că cel dintîi pleacă în concediu și va fi înlocuit la întoarcere. Cît despre generalul Dumitrescu acesta și-a oferit el însuși demisia ieri, declarînd : „că nu vrea ca prezența sa să fie un obstacol în calea constituirii definitive a guvernului domnului Tătăreanu“.

Dar Regele n-a vrut să accepte schimbarea prefectului Poliției.

În civil, domnul Titulescu obținuse, încă din primele ore ale constituirii marelui guvern încarcerarea domnului Nae Ionescu director al ziarului „Cuvîntul“ care publicase lista celor condamnați la moarte de către Garda de fier. Domnul Nae Ionescu este un ziarist de valoare. El luptase deschis, acum cîțiva ani, pentru reîntoarcerea regelui Carol al II-lea, pe care a facilitat-o. Devenise astfel unul din prietenii palatului, în ciuda antisemitismului său și al ostilității lui față de mai mulți membrii ai „camarilei“. El se infeudase Gărzii de fier și se semnala faptul că era una din persoanele care „făceau legătura dintre palat și acest partid politic“. Știu că domnul Nae Ionescu s-a exprimat în ultimele luni în termeni violenți, vorbind despre anumiți oameni politici, și că a anunțat unuia dintre colegii mei, apropierea unei ere de terorism.

„Sîngele va curge, declarase el, foarte aproape de tron, dar acest lucru este necesar pentru salvarea țării și a coroanei“. În sfârșit, mi se spune că domnul Zelea Codreanu, șeful Gărzii de fier, căutat de poliție, se refugiase recent la domnul Nae Ionescu.

Considerat ca unul dintre autorii morali ai asasinatului domnului Duca prin incurajările pe care le-ar fi dat mișcării Garda de fier, ziarul „Cuvîntul“, guvernul a obținut de la rege, chiar înainte de reîntoarcerea în țară a domnului Titulescu, arestarea sa* la puține zile după moartea domnului Duca.

În același timp circulau zvonuri supărătoare în legătură cu relațiile care ar fi existat de asemenea între domnul Puiu Dumitrescu secretarul particular al Re-

* A lui Nae Ionescu (N.A.).

gelui, și Garda de fier. Unii afirmă că el era, ca și domnul Nae Ionescu, un agent de legătură. Alții mergând mai departe, răspindesc zvonul că domnul Puui Dumitrescu ar fi direct responsabil de moartea domnului I. Duca, pe care l-ar fi desemnat loviturilor asasinilor. În orice caz, ca în toate crizele prin care a trecut țara de trei ani încoace, toți îl arată astăzi ca fiind originea tuturor relelor. Mai mult decât oricine el reprezintă, în fața opiniei publice, „această camarilă” pe care toate partidele politice au vrut s-o facă responsabilă de toate relele de care suferă România, și cauza tuturor greșelilor comise de guvernele care s-au succedat la putere în ultimii 3 ani. După demisia lor, toate guvernele și-au „acoperit rușinea” declarând că fuseseră obligate să le comită, sub presiunea sau din cauza acestei mari influențe oculte, care acționează alături de Suveran.

Dl. Titulescu a considerat că venise momentul de a da în sfârșit o anumită satisfacției opiniei publice și de a-l obliga pe Rege, în fața indignării provocate de asasinarea Primului său ministru, să consimtă la îndepărtarea consilierului său particular.

Se crede că dl. Titulescu a avut un succes relativ ușor asupra acestui punct, căci zvonul plecării d-lui Dumitrescu în străinătate circula deja de câteva săptămâni. Îndrăgostit nebunește de o doamnă, cu care tocmai s-a căsătorit, Dl. Puui Dumitrescu făcuse scandal și am fost asigurat că Regele, nemulțumit de purtarea lui, se gândise el însuși, cu puțin timp în urmă să-l îndeparteze. Dl. Titulescu se gândise, în acel moment, să-i obțină numirea ca ministru al României la Lisabona. Sint informat că va fi numit ministru al României la Cairo. În oricare ipoteză plecarea sa de la Palat este lucru hotărât.

În momentul constituirii guvernului d-lui Ion Duca, Regele îl desemnase pe generalul Uica în calitate de ministru al Apărării Naționale. Guvernul liberal i-a acceptat numirea, pentru a urma tradiția stabilită de Regele Carol II și care lasă Suveranului numirea titularului portofoliului Apărării Naționale. Dar generalul Uica a fost bănuț că are relații cu Garda de Fier. Pentru acest motiv dl. Titulescu a cerut și înlocuirea lui cu generalul Antonescu, pe care Regele îl numise recent, la cererea sa, șef al Statului Major General, și care este unul dintre cei mai buni ofițeri superiori din armata română. Dl. Titulescu n-a obținut satisfacție.

Numirea d-lui Dinu Cezianu la Paris a fost criticată de toți oamenii politici din România.

Unele ziare din București n-au încetat de trei ani încoace să-l ridiculizeze pe ministrul României la Paris și toate guvernele au fost somate de ele să scape țara de un reprezentant, într-una din principalele capitale ale Europei, „așa de nul, așa de ridicol, așa de nefast ca acest nefericit domn Cezianu”.

Totuși regele îi promisese că-l lasă trei ani la Paris. Acest termen a trecut acum și dl. Titulescu a obținut plecarea d-lui Cezianu.

Locul rezervat d-lui Cezianu era acela de ministru al Palatului sau de șef al Cabinetului Regelui.

Dl. Cezianu însuși mă anunțase în vara trecută că nu va mai rămâne fără îndoială mult timp la Paris și că se vorbea de el în legătură cu un astfel de post la Palat. Dar aflu că făcându-i-se propunerea, în zilele din urmă, el a refuzat acest post care i s-a oferit. Acest refuz a fost opus d-lui Titulescu în demersurile sale pe lângă Rege. Totuși va fi găsită o soluție care să permită d-lui Titulescu să dispună de postul de la Paris unde se spune că ar vrea să-l numească pe dl. Grigorescu — o rudă a fostului ministru al României la Bruxelles — și care a reușit perfect în misiunea sa de la Budapesta.

Dl. Titulescu a obținut de la Rege plecarea imediată a șefului Siguranței Generale și a șefului Jandarmeriei, a Secretarului particular al Regelui și a ministrului României la Paris. Se crede că Prefectul poliției din București nu va mai fi menținut mult timp în post. În sfârșit, se înțelege de la sine că dl. Titulescu a primit din nou asigurări în legătură cu menținerea marelui program de politică externă pe care l-a stabilit și a cărui realizare a urmărit-o în cursul acestui an.

Dl. Titulescu intra astfel în guvernul d-lui Tătăreanu după ce obținuse un succes important. El e prezentat ca apărătorul cel mai înverșunat al memoriei d-lui Duca și l-a obligat pe șeful guvernului, fost secretar general al partidului național-liberal, să acționeze pe lângă rege pentru a-i obține concesiile pe care partidul liberal nu le ceruse, în ciuda pierderii șefului său în condiții tragice. Cu sprijinul d-lui D. Brătianu, care i s-a alăturat, dl. Titulescu a putut amenința guvernul cu o cădere sigură și imediată în cazul în care Regele nu i-ar fi dat satisfacțiile pe care le-a obținut. El s-a impus deci întregului partid liberal și a

reluat un loc preponderent în noul guvern. Al. Tătărăscu trebuie să rețină din incidentele ultimelor zile faptul că dl. Titulescu este un om de temut.

Dar n-a obținut dl. Titulescu în același timp un succes asupra d. lui Maniu căruia i-a reproșat că îl combate de doi ani pe Rege în opoziție, pe tăcute, pe ascuns, și cu riscul de a compromite Monarhia pentru că n-a putut obține plecarea domnului P. Dumitrescu? Și prietenul său dl. Mihalache, n-ar trebui să-l felicite, dacă Prefectul Poliției și-ar părăsi în curind funcțiunile, acest prefect care l-a obligat pe actualul șef al partidului național-țărănist să demisioneze pentru că Regele nu voise să-i acorde plecarea acestuia?

Totuși, un punct negru la orizont este pericolul personal care îl amenință actualmente pe Ministrul Afacerilor Externe. Nu mă îndoiesc că Garda de Fier și toți dușmanii pe care și i-a făcut în interiorul țării au pus un premiu pe capul lui, în timp ce presa italiană atacă de două săptămîni cu pasiune pe dl. Titulescu, după cum știți, domnule ministru, în scopul evident de a ajuta să fie suprimat de pe scena politică.

Dar Ministrul Afacerilor Externe are prieteni și protectori tot atît de fideli și puternici pe cît de înverșunați îi sînt dușmanii.

Pentru România, pentru Mica Înțelegere și pentru politica de pace urmată de Franța și Anglia, trebuie să sperăm că nu va cădea victimă unui nou atentat terorist.

B. Guillaume

Ministère des Affaires Etrangères et du commerce extérieur, Bruxelles, Correspondance politique. Légations. Légation Belgique à Bucarest. Série générale romaine, dos 10080, P. 1277, dos 883, originalul în lb. franceză.

8

1934 mai 3, București. Raportul baronului Guillaume ministrul Belgiei la București prin care îl informează pe Hymans, ministrul afacerilor externe al Belgiei despre politica promovată de Nicolae Titulescu în problema dezarmării.

Legatia Belgiei
P. No. 1189/449

București 3 mai 1934

Politica de dezarmare a
Micii Înțelegeri

Baronul Guillaume
Ministrul Belgiei la București
către
domnul Hymans
Ministrul Afacerilor Externe la Bruxelles.

Prin depeșa dumneavoastră din 27 aprilie cu nr. 486 mi-ați cerut să vă informez asupra politicii urmate de România în problema dezarmării.

L-am întrebat ieri pe dl. Titulescu care mi-a răspuns după cum urmează:

„În această chestiune, vom urma Franța la milimetru. Aceasta este formula noastră, hotărîrea Micii Înțelegeri. Ne-am raliat fără rezerve politicii franceze.

Dacă Franța ar fi acceptat să legalizeze reinarmarea Germaniei, noi n-am fi putut acționa astfel, căci n-am fi consimțit niciodată să legalizăm, la rîndul nostru, reinarmarea Ungariei. Dar ultima notă franceză ne dă o deplină satisfacție.

„Polonia urmează aceeași politică. Totuși guvernul polonez n-a promis guvernului francez să urmeze aceeași «procedură cu a sa»”.

Dl. Titulescu mi-a expus apoi părerile sale personale asupra situației în care se găsește actualmente Conferința Dezarmării. El estimează că aceasta va trebui, la viitoarea sa reuniune, să se mărginească la a înregistra divergențele profunde de păreri care există între toate statele în problema dezarmării, ca să refere Consiliului Societății Națiunilor. Acestuia îi revine rolul de a fixa programul viitoarelor sale lucrări.

Situația este gravă. Vina este a Angliei, îmi spune domnul Titulescu. Guvernul britanic n-a înțeles mentalitatea latină. Domnul Titulescu a spus-o reprezentanților presei : „Cum a putut cere Franței să accepte reînarmarea Germaniei cu condiția să se supună ea însăși dezarmării ? Poate că ar fi putut obține această dezarmare, fără să vorbească despre ea, așa cum Franța a acceptat reînarmarea Germaniei fără să-i declare război. Dar procedura ei era inacceptabilă.

Pe de altă parte, cum a putut spera Anglia că noi, românii, prieteni și aliați ai Franței, să ne fi asociat ei pentru a impune guvernului francez asemenea exigențe ?”

Domnul Titulescu mi-a spus că știe că guvernul belgian îi împărtășește sentimentele : „Fără discursul doamnei Broqueville, mi-a spus el, care a fost pronunțat pentru a spune ceea ce Franța făcea, în tăcere, ați fi adoptat politica noastră”.

„Ce se va întâmpla la Geneva ? a continuat domnul Titulescu. Vor forma Germania, Anglia și Italia un bloc ? Va trebui să-i rezistăm.

Dar, în toate ipotezele, a conchis el, eu sint pentru o înțelegere, căci voi prefera totdeauna un «acord» unui «dezacord».”

B. Guillaume

Ministère des Affaires Etrangères et du commerce extérieur, Bruxelles, Corespondance politique. Légations. Légation Belgique à Bucarest. Série générale romaine, dos 10080, P. 1277, dos. 883, originalul în lb. franceză.

9

1934 iunie 9, Geneva. Scrisoare adresată de Titulescu lui Litvinov, comisar al poporului pentru afacerile externe, referitoare la reluarea relațiilor diplomatice dintre România și U.R.S.S

Geneva 9 iunie 1934

D-le Comisar al poporului,

Am onoarea să vă aduc la cunoștință cele ce urmează :

La Conferința Micii Înțelegeri de la Zagreb, din 22 ianuarie 1934, cei trei miniștri ai Afacerilor Străine au decis între ei că ar fi oportun ca cele trei state membre ale Micii Înțelegeri să reia relațiile diplomatice normale cu U.R.S.S. de îndată ce condițiile diplomatice și politice necesare vor fi întrunite.

În urma convorbirilor pe care le-am avut cu dvs., d-le comisar al poporului, la începutul lui iunie, Consiliul Permanent al Micii Înțelegeri a constatat la Geneva că în momentul de față, condițiile politice și diplomatice permit fiecăruia dintre statele membre ale Micii Înțelegeri să acționeze la momentul oportun conform rezoluției de la Zagreb.

Având în vedere cele de mai sus, sint fericit să vă informez că guvernul regal al României, ca rezultat al discuțiilor noastre, a hotărât să stabilească relațiile diplomatice normale cu guvernul U.R.S.S.-ului și să numească un Trimis Extraordinar și Ministru Plenipotențiar.

Am ferma convingere că relațiile astfel stabilite vor rămâne pentru totdeauna normale și amicale și că națiunile noastre vor continua să coopereze pentru binele lor reciproc, pentru menținerea păcii în lume.

Vă rog să primiți, d-le Comisar al Poporului asigurarea înaltei mele considerații.

Titulescu
Ministru al Afacerilor Străine
al României

10

(1936) septembrie 2, New York. Raportul consilierului de presă Rosenthal în care reproduce după ziare americane impresiile sovietice despre plecarea lui N. Titulescu de la conducerea politicii externe a României.

„New York Times“ publică lungă corespondență din Moscova în care redă profunda impresie provocată în cercurile sovietice, considerînd pe d. Titulescu campionul păcii care a orientat România și Balcanii spre Franța, care a creat relații cordiale cu Rusia. Îndepărtarea d-lui Titulescu ar fi victoria Germaniei, care aspirînd a domina Balcanii, trebuie să poseadă România fie distrugînd-o, fie făcînd-o vasală din cauza petrolului. Citează vehement articol din „Izvestia“ că România ar fi pe pragul sinuciderii naționale riscînd dezmembrarea pierzînd provinciile cîștigate în război. Același ziar anunță din București cu scepticism știrea că guvernul va atinge gărzile fasciste.

Aceeași știre e publicată și de ziarul „New York Tribune“.

Rosenthal
Consilier de presă,

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale — presa externă, dosar 822, f. 126

11

1936 septembrie 3, Berlin. Extras din ziarul sovietic „Izvestia“ publicat în Pressebericht des Aussenpolitischen Amtes der NSLAP — Reichsleitung conținînd comentariile referitoare la impresiile provocate în U.R.S.S. de înlocuirea ministrului de externe al României Nicolae Titulescu.

Uniunea Sovietică

Demiterea prim-ministrului (sic !) român Titulescu a provocat în oficiosul „Izvestia“ o oarecare îngrijorare. După ce ziarul îi reliefează meritele lui Titulescu ca apărător al politicii de alianță antirevizionistă și îl caracterizează ca pe un adversar statornic al Germaniei, adresează o avertizare clară către noul guvern român. Serie :

„Dacă pe moment clica guvernamentală din România consideră necesară demiterea lui Titulescu, deoarece ea a reorganizat cabinetul, atunci este de temut că România a apucat pe un drum al aventurilor periculoase, care în nici un caz nu va contribui la liniștirea situației internaționale care și așa este încordată și confuză. Este încă prematur să afirmăm că schimbarea în conducerea politicii externe a României înseamnă o orientare definitivă către Germania, aceasta ar însemna o orientare care pentru România ar fi egală cu o sinucidere națională în etape ceea ce ar fi prima premisă pentru o dezmembrare a României și pentru pierderea tuturor acelor provincii pe care le-a cîștigat în război sau în perioada de după război și pe care și le-a asigurat. Aici trebuie să așteptăm activitatea ulterioară a noli conduceri a politicii externe a României pentru a putea face aprecieri definitive asupra ultimelor evenimente din România. Totuși una se poate stabili deja acum : în persoana lui Nicolae Titulescu România a pierdut una din personalitățile politice remarcabile și chestiunea păcii pe unul din cei mai activi prieteni ai săi. Plecarea sa va fi puternic resimțită în Franța și în statele Micii Înțelegeri pe care pînă acum România le-a sprijinit“.

„Izvestia“ accentuează de asemenea cu mare intensitate rolul politic al lui Titulescu pe care acesta l-a jucat în dezvoltarea relațiilor de prietenie dintre U.R.S.S. și România. Titulescu ar fi întrevăzut ce rol puternic are U.R.S.S. pentru asigurarea păcii și de asemenea pentru securitatea României.

Arh. St. București, colecția microfilme R. F. Germania, rola 13, c. 93 (Bundesarchiv Koblenz. Adjutantur des Führers. NS 10/62).

12

1936 septembrie 3, Berlin. Extras din „Daily Telegraph“ publicat în Pressebericht des Aussenpolitischen Amtes der NSDAP — Reichsleitung despre impresiile provocate de destituirea ministrului de externe al României, Nicolae Titulescu. Fragment.

Marea Britanie

Interes extraordinar manifestă toate ziarele față de demiterea lui Titulescu; de la reprezentanții lor de la Paris, Moscova și București aduc explicații detaliate. Mai cu seamă se accentuează decepția la Moscova și „Daily Telegraph“ îl numește pe Titulescu o „jertfă a internaționalei fasciste“. Corespondentul de la București al ziarului atribuie căderea lui Titulescu intrigilor germane [...]

Arh. St. București, colecția microfilme R. F. Germania, rola 13, c. 9 (Bundesarchiv Koblenz, Adjutantur des Führers. NS 10/62).

13

1936 septembrie 3, Berlin. Extras din ziarul iugoslav „Vreme“ publicat în Pressebericht des Aussenpolitischen Amtes der NSDAP Reichsleitung conținând comentarii referitoare la impresiile provocate de înlocuirea ministrului de externe al României, Nicolae Titulescu.

Sud-est

La chestiunea privind remanierea cabinetului în România, ziarul „Vreme“ din Belgrad, încă ia atitudine. Deoarece a stabilit imediat că o apreciere a îndepărtării lui Titulescu nu-i poate reveni străinătății, întrucât acest eveniment ar fi o chestiune de politică a României, în final continuă :

„Dacă un bărbat ca Titulescu dispare de pe scena politică, surpriza este generală. Totuși mai curînd s-ar putea spune, că retragerea lui Titulescu nu este definitivă, încă multe probleme așteaptă acolo, să fie rezolvate de el !“.

Arh. St. București, colecția microfilme R. F. Germania, rola 13, c. 92 (Bundesarchiv Koblenz. Adjutantur des Führers. NS 10/62).

Din corespondența lui N. Titulescu cu Take Ionescu

Este binecunoscută marea admirație pe care N. Titulescu o nutrea pentru Take Ionescu și pe care o exprima ori de cîte ori avea prilejul. Mai puțin cunoscută este însă marea prietenie ce i-a unit pe acești doi mari oameni politici.

Titulescu avea să fie alături de liderul conservator atît în refugiul de la Iași, cit și în trenul „Take Ionescu“ care i-a dus în capitala Franței pe toți acei patrioți care nu voiau să recunoască „pacea germană“ de la Buftea și doreau să continue lupta prin alte mijloace.

Cînd Take Ionescu se reîntoarce în țară, spre sfîrșitul anului 1918, N. Titulescu rămîne în continuare în Occident pentru a participa la marea bătălie diplomatică ce începuse. Dealtfel, numirea sa ca membru al delegației României la Conferința de pace se făcuse cu sprijinul direct al lui Take Ionescu.

În această perioadă între cei doi prieteni s-a purtat o bogată corespondență, care, din nefericire nu s-a mai păstrat în întregime. Publicăm acum, pentru prima dată, câteva din aceste scrisori care oferă informații deosebit de interesante istoriografiei noastre.

Ample pasaje se referă la dorința permanentă a lui N. Titulescu de a-l simți aproape pe Take Ionescu în timpul misiunilor de apărare a drepturilor țării la Conferința de pace de la Paris.

Munca aceasta infernală, pe care o depunea zilnic îi va măcina sănătatea, dar nu va înceta o clipă să facă servicii folositoare țării, întreținând relații strinse cu alți iluștri oameni politici ai timpului — Viviani, Herriot, Barthou, Venizelos.

Interesant este faptul că pentru orice acțiune pe care dorea să o întreprindă Titulescu îi cerea mai întâi sfatul și aprobarea mentorului său.

Din fiecare scrisoare se degajă dragostea, stima, respectul și recunoștința pe care Titulescu le purta celui ce i-a inițiat primii pași în cariera politică și diplomatică. Totdeauna Titulescu — și se știe cit de orgolios era ! — l-a considerat pe Take Ionescu profesorul său : „Vous êtes mon grand maître, vous pouvez disposer de moi aujourd'hui comme toujours“.

Respectul acesta avea să i-l poarte și după moarte, totdeauna considerându-se continuatorul politicii inițiate de omul politic și patriotul care a fost Take Ionescu. Sigur, dacă ar fi trăit, acesta ar fi fost mandru de felul în care prietenul său mai tânăr i-a realizat proiectele. Marea — și cea mai scumpă inimii lui — operă a lui Take Ionescu, Mica Înțelegere, avea să fie desăvârșită de elevul său și continuată prin Înțelegerea Balcanică.

Sublinierile din text aparțin autorului, iar cuvintele încadrate în paranteze drepte editorului.

RADU DAN VLAD

1

1920 ianuarie 10, Paris. Scrisoare trimisă de N. Titulescu lui Take Ionescu cu privire la postul de ambasador al României la Londra, hotărârile Congresului de pace de la Paris care de fapt se stabileau la Londra și cauzele căderii lui Clemenceau.

Iubite coane Take,

Doctorul Cantacuzene, înapoiat din țară, imi comunică a fi fost însărcinat de Rege să-mi ofere legația de la Londra, aceasta în urma unei înțelegeri cu Dta, care ai fi consimțit, convins fiind de Rattigan.

Am răspuns că sunt foarte onorat de încrederea M. Sale, că nu bănuiesc cuvântul nimănui, dar găsesc necesar a auzi și direct glasul Dnui Take Ionescu.

Rog dar a-mi comunica cele ce gîndești.

Cred că ai bănuil că nu am prelungit șederea la Paris fără motive serioase. Tot timpul m-am tîrît. Am stat și 18 zile în pat. Sunt în căutarea Drului Landowsky, care mi-a făcut nenumărate analize ale singelui și a ajuns la convingerea că sunt un intoxicat pe urma relei mîncări de la Iași (faza 1917 !) sau un vechi paludean, pe care a căzut inoportun o serie de gripe. Pentru a ști ce tratament trebuie să urmez mai tîrziu mai trebuie să stau câteva zile în examenul lui.

Dnul Cantacuzino, la rîndul lui, m-a dus la Institutul Pasteur și mi-a făcut altă serie de analize, al căror rezultat îl aștept.

În răstimp, am suferit și o mică operație nasală : reducția cornetelor, căci Drul mi-a spus că nu mă oxigenez destul. Alț choc nervos prelungit din această cauză și fără rezultat pînă acum fiindu-mi nasul ca o rană. Altfel, am toate organele în perfectă stare. Am făcut examene radioscopice, foarte mulțumitoare. *On ne pourrait jamais supposer qu'une si petite santé reside 5 ans un si bel organisme*, mi-a spus doctorul.

Să-ți vorbesc politică.

Într-un cuvînt : Conferința a fugit la Londra. Parisul e politicește azi, ca o capitală în lunile de vară din care lipsește lumea chic, plecată la munte sau la mare.

Personalitatea lui Clemenceau mască, în chip favorabil, pentru cei de aici, locul unde se găsea adevărata axă politică. Acum a căzut masca. Asta e tot.

De ce a căzut Clemenceau ? Nu din cauza coaliției, provocată de anturajul și de despotismul lui. A căzut din *orgoliu*. Dacă, după adunarea preliminară, unde

a avut 19 voturi în minus, persista candidat, era ales a 2-a zi. Și aici îl găsesc criticabil : ori judeci că Franța n-avea interes să-l aibe Președinte, și atunci trebuia să n-accepte candidatura, ori judeci că Franța avea interes să-l aibe Președinte și atunci trebuie să ducă lupta până la capăt.

Cochetăriile personale, nu cadrează cu democrațiile nivelatoare.

Am văzut pe Viviani, Herriot, Barthou. Cu acesta din urmă am prinzit acum o săptămână și a fost foarte, foarte gentil cu mine. Impresia mea : poate să mă înșel ! Își pregătește succesiunea actualului Președinte de Consiliu.

De la Londra, am numai rumori. Pare că Vaida a fost bine primit. Cu realismul anglo-saxon eu trebuie să mă învăț, nu sunt încă deprins. Deci : cine ține coada toporului acela e omul ?

Din cele ce aud englezii spun că e un om sincer. Și știu cât prețuiește la ei, cu drept cuvânt, această calitate sufletească.

Până nu voi vedea mai de aproape lucrurile, nu pot să-mi fac o judecată. Sunt dedesubturi care îmi scapă.

Ce ai zis de noua politică față de Soviete ?

Trebuie să recunoști că Londra e azi un post de observație de prim ordin, atît pentru desfășurarea raporturilor viitoare cu Orientul chartic, cît pentru ascensiunea progresivă a muncii, la participarea în guvern.

Aci, viața pare a-și relua cursul, cu toate grevele,

Ce admirabilă natură francezii : muncitori și sobri.

Daț prea se văicăresc de dimineața pînă seara.

La revedere pe curînd, dragă coane Take.

Sărutări de mîini Dnei Take Ionescu.

Al Dtale cu dragoste

Titulescu.

1920 ianuarie 10 Paris

P.S. N-am decît un regret : acela de a fi trăit lingă Dta singura perioadă din viața mea cînd am fost bolnav (1919—1920) și a-ți fi dat astfel despre mine o imagine, de care cu memoria Dtale îndrăcită, n-ai să te desbari niciodată, și care nu cadrează nici cu trecutul meu și sper nici cu viitorul meu.

Biblioteca Centrală de Stat (în continuare B.C.S.), colecția Saint Georges, Arhiva Take Ionescu, pachet CXXV, dosar 4, f. 31—34.

2

1920 aprilie 12, Paris. Scrisoare prin care N. Titulescu îi cere sprijin lui Take Ionescu pentru a fi numit ambasador la Londra și delegat la Conferința de pace de la Paris.

Iubite coane Take,

Nu știu cum să fac să pricepi puțin și punctul meu de privire.

Pentru că vād că sănătatea mea e considerată preponderentă în ochii Dtale — și-ți sunt adînc recunoscător — ei bine află că abea în 5—6—7 luni pot avea un Titulescu în care se poate trage cu tunul.

Dacă în acest răstimp reîncep orice activitate de natură enervantă sau continui o pasivitate și mai enervantă *la rechute est certaine*. A spus-o Landowsky, și simt că e așa.

Deci, numirea mea la Londra, îmi permite, împreună cu delegația la Paris, o activitate care împacă și conștiința mea și sănătatea.

Dacă nu e posibil, decît cu gîndul celor ce mă numesc că am intrat în diplomație pe ani de zile, de ce să le strici planurile, cînd între noi e convenit că măi tîrziu, cînd efectiv vei avea nevoie de mine, vin lingă Dta.

Te rog din suflet acceptă acest punct de privire și nu trece cu vederea munca mea.

Vei vedea, după puțin timp de funcționare aici, ce servicii voi aduce și te conjur, vei fi mulțumit.

Am prinzit aseară cu Venizelos. Cum îți apreciază prietenia și cum m-aș înțelege admirabil cu acest om ! Crede-mă că nici el nu socotește o numire la Londra ca o intrare în letargie.

Aștept din moment în moment numirea la Londra și cea de delegat.
Acum altă chestie.

Titi Siprono se înapoiază în țară. Când văd ciți au fost deputați fără a fi și el nu roșesc. Nu e în partidul nostru. Dar o vorbă de-a Dtale și poți deschide ușile la care el ar vrea să bată.

Nu insir, căci ți-am mai scris. Himerele de *tineri*, adică de oameni neîncercați, dar deja făcuți, știu că îți suride.

Tot ce ai face pentru el — *fără ca să știe* — o faci pentru mine.

Și am încredere în cei vei face.

Azi sunt mai tăcut. O mică răceală și o nevralgie facială îmi dă puțin din starea mea sufletească de bolnav.

Puțin numai, nu te îngriji.

Te sărut mult, mult. Și te aștept ca să te văd și în postura de filo-bolșevick.

Sărutări de mâini Dnei

Titulescu

12 aprilie 1920. Paris

B.C.S., colecția Saint Georges, Arhiva Take Ionescu, pachet CXXV, dosar 4, f. 38—39

3

1920 (*după 12 aprilie — înainte de 4 mai*), Paris. Scrisoare adresată lui Take Ionescu prin care N. Titulescu dezmente știrea apărută în ziarul „Epoca” referitoare la refuzul său de a primi postul de ambasador la Londra.

Iubite Domnule Take Ionescu,

Citesc în Epoca din 5 aprilie că știrea că aș fi acceptat legația din Londra e falsă și că aș fi scris unui prieten că mă inapoez în țară pentru a-mi relua locul în politică.

După cum știi, știrea era foarte exactă cu atât mai mult cu cât, cum ți-am scris, socotesc că rolul meu de delegat e întărit prin aceea că fiind numit ministru în străinătate, nu sunt Domnul care trece, ci acela care rămâne.

N-am scris nimănui ceea ce spune Epoca. Dar desigur că nu intră în mintea mea a mă socoti ieșit din politică, pentru că mă duc la Londra. Ți-am scris chiar, că mai târziu, când voi fi făcut aci ce cred că e de făcut, de vei voi, voi intra în guvern.

Aici sunt considerat ca numit de tot la Londra.

Asemenea, mă văd anunțat prin delegat în *Le Temps*, și n-am nici o hirtie de numire care, cum ți-am scris, trebuia să fie întovărășită de instrucțiunile Dtale ca să știu ce am de făcut. Și vin gazetarii, oameni politici și nu știu ce să răspund.

Crede-mă, aceste știri, dibueli, nesiguranță, nu sunt de natură a-mi accelera însănătoșirea. Și ce sunt eu vinovat de toate astea, căci eu n-am cerut nimic, alții au făcut apel la mine.

Te sărut

Titulescu

B.C.S., colecția Saint Georges, Arhiva Take Ionescu, pachet CXXV, dosar 4, f. 126—127.

1920 (după 12 aprilie — înainte de 4 mai), Paris. Scrisoare prin care N. Titulescu îl informează pe Take Ionescu despre situația politică instabilă din Occident și despre faptul că românii sînt „inexistenți în politica generală”.

Iubite coane Take,

Am fost bolnav ultimele zile, acum sînt însă mai bine. Cum termin tratamentul, sper ca efectele lui să se producă în mod definitiv și să scap de perioadele de indispoziție alternînd cu perioade de completă sănătate. Drul Cantacuzino crede că pentru aceasta ar fi bine să intru numai zece zile într-un sanatoriu la Paris. Drul meu crede că o foarte scurtă schimbare de aer ajunge. Voi vedea.

Vin la politică.

Trimes sau nu de guvern, oficial sau oficios, părerea mea e că e necesar să simți direct noua stare de lucruri din Occident.

E o epocă de confuzie, *de sauve qui peut*, de lipsă de direcție — cele ale lui Clemenceau nefiind aplicate la timp, apărînd ca învechite, cele noi, nefiînd nici bine definite și greu exprimabile fără pericol neacceptate de toți — încît politică de stat mare să ai de făcut cu instrumente de muncă încercate, cu opinia publică la spate, și e ceva supraomenesc !

Dar cînd e vorba să faci numai o politică de stat mic, neînchegat, și solidar în chip sigur cu cele mari numai la cele rele !

Vei fi ministru de externe. Vei avea dar un program politic — bun sau rău — de aplicat, dar vei avea un program ? !

Cum ai să-l elaborezi în cunoștință de cauză fără a pipăi puțin direct situația de azi ; cum ai să-l aplici numai cu funcționari de carieră, executori de instrucții și fricoși de răspunderi ?

Nu vei fi ministru de externe, dar poți să ai idei salutare pentru țară, tot mai lesne vei influența politica generală în bine avînd prieteni de ai Dtale la posturile mari, decît altfel.

Deci, pentru că îmi lași mie preferința, socotesc nu numai de *saison*, dar mai important ca altele azi, postul de la Londra.

Pot să mă înșel ? Nimic nu mă împiedică să revin, căci nu se iau angajamente pe ani de zile, ci angajamente morale de a făptui ceva bine.

Sunt speriat, dragă coane Take, de ce văd aici ; suntem inexistenți în politica generală.

Desigur, vina cea grea cade pe evenimente, cari au adus probleme prea mari la ordinea zilei, și față de ceea ce ni se pare nouă mare, pentru că e românesc, pălește. Dar e și vina noastră. De la februarie 1918 n-avem ministru la Londra, de la începutul războiului n-am avut ministru la Washington.

Vreau ca oricare ar fi soluțiile viitoare de politică generală, în asociația de idei ce să va face în mîntea celor ce dirij aici, România să apară legată de cei în folosul cărora se hotărăște ceva, nu de cei pe spinarea cărora se ia o hotărîre.

Vin la chestia financiară.

Credeam pînă acum cîteva luni că ea va predomina imediat după pace. Azi zic : nu încă ! Predomină cea externă și cea socială, pentru cîțva timp încă, atît e de mare confuzia spiritelor ce am văzut aci.

Dar chestia financiară se rezolvă cu împrumuturi, impozite și economii.

Împrumuturile cine le va trata aci ? Delegați nepolitici, pe bază de telegrame cifrate ?

Impozitele, cînd ai să le pui ? După ce alegi un parlament, votezi un buget, adică tîrziu.

Cît despre economii, trebuie mai întîi să dai dovadă că ești un guvern solid, ca să ai autoritatea să le aplici.

Vezi dar că din chiar punctul de vedere strict financiar, preferința mea pentru Londra se justifică — cred !

Aș dori mult să nu iei în orice caz o hotărîre de a împărți Ministerul de Finanțe în două înainte de a vorbi. Vei vedea ce obiecții a ridicat și ridică ideea, și la ce rezultate constestabile a dus aplicarea ei.

Eu sînt sigur că vei veni aci, și sînt sigur că, după cîteva zile, vei vedea că am dreptate să dau atîta precădere chestiunii externe, sau mai exact : chestiunii României peste hotare.

Înainte de căderii lui Vaida, a venit o telegramă din partea lui Popovici, cerînd ca să-mi facă decretul pentru Londra, din dorința M. Sale.

N-am vorbit niciodată nici cu el, *nici cu nimeni*, că eu aş primi a merge la Londra. Pentru prima dată mi-a vorbit Drul Cantacuzino de aceasta, adăugînd imediat : T. Ionescu consimte !

Deci, ce ți-a spus Rattigan, că Regele e sigur că eu aş primi de consimți Dta, e, în ce mă privește, o anticipare gratuită.

Acum, că, cu această rectificare, îmi confirmi faptul, voi răspunde că din moment ce Dl T. I. crede lucrul nimerit, eu n-am obiecție, dar rog să mi se acorde răgaz puțin timp să termen un tratament ce fac.

Sărutări de miini Dnei. Te aștept și îmbrățișez cu dragoste multă, multă.

Titulescu

B.C.S., colecția Saint Georges, Arhiva Take Ionescu, pachet CXXV, dosar 4, f. 130—133.

5

1921, septembrie 28 Geneva., Scrisoare prin care N. Titulescu îi relatează lui Take Ionescu condițiile pentru a obține un împrumut de 40 milioane franci în Elveția.

Iubite coane Take,

Prins între cele două telegrame ale Generalului Averescu, una din 19 septembrie, spunînd să las chestia deschisă, alta din 20 septembrie, spunînd să închei grabnic împrumutul, m-am luat pe mine ca arbitru și mi-am zis :

Prima propunere a guvernului elvețian, pe care toată lumea o primea era : 20 milioane la semnătură, 20 marfă. A doua, 16 milioane numerar, 24 marfă. Pentru patru milioane nu se strică o asemenea convenție, *în momentul ce toți au găsit-o în interesul țării*. Ce a făcut probabil pe generalul să zică la început, să las a 2-a propunere deschisă e faptul că luam banii numai proporțional cu comenzile.

Atunci mi-am zis : dacă obțin un avans imediat, și pot sconta vărsămintele viitoare, adică dacă reușesc a mobiliza de pe acum cele 16 milioane elvețiene = 40 mil. franceze, atunci suntem aproape în propunerea întâi.

Or am obținut 4 milioane avans, și pot sconta cele 12 ce am a primi, dovadă telegrama alăturată pe care numai dacă și Dta o găsești întemeiată în propunerea ce conține, o voi trimite urgent și *extrem de confidențial* generalului.

Important e și creditul marfă. Nemaicumpărînd pe bonuri de tezaur scontabile cum știi, ci cumpărînd ce vrem, unde vrem, în toată libertatea, în Elveția, și dînd ca platnic Confederația, vom avea prețuri cu mult mai avantajoase.

Voi cere la Berna scrisorile și voi face plățile.

Iată textul ce propun a trimite Președintelui de Consiliu :

„Pourrais trouver banque suisse qui pour achat lei, nous avance immédiatement les 12 millions que le gouvernement fédéral aura encore à mesure des commands. Stop. De la sorte auront tout le temps pour effectuer ces dernières dans les bonnes conditions et avons mobilisé dès aujourd'hui entier avance de 16 millions sources. Etablirons Bucarest instructions achats lei, mais pour que le leu ne tombe pas plus bas je propose de donner l'ordre d'acheter ce qu'on trouve jusqu'à la 15 centimes le leu, de s'arrêter alors et de ne plus recommencer que si leu tombe sous 13 centimes. Stop. De la sorte, mesures que prendons Bucarest, auront à la base un leu un peu plus fort. Stop. Prière répondre Berne si vous êtes d'accord. Stop. Je pars de Zurich pour Bucarest Mercredi 5 Octobre.

Titulescu

Aceasta e telegrama ce propun. De o crezi bună, trimite *urgent*.

Și acum, la revedere în curînd nu așa ? Nu sta prea mult departe, și lasă-mă să te îmbrățișez din toată inima, așa cum știu eu.

Al Dtale, da, al Dtale

N. Titulescu

28 Septembrie 1921

Geneva

B.C.S., colecția Saint Georges, Arhiva Take Ionescu, pachet CXXV, dosar 4, f. 96—97.

20 DE ANI DE LA ÎNCHEIEREA COOPERATIVIZĂRII AGRICULTURII

Documente

„Viața, experiența au demonstrat în modul cel mai concludent că, în procesul făuririi socialismului, cooperativizarea, dezvoltarea și modernizarea agriculturii ocupă un loc principal, că promovarea unei politici juste constituie o condiție esențială a dezvoltării armonioase a economiei, a edificării cu succes a noii orinduirii”.¹

NICOLAE CEAUȘESCU

Debutînd la 23 August 1944 ca o revoluție de eliberare națională și socială, procesul de restructurare, de organizare pe baze noi a societății românești se conturează grație unui ansamblu de transformări esențiale aduse succesiv sau concomitent structurii și suprastructurii țării. Agricultură, ca ramură cu mare pondere în economia națională din acea vreme, lumea satului, cu cortegiul ei de obiceiuri atît de distincte, nu puteau rămîne în afara acestei remodelări. Și nu numai că nu au rămas, dar chiar au ocupat o poziție prioritară pe agenda guvernului Petru Groza, instaurat la 6 martie 1945, în care partidul comunist, forțele muncitorești-țărănești dețineau preponderența. Punînd în aplicare punctul de vedere al Partidului Comunist Român în conformitate cu care în țara noastră era la ordinea zilei desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, îndată după instalarea sa noul guvern a trecut la înfăptuirea reformei agrare.

Acționînd atît pe cale revoluționară, prin intermediul comitetelor țărănești care au trecut la împărțirea moșiilor, cit și pe cale juridică, prin intermediul organelor statului, forțele muncitorești-țărănești, lucrînd în alianță, au izbutit, în primăvara anului 1945, să izbăvească pe deplin organismul societății noastre de una din plăgile sale cele mai dureroase și mai vechi : problema agrară. Confiscarea a peste un milion de hectare de pămînt și împărțirea lui țăranilor puneau capăt unei mari și multisecolare anomalii istorice care dăduse pămîntul în stăpînirea unei minorități infime, în bună măsură parazitară și coruptă, și-i obliga pe țăranii lipsiți de pămînt sau cu pămînt puțin să asude din greu pe moșiile boierești pentru a-și asigura modestul lor trai de zi cu zi.

Este drept că alte acțiuni similare, înceasebi reformele din 1864 și 1921, restrinseseră în mod substanțial sfera de cuprindere a proprietății moșierești. Totuși, sistemul anacronic de exploatație agricolă, incompatibil cu exigențele eco-

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 21, Edit. politică, București, 1980, p. 408.

nomice și sociale ale unei civilizații moderne, supraviețuise pînă acum, spre mijlocul secolului al XX-lea, încît, pentru a asigura progresul societății românești se cerea, în mod imperativ, înlăturarea acestei piedici.

Cu toate acestea, chiar dacă prin reforma agrară din martie 1945 moșierimea fusese lichidată ca clasă și pămîntul fusese predat celor ce îl munceau, datorită extraordinarei fărîmîțării a proprietății rurale și caracterului rudimentar al mijloacelor agrotehnice de care dispunea, agricultura românească de la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial nu se afla în situația să asigure productivitatea pe care o cerea vremea. Pentru a proba cele afirmate este de ajuns să menționăm că, în 1949, suprafața arabilă a țării, de circa 10 milioane de hectare, și-o împărțeau aproximativ 3 milioane de gospodării (revenind deci 3,3 ha de gospodărie) și că proprietățile de pînă la 10 ha dețineau 94% din terenul arabil² sau că numărul de tractoare pentru agricultură era în 1948 de 10 189, al semănătorilor mecanice de 5 100, al cultivatoarelor de 560 iar al combinelor și autocombinelor pentru păioase de 45³.

Ne aflăm într-un moment istoric și politic deosebit în care evenimentele se succedau cu mare grabă. A fost înlăturată monarhia și instaurată republica, încît sistemul politic, de guvernămînt, căpătase un caracter pe deplin socialist; s-a împlinit naționalizarea principalelor mijloace de producție, luînd astfel ființă un puternic sector socialist în economie. Cum partidul comunist, forța politică conducătoare în societate, își propusese ca țel programatic făurirea unei orînduirii sociale noi, socialiste, în România, transformarea radicală a relațiilor de proprietate din agricultură apărea acum ca o necesitate de stringentă actualitate.

Linii directoare ale acestui vast program menit să schimbe din temelii rînduiele tradiționale din agricultura noastră au fost stabilite la plenara din 3—5 martie 1949 a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român.

Inaugurată în vara anului 1949 prin înființarea primelor gospodării agricole colective, acțiunea de transformare socialistă a agriculturii s-a amplificat an de an înscriindu-se în final ca una din cele mai memorabile campanii ale bătăliei pentru instaurarea noii orînduirii. Impunătoare ca proporții și durată (în vîlmășagul său a antrenat multe milioane de țărani, zeci de mii de activiști de partid și de stat, muncitori și intelectuali), campania cooperativizării s-a desfășurat în toate cele patru domenii ale existenței comunităților umane: politic, economic, social și cultural.

Folosind ca trepte intermediare cele mai diverse forme, începînd cu simpla asociere și pînă la întovărășire sau întovărășirea cu rentă, procesul cooperativizării a înaintat continuu pentru ca spre sfîrșitul deceniului al șaselea să intre în faza sa ultimă, cînd raioane și regiuni întregi ajung să fie complet cooperativizate. Episodul final s-a consumat la 13 ani de la istorica plenară din martie 1949, prin urmare în primăvara anului 1962, cînd cooperativizarea se încheie.

La două decenii de la terminarea cooperativizării agricultura este încă o problemă de o deosebită actualitate. O dovadă în acest sens este și atenția constantă pe care o acordă acestui sector de bază al economiei naționale forurile cele mai înalte ale partidului și statului. Aspectele umane ale cooperativizării au făcut și fac, de asemenea, obiectul multor investigații literare și artistice. Este timpul ca acest proces așa de complex să intre mai mult și sub unghiul de incidență al examinării istorice. Adică al acelei cercetări care reînvie esențializat trecutul, gîndindu-se la viitor. Acestui deziderat îi este consacrat și grupajul documentar care urmează, realizat cu concursul tovarășilor: T. Moș, A. Răducănescu, M. Stanciu, G. Vidis.

GHEORGHE SOCOL

² Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Raport la Plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949*, în „Scînteia” nr. 1378, 18 martie 1949, p. 2.

³ *Dicționarul enciclopedic român*, vol. I, Edit. politică, București, 1962, p. 57.

(1958), Ion Corvin. Raport al președintelui Sfatului popular al comunei Ion Corvin cu privire la munca desfășurată de sfatul comunal în acțiunea de cooperativizare a agriculturii.

MUNCA DESFĂȘURATĂ DE SFATUL POPULAR AL COMUNEI ION CORVIN ÎN ACȚIUNEA DE COLECTIVIZARE A AGRICULTURII

Una din problemele principale care au stat în atenția Comitetului executiv al Sfatului popular comunal a fost munca pentru atragerea țăranilor săraci și mijlocași pe făgașul socialismului — adică colectivizarea întregii comuni.

Pentru aceasta, Comitetul executiv comunal, cu ajutorul Comitetului comunal de partid și cu sprijinul deputaților, al comitetelor de cetățeni, comisiilor și delegatelor de grupă femei și prin folosirea permanentă a unei munci perseverente de lămurire a țăranilor muncitori, a legat toate sarcinile de munca pentru colectivizare.

Pentru a ne da mai bine seama de situația țăranimii din comuna noastră considerăm necesar să dăm câteva exemple care sînt foarte elocvente. Astfel, pînă în anul 1949 suprafața de 3.353 ha teren arabil era atribuită la 646 familii, ceea ce revenea fiecărei familii cite 5,5 hectare.

Această fărîmîlare a terenului era oglindită și în producțiile mici ce se obțineau la hectar. La grîu se realiza între 700—800 kg, la secară 550—660 kg și la orz 400—500 kg.

Aceasta se datora faptului că în condițiile proprietății individuale nu se putea și nici nu era folosită mecanizarea agriculturii, nu se foloseau regulile agrotehnice și în consecință deci și producția mică la hectar arătată mai sus.

Odată cu apariția Rezoluției Plenarei C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949, sub conducerea organizației de partid, în urma muncii desfășurate pe această linie s-a reușit ca, la 15 august 1949, să ia ființă prima gospodărie agricolă colectivă, în care au intrat 41 de familii cu o suprafață de 162 ha și 10 animale, ceea ce reprezenta 6,5% din locuitorii comunei și 5% din suprafața de teren arabil.

Cu toate că s-a înființat gospodăria agricolă colectivă, existența unei mase mari de țărani săraci și mijlocași aflați în afara gospodăriei colective constituia o frînă pentru dezvoltarea noastră viitoare. De aceea, în fața Sfatului popular se ridicau numeroase probleme care trebuiau rezolvate. De un real folos în munca noastră a fost sprijinul acordat de partid și guvern gospodăriei agricole colective. Astfel, noi am primit credite pentru procurarea de inventar, semințe și animale de rasă, iar colectivii au fost în măsură să obțină la principalele plante agricole, chiar din primii ani după intrarea lor în gospodăria colectivă, producții necunoscute de ei. Astfel la grîu, în anul 1951, gospodăria Ion Corvin a obținut 1 400 kg la hectar, la orz 1 000 kg și la secară 1 100 kg, reușind ca în al cincilea an de existență să devină milionară.

Ea dispune astăzi de 1,8 milioane lei fond de bază și are perspective mărețe pentru a se dezvolta neconținut.

Toate acestea au avut darul să constituie mijloc de atracție pentru ceilalți țărani care încă nu pășiseră pe drumul colectivizării, constituindu-se astfel încă 3 GAC-uri în satele pendinte de comuna de reședință. [...]

Toate aceste acțiuni desfășurate într-un ritm susținut au avut drept rezultat că, la data de 6 februarie 1957, cele 240 de familii, cu o suprafață de 1 266 hectare, pe baza liberului consimțămînt s-au unit și au format 4 întovărășiri agricole, alături de cele 4 gospodării colective. Acest salt calitativ a fost consolidat printr-o muncă politică și tehnică pe care au desfășurat-o comitetul de partid, sfatul popular, tehnicienii și inginerii de la S.M.T. Băneasa. Perspectivele unor recolte bogate, ușurința cu care se desfășurau lucrările, precum și înlesnirile făcute de guvern prin regimul contractărilor și achizițiilor au avut darul să-i convingă pentru a trece cu toții în gospodării colective. Astfel, la 9 septembrie 1957 s-a terminat pe întregul cuprins al comunei noastre colectivizarea agriculturii.

Astăzi, în urma comasării gospodăriei din satul Mircești cu (gospodăria din) Ion Corvin, avem 3 gospodării colective cu un număr de 1 287 membri colectivști care dispun de 3 333 hectare teren arabil, 62 ha pășuni, 78 hectare vie, 18 hectare pomi fructiferi, 320 de boi, 41 vaci, 2 000 oi, 235 porci, 185 cai, 4 autocamioane și clădirile necesare pentru cazarea mării majorități a inventarului viu și mort.

Nivelul de viață al colectivităților crește din zi în zi. Astfel, prin electrificarea și radioficarea comunei marea majoritate a colectivităților și-a instalat difuzoare și și-a cumpărat aparate de radio. De asemenea, peste 30 membri colectivități și-au construit case noi.

Odată cu terminarea colectivizării, Comitetul executiv al Sfatului popular comunal, sub îndrumarea organizației de partid, nu a slăbit munca în această direcție, ci din contră a intensificat-o.

Asigurarea recoltelor pentru anul viitor reprezintă sarcina centrală pentru îndeplinirea căreia statul popular și-a întocmit un plan de muncă sprijinind gospodăriile agricole colective în organizarea muncii pentru însămînțările de toamnă. În acest scop au fost lămurii în adunările generale noii colectivități să-și aducă sămînța necesară pentru însămînțarea suprafețelor planificate, reușind ca planul de 1 214 ha grâu să fie realizat și chiar depășit, atingind suprafața de 1 228 hectare. La orz de toamnă planul fiind de 100 ha s-au realizat 104 ha.

Comitetul executiv comunal va lupta și pe viitor pentru întărirea și consolidarea economico-organizatorică a gospodăriilor agricole colective prin reorganizarea brigăzilor, respectarea întocmai a statutului, aplicarea regulilor agrotehnice, dezvoltarea ramurilor anexe care să aducă un venit cât mai mare membrilor colectivității.

MELIVUAP MUZECHIR,

Președintele Comitetului Executiv
al Sfatului Popular al comunei Ion Corvin
raionul Adamclisi

Arh. St. Constanța, fond Sfatul popular al regiunii Dobrogea, secția organizatorică, dosar 75/1956—1958, f. 48—51

2

1966 ianuarie 20, *Movila Miresii*. Raport asupra activității C.A.P. „Drum nou” din comuna Movila Miresii, județul Brăila, pe anul 1965.

RAPORT

asupra activității C.A.P. „Drum nou” din comuna Movila Miresii pe 1965 și sarcinile ce-i revin din Rezoluția Plenarei C.C. al P.C.R. din 11—12 noiembrie 1965, despre proiectul de Statut al C.A.P., al Uniunii Cooperativelor de Producție și al Casei de Pensii.

Tovarăși,

Consiliul de conducere raportează adunării generale că sarcinile stabilite la începutul anului 1965 prin planul de producție sint îndeplinite cu succes.

Călăuzindu-se după prețioasele documente și indicații ale Congresului al IX-lea al partidului nostru, luptînd pentru aplicarea în viață a hotărîrilor Comitetelor regional și raional de partid, îndrumat în permanență de către comitetul nostru de partid din cooperativă, Consiliul de conducere a pus în centrul activității sale întărirea economică organizatorică a C.A.P., baza creșterii continue a producției și a veniturilor unității și ale membrilor cooperatori.

Trăind momente de înalt avînd revoluționar în construirea socialismului, ocazionate de desfășurarea Congresului al IX-lea al P.C.R., membrii cooperativei noastre au valorificat mai bine rezervele existente în unitate prin folosirea pe o scară mai largă a îngrășămintelor, a mecanizării, utilizarea celor mai avansate metode pentru creșterea animalelor și alte acțiuni care au dus la realizarea planului global în proporție de 147,7% iar a producției marfă de 165,4%.

O importantă preocupare în activitatea consiliului de conducere a fost aceea de a reda agriculturii o serie de terenuri neproductive, în suprafață de 10 ha : perdele, mărăcinișuri, etc. care au fost defrișate, arate și însămînțate încă din primăvară cu furaje.

Terenurile slab productive au fost îngrășate conform planului anual de fertilizare, potrivit sarcinilor trasate prin Directivele Congresului al IX-lea, prin folosirea unor cantități tot mai mari de îngrășămintă.

Pentru anul 1965 au fost planificate 4 000 tone îngrășămintă naturale și s-au realizat 4 345 tone pe o suprafață de 272 ha.

Îngrășăminte chimice s-au planificat 120 tone și s-au realizat 135,5 tone pe o suprafață de 850 ha, din care 498 ha de grâu de toamnă au fost îngrășate în februarie iar 100 ha sfeclă și 260 ha porumb s-au îngrășat la pregătirea terenului.

Brigăzile de cîmp și brigada legumicolă au folosit depozitele de mranită și cenușă din curțile membrilor cooperatori și le-au împrăștiat și încorporat la cultura de grâu (300 tone mranită din care jumătate la grădina de legume), iar 45 tone cenușă s-au împrăștiat pe 15 ha floarea soarelui.

Sporirea producției la hectar s-a asigurat și prin folosirea rațională a diferitelor categorii de terenuri. Așa de exemplu, s-au plantat vii numai în nisipurile zburătoare de la Suțu. Diferitele culturi s-au amplasat pe cele mai potrivite sole, în raport cu cerințele culturii și natura solului.

Putem afirma că munca consiliului de conducere, îndrumat de comitetul P.C.R. din C.A.P. a fost încununată de succes, deoarece au dispărut din terenul nostru toate mărăcinșurile, toate vidrele, drumurile inutile, sau dacă au fost utile și foarte largi au fost strîmțate la strictul necesar.

Tovarășii

Rezultatele obținute la principalele culturi și sectoare sînt următoarele :

1. Cultura grîului

Prin planul de producție s-au planificat 1030 ha grâu de toamnă cu o producție medie de 1550 kg/ha și am realizat o producție totală de 3 246 924 kg, ceea ce înseamnă că s-a realizat o producție medie de 2873 kg grâu la ha.

Din totalul recoltat s-au predat și repartizat următoarele cantități de grâu :

- 1 000 tone grâu la contractul cu statul ;
- 420 tone uium combină
- 225 tone munci S.M.T.
- 220 tone s-au însămînțat în toamna 1965
- 64 tone pentru fondul de ajutoare
- 60 tone la fondul de bază
- 1 119 tone s-au repartizat la cele 223 800 zile muncă revenind cîte 5 kg grâu la fiecare zi-muncă.

Obținerea acestei frumoase producții la ha, cea mai mare de la înființarea acestui C.A.P. se datorește faptului că toate lucrările, începînd de la pregătirea terenului pînă la recoltat, executate de S.M.T. și de membrii cooperatori, au fost de bună calitate și s-au efectuat sub directa conducere, sprijin, indemn ale comitetului nostru de partid, ale organizațiilor de partid din brigăzi.

Sămînța folosită a fost din soiurile Triumf, Bezostaia și Skorospelka, a fost perfect condiționată și tratată. Semănatul s-a făcut în cele mai bune condiții. În luna februarie, soarele slăbite din cauza timpului friguros din iarnă au fost ajutate prin îngrășare cu 150 kg/ha îngrășăminte de azot în amestec cu superfosfat, pe o suprafață de 498 ha din totalul de 1 030 ha.

Fruntășă în întreceri la cultura grîului a fost brigada 3-a, brigadier Balaban Drăghici, care a obținut pe întreaga suprafață a brigăzii 3 150 kg la ha, față de 2 873 kg media pe C.A.P. Producție bună a obținut și brigada 2-a, brigadier Groparu Radu, 3 020 kg/ha.

Făcîndu-se calculul prețului de cost al unui kg de grâu s-a stabilit că ne-a costat 17 bani kg. Diferența de la 17 bani la 1,20 lei prețul oficial, calculată la întreaga producție obținută, însumează 3 247 000 lei, sumă care se află sub formă de grâu și de bani în magaziiile C.A.P. și ale membrilor cooperatori iar ca bani în fondurile statutare ale C.A.P. și în buzunarele membrilor C.A.P.

Văzînd rezultatele bune obținute la această cultură, consiliul de conducere a fost îndrumat de comitetul P.C.R. ca să ia toate măsurile ca și în acest an să obținem recolte mari de grâu. În acest scop s-au repartizat cele mai ieftine sole, cu premergătoarele cele mai bune, cea mai bună sămînță condiționată perfect și însămînțată în bune condiții. În februarie se vor fertiliza 900 ha grâu cu 124 tone amestec de îngrășăminte de azot plus fosfor. Se vor da sapele rotative la timpul optim. Loturile semincere vor fi plivite iar recoltarea se va face la timpul optim și în cel mai scurt timp, înlăturîndu-se pierderile...

Președintele C.A.P. „DRUM NOU“ Movila Miresii

Vicepreședinte

1970 septembrie 20, Periam. Fragmente din expunerea prezentată de președintele C.A.P. Periam cu prilejul adunării festive de aniversare a douăzeci de ani de la constituirea C.A.P.

Cooperativa agricolă de producție PERIAM JUDEȚUL TIMIȘ

Expunere

privind dezvoltarea C(operativei) a(gricole) de p(roducție)
Periam în cei 20 de ani de la înființare.

Dragi tovarăși,
Stimați invitați,

Sărbătorim azi un eveniment de o deosebită însemnătate în activitatea noastră, 20 de ani de la înființarea C(operativei) a(gricole) de p(roducție) din Periam.

Urmind cu încredere indicațiile partidului nostru și traducind în fapte istorica hotărâre a Plenarei C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949, cu privire la transformarea socializată a agriculturii, precum și superioritatea acesteia, an de an noi familii de țărani s-au unit de bunăvoie și au constituit c(operativa) a(gricolă) de p(roducție) a cărei avere era doar de 313 ha pământ, 72 cai, 34 căruțe, 40 plugari și 40 grape. Convingându-se de politica agrară justă a partidului de transformare socializată a agriculturii, precum și de superioritatea acesteia, an de an noi familii au intrat în C(operativa) a(gricolă) de p(roducție), iar în anul 1962 s-a încheiat procesul de cooperativizare în comuna noastră.

Cu ocazia celei de a XX-a aniversări de la înființarea cooperativei noastre vă rog să îmi permiteți ca în numele comitetului de partid și al consiliului de conducere să felicităm pe tovarășii cooperatori: Guga Nicolae, Hulbăr Irina, Nedelcu Nicolae, Platon Nicolae, Recșki Pavel, Szöke Ioan, Sirca Ioan, Takacs Elena, Cîrciumaru Toma, Drubea Ioan, Bălălu Constantin, Județ Iancu, Mircea Ioan, Miștruș Petru, Marius Iosif, Szügyi Elisabeta, Sirca Gavrilă, Czeglédi Iosif, Vilcea Nicolae, Zamfirescu Stela, Lungu Gheorghe și alții, care au fost primii ce au pornit pe drumul agriculturii socialiste.
[...]

Putem arăta cu mândrie că agricultura socialistă, în cei 20 de ani, a trecut de la mica proprietate la marea agricultură socialistă, care s-a dovedit capabilă să asigure creșterea producției agricole, a avuției naționale, (să contribuie) la dezvoltarea economiei țării noastre, la dezvoltarea României pe calea socialismului.

În acești ani am simțit în permanență preocuparea conducerii partidului și a statului nostru pentru dezvoltarea bazei tehnico-materiale a agriculturii cooperatiste.
[...]

Pentru a înțelege mai bine drumul mereu ascendent al cooperativei noastre în cei 20 de ani, vă rog să-mi permiteți să prezint cîteva indicatori.

Cooperativa noastră și-a început activitatea în anul 1950 cu un fond de bază de 348 000 lei, iar azi avem un fond de peste 16 milioane lei.

Privind producția vegetală, putem arăta că în anul 1952 am obținut de pe 120 ha cultivate cu grâu o producție de 970 kg/ha, la porumb, de pe 90 ha, am obținut o producție de 1 400 kg/ha, la floarea soarelui, de pe 50 ha, 706 kg/ha.

În anul 1969, de pe 900 ha cu grâu am obținut 3 039 kg/ha, la porumb, de pe 727 ha s-a obținut 3 868 kg/ha, iar la floarea soarelui 1 555 kg/ha de pe 50 ha.

Rezultate bune s-au obținut și în legumicultură. Dacă în 1950 nu aveam nici un hectar grădină, în prezent avem 67 ha cultivate cu legume, din care 5 ha so-larii, obținându-se în anul 1969 un venit de peste 1 milion lei.

Prin creșterea producțiilor la ha am putut să valorificăm statului, în anul 1969, 1 092 tone grâu, 301 tone porumb boabe, 67 tone floarea soarelui etc. obținînd un venit de 5 953 120 lei.

Un factor important în consolidarea și dezvoltarea cooperativei noastre îl constituie ramura creșterii animalelor. Dacă în anul 1952 am avut numai 35 capete animale de producție, fără adăposturi corespunzătoare și (fără) alte obiective,

astăzi putem arăta că avem un sector zootehnic dezvoltat care numără peste 900 cap(ete) taurine, din care vaci și juninci 450 cap(ete), porcine peste 4 000 cap(ete) din care 530 scroafe, 1 540 cap(ete) ovine și 12 000 păsări.

Veniturile realizate din acest sector, în anul 1969, au fost de peste 5 milioane lei.

Disponem de un mare număr de grajduri (pentru) taurine (și) porcine, păture de porumb precum și (de) alte construcții aferente sectorului zootehnic. [...]

Congresul al X-lea al P.C.R. a stabilit sarcini importante pentru dezvoltarea agriculturii cooperatiste, care va trebui să contribuie în mai mare măsură la îmbunătățirea aprovizionării populației cu produse agroalimentare și totodată să asigure cantități sporite la export.

Pornind de la aceste considerente, și pe baza indicațiilor reieșite din Plenara C.C. al P.C.R. și a U.N.C.A.P. din decembrie 1969, privind îmbunătățirea organizării procesului de producție în toate sectoarele de activitate, în adunarea generală a cooperatorilor din feb(ruarie) 1970 s-a hotărât aplicarea noii forme de organizare, normare și retribuire a muncii, fiind convinși că în felul acesta vom obține producții sporite și vom realiza venituri mari, crescând astfel valoarea normei de muncă.

În anul 1969 cooperativa noastră a realizat un venit de peste 13 milioane lei, față de 6 milioane lei realizate în 1960.

Dacă în anul 1960 la cele 168 000 zile muncă s-au repartizat 2 milioane lei, în anul 1969 la 224 000 zile muncă s-au repartizat peste 5 milioane lei. [...]

Rezultatele bune obținute pînă în prezent au la baza lor conducerea fermă și competență pe care am primit-o din partea comitetului comunal de partid și a organizației de bază din c(operativa) a(gricolă) de p(roducție).

Cei peste 120 membri de partid din unitatea noastră constituie un bun exemplu în muncă, arătînd grijă față de consolidarea cooperativei noastre, a avutului obștesc, mobilizînd întreaga masă de cooperatori la muncă pentru înfăptuirea sarcinilor de producție. Un aport în îndeplinirea sarcinilor l-au adus organizațiile de U.T.C. care au mobilizat tineretul la muncă în cadrul brigăzilor.

Trebuie să arătăm că femeile reprezintă un mare număr de brațe de muncă în unitatea noastră, ele participă efectiv la muncile din sectorul vegetal, în legumicultură și în sectorul zootehnic.

În cadrul C.A.P.-ului nostru s-au creat condiții favorabile de muncă tuturor locuitorilor comunei.

Azi lucrează înfrățiți români, germani, maghiari și alte naționalități, existînd o puternică și cimentată prietenie între membrii cooperativei noastre [...]

Dezvoltarea cooperativei noastre s-a răsfrînt și asupra nivelului de trai material și cultural al membrilor cooperatori.

În cadrul bilanțului ce-l putem face azi evidențiem faptul că între anii 1950—1970 cooperatorii noștri și-au construit peste 200 case noi, au renovat 360 case.

În Periam avem peste 300 televizoare, 766 aparate de radio și un număr mare de aparate electrice de uz casnic, cum sînt: frigidere, mașini de spălat, mașini de cusut, (apoi) biciclete, mobilă nouă, automobile și alte obiecte. [...]

Un mare număr de copii ai membrilor cooperatori studiază în licee, școli profesionale, institute de învățămînt superior, pregătindu-se a deveni cadre de nădejde ale economiei și culturii noastre.

La continua ridicare a conștiinței socialiste a membrilor cooperatori contribuie și activitatea din cadrul căminului cultural, unde își desfășoară activitatea o echipă artistică formată din 35 tineri, biblioteca, dispunînd de peste 7 000 volume, care sînt citite cu interes de membrii cooperatori din Periam.

[...]

Pentru ocrotirea sănătății comuna noastră are un dispensar și (o) maternitate dotată cu aparataj modern, unde zilnic membrii cooperatori primesc asistență și tratament medical.

[...]

Membrii cooperativei noastre, deși au trecut prin încercări grele prilejuite de stihia naturii dezlănțuite, nu au demoralizat ci, dimpotrivă, și-au strîns și mai mult rîndurile, neprecupețind nici un efort pentru îndeplinirea exemplară a sarcinilor ce ne revin.

Asigurăm biroul Comitetului județean de partid că membrii cooperatori din Periam vor depune și în continuare aceleași eforturi susținute pentru efectuarea

la timp și în bune condiții a tuturor lucrărilor agricole, contribuind astfel la dezvoltarea și consolidarea economico-organizatorică a unității noastre.

Cu acest prilej vă rog să-mi permiteți să exprim adeziunea deplină a tuturor membrilor cooperatori față de politica înțeleaptă a conducerii partidului nostru privind înflorirea și dezvoltarea scumpei noastre patrii, R(epublica) S(ocialistă) R(omânia).

Președinte,

Periam 20 sept(embrie) 1970

Membrii consiliului

C.A.P. Periam, fond C.A.P. Periam, dosar 32/1970, f. 357—362

4

1981 august 2, Sutești. Cuvîntarea președintelui C.A.P. Sutești ținută cu ocazia aniversării a 25 de ani de la înființare.

2 aug(ust) 1981

Dragi tovarăși de muncă,
Stimați oaspeți.

Aniversăm astăzi împlinirea a douăzeci și cinci de ani de cînd pe raza comunei noastre a luat ființă Cooperativa agricolă de producție Sutești, eveniment de mare însemnătate în viața satului nostru.

Acest eveniment coincide cu anul în care s-au sărbătorit 60 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, conducătorul încercat al poporului nostru, eveniment de o însemnătate deosebită și pentru locuitorii comunei Sutești, care confirmă prin faptele lor atașamentul față de politica partidului, pentru împlinirea mărețului program stabilit de Congresul al XII-lea în opera istorică de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Sărbătorind un sfert de veac de la acest început de viață nouă gîndurile noastre se îndreaptă pline de recunoștință, stimă și adîncă prețuire către secretarul general al partidului, președintele republicii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care de șaisprezece ani de cînd se află în fruntea partidului și a poporului a asigurat României ritmuri de dezvoltare fără precedent, a făcut din patria noastră o țară mai bogată și mai frumoasă ca oricînd în întreaga sa istorie, unde grija pentru om, pentru afirmarea multilaterală a personalității sale constituie rațiunea de a fi, scopul suprem al politicii partidului nostru.

Putem spune, pe drept cuvînt, că odată cu întreaga țară cooperativa noastră agricolă, în această perioadă, a făcut pași decisivi, hotărîtori spre o dezvoltare multilaterală, ajungînd la înflorirea de astăzi.

Dragostea fără margini a tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru acest pămînt, pentru acest popor al cărui fiu strălucit este, devotamentul și abnegația, patosul revoluționar cu care a slujit și slujește țara, contopindu-se pînă la sacrificiu cu cele mai înalte aspirații și idealuri ale neamului nostru, toate acestea ne-au însușit în muncă, ne-au dat puteri noi pentru a ajunge unde am ajuns.

Sărbătorirea acestui eveniment constituie un mijloc de trecere în revistă a rezultatelor obținute de cooperativa noastră, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid și de stat.

Inscrisă în contextul măsurilor luate de istorica plenară a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 3—5 martie 1949, înființarea Cooperativei agricole de producție Sutești a corespuns unor cerințe și necesități obiective de împlinire a politicii agrare a partidului nostru.

Astăzi, cînd sărbătorim douăzeci și cinci de ani de existență, ne întoarcem cu gîndul la condițiile economice, social-politice și culturale care au precedat acest eveniment, amintindu-ne de cele douăzeci și cinci de familii care, ascultînd glasul partidului, și-au unit de bunăvoie pămîntul și eforturile, au format atunci nucleul viitoarei cooperative agricole de producție. Activitatea economică a început cu 13 hectare teren agricol, din care 8 hectare teren arabil și 5 hectare cu vie, patru

boi de muncă și cu o avere obștească în valoare de 128.528 lei. Organizarea activității a fost făcută într-o singură brigadă, condusă direct de către consiliul de conducere.

Datorită muncii desfășurate de organele de partid și de stat, noi familii de țărani muncitori, convingându-se de avantajele muncii în comun, s-au înscris ca membri ai cooperativei agricole de producție astfel că în luna martie 1962 s-a încheiat cooperativizarea comunei Sutești. În acest an, unitatea noastră numără 1 200 de familii cu 3 100 cooperatori, 1 300 hectare suprafață agricolă, din care : 300 hectare vie, 400 hectare arabil, 500 hectare pășune, 100 hectare pădure, 200 capete oi, 100 capete bovine (din care 50 capete vaci), 30 cai, 20 familii albine și altele. În februarie anul acesta ne-am unitat cu C.A.P. Mitrofani, constituindu-se o cooperativă agricolă de producție și mai puternică, plină de forță, care însușește o suprafață totală de 1 900 hectare și peste 5 500 membri cooperatori.

Dacă în anul 1956, producțiile medii obținute au fost de 1000 kg/ha la grâu, 700 kg porumb la hectar, 398 kg struguri la hectar, în ultimii ani, datorită eforturilor depuse de membrii cooperatori și sprijinului acordat de stat cu specialiști, credite pe termen lung în condiții avantajoase, mașini agricole, îngrășăminte chimice, semințe cu înaltă productivitate, producțiile medii înregistrate au fost de 3 000—4 200 kg grâu la hectar, 4000—6500 kg. porumb boabe la hectar, 5000—9000 kg struguri la hectar. Averea obștească a cooperativei noastre în anul 1981 a ajuns la 61 milioane lei, față de 128 000 lei în 1956.

Averea obștească și veniturile realizate de cooperativă au sporit continuu datorită profilării și dezvoltării unor sectoare rentabile, cum sînt : viticultura, școala de vițe, din care se obține anual un milion de vițe, altoite din soiuri de mare productivitate, îngrășarea tineretului bovin în sistem industrial, sector care în prezent a ajuns la 1 200 capete, cu o perspectivă de 1 500 capete în anul 1985. Dispunem de asemenea, de un număr de 150 familii albine. Unitatea noastră s-a profilat și pe creșterea puilor de carne, cu o perspectivă de peste 200 tone de carne în anul 1985.

În acești ani, în cadrul cooperativei noastre s-au construit 11 grajduri cu o capacitate de 1500 capete și o hală de pui de carne cu o capacitate de 55 000 de pui pe serie, o centrală termică, o stație de biogaz, s-a realizat alimentarea cu apă prin construirea unei centrale de mare capacitate. S-au creat sectoare industriale și de prestări servicii. Dispunem astăzi de ateliere de tâmplărie, mase plastice, chimice, împletituri răchită, prefabricate din beton, construcții, agrozootehnice, executăm anual un milion de cărămizi și altele, fapt ce ne îndreptățește să afirmăm că avem o bază materială corespunzătoare obținerii unor rezultate superioare, care să asigure o creștere a nivelului de viață al membrilor cooperatori și o contribuție substanțială la asigurarea fondului central al statului.

Amintim cu această ocazie că unitatea noastră a livrat statului anual între 160—200 vagoane de struguri, 400—450 vagoane carne, cereale, lapte de vacă, lapte de oaie, miere de albine, carne de pasăre, cit și mărfuri ale producției industriale, atît la intern, cit și la export. Remarcăm cu satisfacție faptul că livrăm la export carne și alte produse alimentare și industriale în 14 state.

Toate acestea sînt rezultatele muncii noastre, ale celor peste cinci mii de membri cooperatori, puternic însuflețiți de idealurile mărețe de îndeplinire a politicii partidului în agricultură, de perspectivele minunate care se deschid agriculturii în această epocă istorică pe care o străbatem.

Ca urmare a rezultatelor bune obținute în acești ani, a eforturilor colective depuse de membrii cooperatori, sub îndrumarea comitetului de partid, a consiliului de conducere și a specialiștilor, unitatea noastră a fost distinsă cu 27 de diplome de unitate fruntașă pe județ pentru obținerea unor rezultate bogate în producție.

În spiritul orientărilor de înaltă valoare teoretică și practică date de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al II-lea Congres al țărânimii, vom pune și în continuare un accent și mai puternic pe aplicarea tehnologiilor avansate, pe valorificarea cit mai deplină a resurselor materiale și umane de care dispune comuna noastră.

În atenția comitetului de partid și a consiliului de conducere a stat și va sta și pe viitor respectarea democrației cooperatiste, dezvoltarea și apărarea avutului obștesc, întărirea disciplinei în muncă, justa repartizare a veniturilor la fondurile de acumulare și de consum, creșterea nivelului politico-ideologic și cultural-educativ al membrilor cooperatori, factor deosebit de important în îndeplinirea și în unitatea noastră a noii revoluții agrare, cerință legică în actuala etapă de dezvoltare a societății românești.

Avem în comună oameni minunați, harnici și întreprinzători, care iau acțiuni pe cont propriu și le duc cu succes pînă la capăt. În actuala etapă, însă, cînd am trecut să realizăm noua revoluție agrară, trebuie să punem un și mai mare accent pe ridicarea nivelului politic, cultural și profesional al membrilor cooperatori, premisă de bază în îndeplinirea sarcinilor tot mai mari și mai complexe care ne stau în față. Numai prin învățătură și hărnicie vom reuși să facem pămîntul să ne dea de la an la an roade tot mai bogate. Multe stau la îndemîna noastră în această privință: învățămînt de stat obligatoriu și gratuit, învățămînt agrozootehnic de masă, presa, radioul și televiziunea, bibliotecile, gazetele, panourile și foile volante și multe alte mijloace care ne-au dat și ne dau posibilitatea să sporim neîncetat frumusețea morală a oamenilor noștri — izvorul unor noi și prestigioase succese de acum înainte.

Grija permanentă a partidului și statului nostru pentru creșterea bunăstării oamenilor muncii de la sate este vizibilă la tot pasul și în comuna noastră. Iată un scurt tablou al comunei Sutești de astăzi: 1500 case noi, 1900 garnituri de mobilă, 2000 aparate de radio, 1850 televizoare, 700 aragaze, 9 școli cu 57 săli de clasă, dispensar medical, cașe de nașteri, două biblioteci cu trei filiale, bază sportivă, două cămine culturale și multe altele care au apropiat mult satul de oraș.

O măsură cu semnificații adinci pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale oamenilor muncii de la sate, pentru apărarea sănătății în vederea creșterii capacității de muncă, a constituit-o Hotărîrea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. prin care se acordă țăranimii tratamente gratuite, în spitale și stațiuni balneoclimaterice, ajutoare pentru incapacitate temporară de muncă, concedii plătite pentru sarcină și lehzuzie, alocație pentru copii și pensionarea la vîrstă a membrilor cooperatori, ceea ce duce la sporirea substanțială a veniturilor acestora și exprimă cu o mare forță grija statornică a partidului, a secretarului general. tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru bunăstarea și fericirea oamenilor muncii de la sate, a întregului nostru popor.

Pentru toate acestea ne angajăm ca și în viitor să răsplătim prin fapte grija pe care partidul nostru ne-o poartă, să obținem rezultate din ce în ce mai bune, să contribuim din plin, alături de toți oamenii muncii, la marea operă de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, la înflorirea patriei noastre scumpe Republica Socialistă România.

Vă rog să-mi permiteți în incheiere, ca în numele biroului comitetului comunal de partid și al consiliului de conducere al Cooperativei agricole de producție, să vă felicit pe dumneavoastră, (pe) toți membrii cooperatori, pe familiile dumneavoastră pentru rezultatele foarte bune obținute și să salutăm cu toții prezența în mijlocul nostru a membrilor biroului Comitetului județean de partid, a cadrelor de conducere din cadrul organismelor agricole județene, a invitaților noștri din unitățile agricole din județ, din alte județe care ne-au onorat cu prezența dumnealor la sărbătoarea noastră de astăzi. Este acesta un nou și minunat prilej de a ne angaja cu toții să ridicăm unitatea noastră la cotele de exigență ale acestei etape istorice și să asigurăm organele noastre de partid și de stat că vom face totul pentru ca unitatea noastră să-și mărească zestrea de diplome pentru producții vegetale și animale bogate, aducîndu-ne întreaga noastră contribuție în opera marea de înflorire și prosperitate a patriei.

Președinte,

Nicolae Mitrut

C.A.P.. Sutești. mapa I.

1963 mai 7, Cumpăna. Însemnare a secretarului general al O.N.U., U Thant, cu prilejul Vizitării gospodăriei colective Cumpăna, județul Constanța.

My visit to this Collective Farm has been very educational and instructive. I learn about the operation of a Collective farm in a couple of hours much more than I would have learnt from volumes of literature on the subject. I am grateful to the organizers of the farm for the painstaking explanation they have made for my benefit. I wish them continued success.

U Thant
U THANT
(U.N.).

7th May 1963.

Traducere :

Vizita mea la această gospodărie colectivă a fost foarte educativă și instructivă. În două ore am aflat despre activitatea unei gospodării colective mai mult decât aş fi putut afla din volume întregi de literatură despre acest subiect. Le sînt recunoscător organizatorilor acestei gospodării pentru explicația minuțioasă pe care mi-au oferit-o. Le doresc succes în continuare !

7 mai 1963

U Thant
N(ațiunile) U(nite)

1965 iulie 9, Cumpăna. Însemnările primului ministru al Republicii Somalia cu ocazia vizitei efectuate.

Vizitând a capo di una delegazione ufficiale
la Cooperativa di Cumpăna, e l'ha trovata
molto, molto interessante. Siamo stati
spiegati la storia e il progresso
a tutto oggi conseguito che ci ha
impressionato molto. —
Siamo molto grat all'ospitalità
e cordialità incontrate.

Amrhan
Primo Ministro
Repubblica Somalia
9/7/65

Traducere :

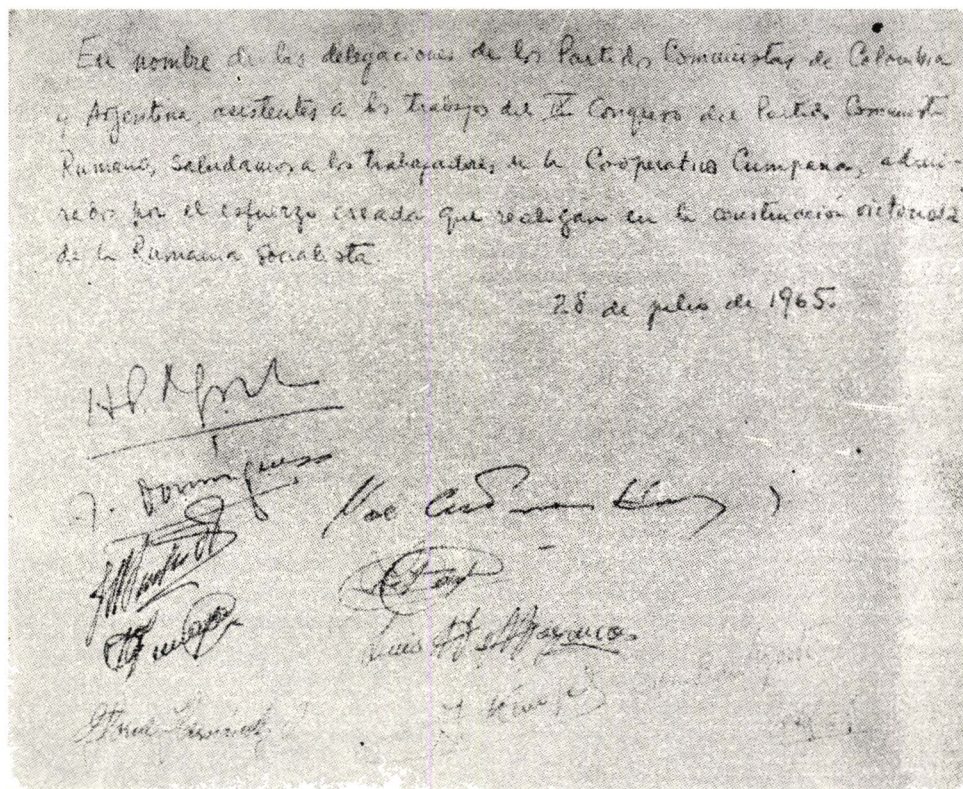
Vizitind, în fruntea unei delegații oficiale, cooperativa din Cumpăna, am găsit-o foarte foarte interesantă. Am primit explicații despre istoria și progresul de peste tot astăzi, ce ne-a impresionat mult.

Sintem foarte mulțumiți de ospitalitatea și cordialitatea întâlnite.

9 iulie 1965, Cumpăna

C.A.P. Cumpăna, Cartea de onoare 1963—1978, f. 8.

1965 iulie 28, Cumpăna. Însemnările delegațiilor partidelor comuniste din Columbia și Argentina în urma vizitării cooperativei agricole de producție

Traducere :

În numele delegațiilor partidelor comuniste din Columbia și Argentina, participante la lucrările Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, salutăm pe lucrătorii cooperativei Cumpăna admirându-i pentru efortul creator depus în construirea victorioasă a României socialiste.

28 iulie 1965

1980 iulie 9, Cobadin. Impresiile delegației Ministerului Agriculturii din Republica Populară Chineză cu prilejul vizitei efectuate la C.A.P. Cobadin.

果巴丁农场在罗马尼亚共产党领导下
在齐奥塞斯库总统的亲切关怀下农业生
产取得了很大成绩，你们感到很高兴。你们
的成绩也是你们的成绩。
祝你们农业工作取得更大的成就。
祝中罗两国的经济技术合作不
断发展。你们的友谊万古长青！
中国农业代表团
1980年7月9日

Traducere :

Delegația Ministerului Agriculturii din Republica Populară Chineză,

Tovarășul ministru adjunct Du Ziduan și tovarășul ministru al I.A.S. Song Ci.

Sub conducerea P.C.R. și sub îndrumarea cordială a secretarului general al partidului și președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, C.A.P. Cobadin, județul Constanța, a obținut succese mari în dezvoltarea producției agricole și zootehnice. Ne bucurăm foarte mult de aceste realizări și considerăm realizările dumneavoastră ca ale noastre, ne bucurăm în aceeași măsură.

Noi vă urăm să obțineți succese și mai mari în dezvoltarea operei de întărire economică a consiliului unic agro-industrial și a cooperativei, sub conducerea directă a Partidului Comunist Român.

Să se dezvolte pe zi ce trece cooperarea economică și tehnică între cele două țări și popoare prietene.

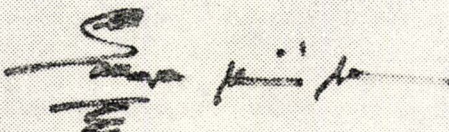
Trăiască prietenia chino-română.

09.VII.1980

C.A.P. Cobadin, carte de onoare 1980, f. 1 verso

1980 septembrie 15, Cobadin. Impresiile președintelui Mozambicului, Samora Machel, prilejuate de vizita la C.A.P. Cobadin.

A vitória exige muitos sacrifícios. Hoje já
vemos os sucessos da ciência e da tecnologia. Os
logos. Felicitamos a todos os trabalhadores.
A luta continua.

15.9.80

Traducere :

Victoria cere multe sacrificii. Am văzut deja succesele științei și cunoștințelor oamenilor. Felicităm pe toți muncitorii !

Lupta continuă

TEORIE ȘI PRACTICĂ ARHIVISTICĂ

Metodologia cercetării arhivelor străine

ȘTEFAN HURMUZACHE

Documentele din arhivele străine¹, alături de multe alte categorii de izvoare istorice, se constituie în puncte de sprijin pentru studierea acțiunilor omenești și a rezultatelor acestor acțiuni, pentru reconstrucția tabloului istoric căutat, analizat, studiat cu toate implicațiile lui, pentru elaborarea conceptelor teoretice și practice pe care le impune dezvoltarea ascendentă a societății noastre ca și pentru urmărirea și cunoașterea științifică a realității vieții internaționale, a schimbătoarelor manifestări ale relațiilor social-politice ale lumii contemporane².

Operele mai vechi sau mai noi, indiferent de genul lor, întemeiate și pe această categorie de documente, demonstrează că substanța lor informațională s-a răsfrânt apreciabil asupra cunoașterii³. Cercetătorul, răspunzând cerinței de a ști ce s-a petrecut în teritoriul românesc și în alte părți ale lumii atît în viața poli-

¹ Cu prilejul sesiunii naționale „Dezvoltarea patrimonului cultural național în sprijinul cercetării științifice” de la Tg. Mureș din 5—7 iunie 1981 susțineam, în comunicarea noastră, că grupul nostru științific alcătuit din reprezentanții puternicelor comunități profesionale de arhiviști, cercetători, muzeografi, bibliotecari și specialiști în știința informației se simte solidar angajat în efortul pentru îmbogățirea, conservarea și valorificarea patrimonului cultural național.

Investigarea arhivelor străine — izvorită dintr-un comandament politic și științific prioritar, legitim și actual, determinat de condițiile în care se vădește că istoria, ca știință, folosește la elaborarea unor complexe probleme ale științei politice, eficiente într-o politică științifică — se înscrie, în momentul de față, în virful cel mai înalt al preocupărilor arhiviștilor de a asigura un țesut solid științei și de a converti rezultatele depistărilor în obiect al cercetării și reflecției. Vezi definiția creativității unui sistem — fie persoană umană, fie grup social-mai larg la Cătălin Zamfir, *Cum poate fi măsurată creativitatea socială*, în „Revista de filozofie”, XXVIII (1981), nr. 2, p. 173—177.

Despre comunitatea cercetătorilor, comportamentul științific al grupurilor științifice și despre faptul că existența comuniunilor științifice permite ca fiecare om de știință să se bazeze pe ceilalți în ce privește calitatea și semnificația a ceea ce se acceptă drept cunoaștere situată în sfera propriei sale munci, vezi V. Tonoiu, *Dialectică și relativism*, Edit științifică și enciclopedică București, 1978, 320 p. și opiniile despre această carte la T. Dima, *Angajarea ideii de referențial*, în „Revista de filozofie” XXVII (1980), nr. 2, p. 223—228.

² O. Trăsnea, *Știința politică, Studiu istoric-epistemologic*, Edit. politică, București, 1970, p. 6—11.

³ Vezi cele mai recente puncte de vedere cu privire la rolul izvoarelor externe pentru cunoașterea istoriei civilizației românești la Șt. Ștefănescu, *Rolul Arhivelor în istoria civilizațiilor*, în „Revista Arhivelor” XLIV (1982), nr. 2, p. 6—9, Șt. Pascu, *Arhivele în slujba istoriei naționale*, în „Revista Arhivelor”, XLIV (1982), nr. 1, p. 9—14 și Șt. Hurmuzache, V. Arimia, *Necesitatea reeditării colecției „Eudoxiu Hurmuraki”*, în „Revista Arhivelor”, XLIII (1981), nr. 3, 298—311.

tică, economică cât și în cea intelectuală, a obligat epistemologia istorică să-și remodeleze conținutul și obiectivele.

Arhivistica, „disciplină bine formată“, suficient de stabilizată prin practica ei de descoperire, reconstituire și conservare a urmelor trecutului⁴, sprijină noi construcții, noi concluzii teoretice sau, chiar dacă nu zdruncină „bazele“ cercetărilor de pînă acum, oferă științei istorice posibilitatea recombinației elementelor și îi determină o nouă dezvoltare.

Pe noi, demersurile și orizonturile de angajare servind la crearea acelor contexte epistemologice de care istoricul sau alt tip de cercetător trebuie să țină seama pentru a-și aduce la zi tezele *ne-au determinat* să reflectăm asupra metodologiei de urmat în cercetarea depozitelor de documente din alte țări — *Archive, Biblioteci, Muze etc.* — pornind de la *stadiul actual al stării domeniului*.

În prezent starea cercetărilor în arhivele străine, convertită în cantitatea de copii de pe documente aduse din afară — organizate și conservate în depozitele noastre și în parte valorificate — este rezultatul evoluției investigației care a avut loc în exterior încă de la cronicari și pînă în vremurile noastre, dar în mod deosebit în ultimele două decenii. Starea actuală, însă trebuie privită și din punctul de vedere al evoluției cercetărilor de arhive care au produs-o, al schimbărilor calitative din trecut din cadrul școlilor românești de istorie și arhivistică și al procesului de creștere a științei istorice din țara noastră⁵.

Analizînd țelurile și demersurile din trecut și astăzi ale cercetătorului arhivelor străine am ajuns la concluzia că întotdeauna a existat compatibilitate între cei care s-au ocupat de elaborarea *istoriografiei* sau *istoriologiei* (teoria sau conceptele științifice din domeniul istoriei) și cei care au participat nemijlocit la acțiuni de politică programatică și practică de investigare a izvoarelor străine.

Cercetătorii, arhiviștii, muzeograful, bibliotecarii și alți specialiști investiți cu cercetarea științifică a fondurilor și colecțiilor din instituțiile străine au avut ca țel adunarea cît mai multor documente și totodată analiza și aprecierea datelor referitoare la români ca ființe în natură, ființe în istorie și ființe în cunoaștere. Contribuțiile celor de ieri și ale celor de astăzi la analiza dezvoltării societății românești de la origini pînă astăzi, la înțelegerea instituțiilor noastre juridice, politice și economice, la măsurarea valorii produsului spiritual sau material al strămoșilor, la obținerea unei imagini cît mai obiective⁶ asupra realității umane de pe pămîntul străbun, toate privite în istoricitatea lor, dovedesc — implicit ori explicit — că s-au sprijinit, în reconstituirea tabloului istoric, pe „descoperirea și reconstituirea urmelor“, în cazul nostru pe textele documentelor⁷ și s-au condus după credința că adevărul este perfectibil, iar idealul spre care tinde progresul este idealul de cunoștință integrală, cu toate că și ei și noi sintem conștienți că acesta nu se va realiza niciodată⁸.

⁴ Cătălin Zamfir, *Filozofia istoriei*, cap. 2, *Istoria ca disciplină științifică*, Edit. științifică și enciclopedică, București 1981, p. 34—61.

⁵ În încercarea noastră de a oferi un cîmp larg schimbului de opinii despre o metodologie de cercetare într-un domeniu deloc abordat am avut în vedere și interesantul studiu al colegului nostru Gheorghe Socol, *Istorie, istoriografie și explicație istorică*, în *Epistemologia științelor sociale, Teorie și metodă în științele sociale*, vol. XII, Edit. politică, București, 1981, p. 257—271.

⁶ Angela Botez, *Științele sociale și mutațiile contemporane în epistemologie*, în *Epistemologia științelor sociale. Teorie și metodă în științele sociale*, vol. XII Edit. politică, București, 1981, p. 88—93.

⁷ Cătălin Zamfir, *op. cit.* p. 45

⁸ Arhivistul trebuie să acorde atenție împrejurărilor, ambianței sociale asupra cărora diplomatul, militarul, negustorul, omul de cultură, călătorul străin, în genere, s-au aplecat; să observe analiza sau înfățișarea diferitelor medii socio-culturale sau experiențe politice, militare, culturale etc. pe care le-au văzut, trăit sau

Concentrarea eforturilor în fața unei probleme determinate, ca cea de care ne ocupăm, au dus subiecții care au gândit la realizarea ei în timp, indiferent de motivele interioare ale „eu-lui” lor pentru o asemenea întreprindere, la o unitate de ființă urmînd ideea că nimic nu le separă acțiunile și demersurile. Odată însă cu amploarea deosebită a cercetărilor în depozitele străine, și-a făcut apariția, ca rezultat al unui proces de diviziune a muncii, al condițiilor de durată a cercetării și al posibilităților financiare, o inevitabilă unilateralitate în direcționarea cercetării spre documentul politic, din toate timpurile, uneori și spre producții spirituale românești ajunse pe alte meleaguri sau create de străini, dar relevante pentru noi. Această unilateralitate, motivată poate de teoria interesului selectiv provocat de necesitatea cunoașterii problemelor politice, mai ales externe, cu care se confruntau românii sau de cerințele acțiunilor lor politice și de legile sau condițiile care au guvernat și guvernează accesibilitatea la documente, s-a răsfrînt fără îndoială asupra calității rezultatului — prea puține copii și ediții de documente externe puse la dispoziția cercetării — lipsă resimțită de generațiile de cercetători din ultimele trei decenii. Unilateralitatea este demonstrată dealtfel de însăși necesitatea amplificării actuale a cercetărilor, de tot felul, în exterior. Ea continuă să se manifeste încă și în activitatea practică a Arhivelor Statului avînd în vedere *gradul de complexitate* pe care îl presupune cercetarea în afară pentru nevoile științei noastre. Unilateralitatea n-a putut fi compensată nici atunci, nici acum prin completarea reciprocă, din destule motive, deși pași importanți au făcut toți cercetătorii (de la istorici, filologi pînă la tehnicieni sau arhiviști, muzeografi, bibliotecari etc.) mînați de unicitatea țelului amintit mai sus, fie prin lucrări de proporții pentru reînvierea ideală a numeroaselor forme complexe de manifestări de viață socială din trecut, fie prin comunicări care desprind pe bază de documente, evident, o manifestare sau alta ori un mănunchi de manifestări sociale. De aceea, voci dintre cele mai autorizate ale culturii românești au reclamat cu insistență îndrumarea cercetării și mai ales a căutării de izvoare pe un făgaș unic, pentru a se evita fărîmițarea și a spori eficiența socială a cercetării. În trecut Academia română și Ministerul Educației și Învățămîntului, iar astăzi Academia de Științe Sociale și Politice, Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Ministerul de Interne, sub înaltul patronaj al conducerii de partid și de stat, au asigurat și asigură orientarea necesară împlinirii interesului național — îmbogățirea patrimoniului culturii naționale, în cazul nostru a tezaurului arhivistic, conservarea oricăror categorii de documente în cele mai bune condiții și valorificarea lor printr-o reorientare fecundă, pentru o abordare științifică sectorială, regională, mondială sau globală⁹.

Necesitatea orientării în propria noastră experiență și a contribuției la cercetările în problema urmărită ne-a impus să întreprindem un studiu cu privire la experiența dobîndită de antecesorii. Situîndu-ne pe acest teren

influențat străinii în lumea noastră; să ordoneze materialele din care își făurește lucrarea științifică perenă. Ca și în cazul operelor de artă, perenitatea lucrărilor arhivistice, de regulă explicative, dar pe care le-am dori și teoretizante, depinde de semnificațiile umane incluse în ele, ca expresii ale unor realități concrete cu caracter istoric, social și național. În legătură cu sarcina reconstituirii imaginii articulate a trecutului, asamblarea faptelor și esențializarea acestei imagini împărțăm opiniile exprimate de Cătălin Zamfir, *op. cit.*, p. 45—57 și Gh. Socol, *op. cit.*, p. 257—271

⁹ Tamara Dobrin, *Fondul Arhivistic Național — parte integrantă a Patrimoniului Cultural Național*, în „Revista Arhivelor” XLIV (1982), nr. 1, p. 3—6; D. Mioc, Ioan Chipere, *Editarea izvoarelor istoriei naționale preocupare constantă a școlii istorice românești, contemporane* în „Revista de istorie” 33 (1980), nr. 7—8, p. 1489—1520.

am putut observa că oricare ar fi poziția și interesele cercetătorului izvoarelor din depozitele străine, aprecierea rezultatelor la care ajunge el, ca om de știință, nu poate fi făcută decît prin raportare la valori științifice ale timpului dat. În prezent beneficiem de existența unor studii care s-au ocupat de valoarea investigației științifice a celor ce au avut privilegiul să o facă în arhivele străine. Putem folosi operele unor savanți care, de regulă, dincolo de reconstituirea trecutului, au stăruit și au subliniat ce preocupări de viitor trebuie să aibă cercetarea istorică românească. *Sînt puține însă contribuțiile la stabilirea unei metodologii pentru găsirea acelor documente externe care merită, prin caracterul lor de sursă directă și indirectă asupra societăților și omului de pe teritoriul locuit de români, să intre în atenția oricărui cercetător cu scopul de a fi aduse în patrimoniul național și a face obiectul stocării informației în vederea valorificării prin colecții monumentale, ori prin alte tipuri de instrumente de informare sau cercetări teoretizante*¹⁰.

Dacă urmărim extragerea unei metodologii din operele înaintașilor de la Gheorghe Șincai, la Mihail Kogălniceanu și Eudoxiu Hurmuzaki și de la B. F. Hașdeu la Ioan Bogdan și Nicolae Iorga pentru a ne opri aici cu exemplificările, atenția ne va fi reținută de faptul că cei mai mulți erau *standarde universale* posesori ai unei metode de cercetare — expresii ale specificității legate de o pregătire universală de excepție. Observația creditează ideea că nici nu poate fi vorba de a formula pretenția unei cercetări serioase fără să fii universalist, nu numai în sensul specializării științifice, ci și al pulerii de cuprindere pentru orice tip de abordare a istoriei.

Pornind de la constatarea și convingerea exprimată mai sus, ne-am pus întrebarea ce trebuie să știe cercetătorul care îndeplinește o asemenea misiune din punctul de vedere al îmbogățirii patrimoniului cultural național și al interesului crescînd în lumea contemporană pentru știința istorică, atît în latura ei teoretică, cît și în cea praxiologică.

Știut fiind că rezultatele obținute sînt condiționate de valoarea cognitivă a cercetătorului, este imperios necesar ca acesta să aleagă calea unei strategii a angajării, nu în sens declarativ — să mărim baza documentară în favoarea istoriografiei — ci în direcția unei înaintări informale bazată pe cunoașterea temeinică a motivației opțiunii primordiale stabilite de factorul de decizie prin documente programate. Deoarece definește modelul practicii științifice, problema respectivă de metodologie comportă din partea arhivistului, la punerea în situația de cercetare, un orizont care operează tacit, dar dependent de cunoștințele sale căpătate anterior, de instrumentele cu care operează, de capacitatea sa de actualizare și de anticipare. Cunoștințele anterioare punctului de plecare al unei cercetări, care reprezintă și cele mai bune garanții, ale reușitei, presupun o pregătire istorică fondată pe erudiție specială, pe intuiție istorică, pe cunoașterea modificărilor survenite în cercetare de-a lungul timpului, pe spațiul de joc al cercetării spre care opțăm în funcție de un scop, de o țintă dată (adică — tema sau problematica),

¹⁰ Documentele externe au referiri despre istoria străveche, folclor, mituri, cugetări ale unor personalități ale istoriei noastre și ale altora despre noi, dau interpretări ale artei populare au considerații privind spiritualitatea românească conștiința istorică a românilor, sentimentele lor patriotice, respectul pentru alte popoare, idealurile de dreptate, libertate, independență și suveranitate, eroismul și vitejia, dîrzenia exprimată cu demnitate și înțelepciune, cumpătarea, modestia, cinstea, simplitatea, echilibrul, realismul, măsura și armonia, umanismul, sentimentul naturii, optimismul, setea de viață, încrederea în viitor etc. Toate aceste valori, abordate adesea prin conștiința generațiilor, ne fac să identificăm „fenomenul românesc” prin raportare la universal. Le aceea se impune, după opinia noastră, continuarea cercetărilor teoretizante care să susțină necesitatea participării active a arhiviștilor la elaborarea conceptelor în istorie și la clarificarea faptelor.

pe cunoașterea acțiunilor și metodelor la care se recurge pentru înnoiri în interpretare, în obținerea de noi fundații pentru concluzii teoretice. De asemenea, trebuie știute domeniile care au rămas ascunse vechilor investigații, cercetările teoretice străine cu directă sau indirectă legătură cu istoria noastră sau locul dat istoriei noastre în cadrul respectivelor cercetări, problemele noi formulate în istoriografie și istoriologie, tezele teoretice abandonate sau reluate și importanța lor prin funcțiile avute în dirijarea cercetărilor, în determinarea acțiunii noastre. În sfârșit, este foarte importantă, pentru specificul fiecărui cercetător, folosirea instrumentelor care ne dau posibilitatea să cunoaștem izvoarele străine editate în țară sau aiurea, precum și orice alte date despre posibilitățile de largire a ariei de investigație culese și puse la dispoziție de sistemele și subsistemele create de știința informației.

Enumerarea problemelor metodologice explică prezența *conceptului de complexitate cu caracter gradual* al activității de îmbogățire a patrimoniului cultural național prin cercetări specifice istoriografiei, arhivisticii, muzeografiei și documentării. Conceptul nu elimină ci, dimpotrivă, furnizează argumente în favoarea ideii de specializare științifică ce determină un anume atașament al gândirii subiective la o sarcină specifică fiecărui domeniu de cercetare¹¹.

Desigur, primul moment este acela pe care-l putem denumi „*înainte de începerea cercetării*”, cînd avem convingerea din punct de vedere gradual că știm aproape totul despre cercetare sau aproximativ la fel ca și cercetătorii specialiști într-un domeniu sau altul, într-o perioadă sau alta¹². Cu toții sîntem conduși de cerința unui nivel de rezolvare pertinentă și de necesitatea conexării nivelurilor de informație pentru asigurarea în cele din urmă a unei explicații istorice globale și cuprinzătoare¹³. Arhivistul care pornește cercetarea din inițiativa factorului de decizie, trebuie să facă corelarea ansamblului (ce se știe) cu formularea unei strategii și de aceea participă (sau în practică chiar este autorul) la elaborarea proiectului de cercetare fiind interesat să aleagă tema (temele) de cercetare, să abordeze competent ca specialist investigația arhivelor, bibliotecilor și celorlalte depozite sau tezaure de informație ce-i devin sursă.

Momentul al doilea, după opinia noastră, se definește ca „*momentul cercetării*”. În acest timp arhivistul, ca cercetător produce cunoașterea pe care trebuie să o adauge la cunoașterea cunoașterii alit cit timpul îi permite, în manieră eficientă și să lase cîmp demersurilor *ulterioare*. În a doua fază cercetătorul, care are un unghi comandat de poziții, în care interesele științifice și cele ideologice nu pot fi disociate, va constata, aproape fără excepție, că în procesul de rezolvare a problemelor urmărite (stabilite în situația de plecare) i se prezintă în aria sa de acțiune probleme noi. Arhivistul va determina cît de importantă este investigarea unei Arhive sau alta cu fondurile și colecțiile lor. Un examen critic al unor experiențe arată că pot apărea aspecte de limitată înțelegere cu privire la documentele ce trebuie selecționate și aduse în patrimoniul nostru. Cercetătorul trebuie să se orienteze spre fondurile cu cel mai mare grad valoric al informațiilor pentru a crea imagini bogate și veridice. Dintr-o necunoaștere condamnată a unor fenomene de proporții universale, de sub influența sau efectul cărora n-au scăpat nici fenomene, procese, fapte și evenimente din istoria românească, poate apărea o pretinsă opoziție între interesul pentru documente care privesc strict istoria românilor și documente care, privindu-i pe alții,

¹¹ V. Tonoiu, *Puncte de reper în structurarea ideii de problemă epistemologică, în Epistemologia științelor sociale. Teorie și metodă în științele sociale*, vol. XII, Edit. politică, București 1981, p. 49.

¹² În legătură cu momentele cercetării vezi Cătălin Mamali, *Democratizarea cunoașterii sociale și coevoluție, în Epistemologia științelor sociale. Teorie și metodă în științele sociale*, Edit. politică, București, 1981, p. 290—311.

¹³ Gh. Socol, *op. cit.*, p. 265.

nu ne-ar interesa. Aici intervin facultățile individuale care, ținând seama de disciplinele fundamentale, tehnicile, instrumentele și procedeele de cercetare, vor înclina balanța spre beneficiul științei noastre istorice. Fără îndoială, aici tot cunoștințele de istorie se dovedesc a fi cheia pregătirii profesionale a celui implicat în studiul documentelor și al valorii izvoarelor ce trebuie aduse, cercetătorul — arhivist, muzeograf, bibliotecar etc. Acum subiectul se află în cadrul teoretic al premiselor și presiunilor exercitate, mai mult sau mai puțin vizibil, de motivele participării la cercetare — motive prioritare, care vin din afara „eului” nostru și din contexte ideologice, politice și istorico-culturale, din instanțe de legitimitate (de apărare cauze), din nevoile cercetării științifice de moment — toate acționând, în grade diferite, asupra lui ca obstacole sau dimpotrivă ca elemente favorizante pentru abordarea științifică. Și în acest moment trebuie să avem în vedere durata participării la cercetare, posibilitățile obiective pe care le ofera baza economică a acțiunii noastre și sursele firești pornind de la raporturile care au fost între state și încheind cu reevaluarea instituțiilor creatoare de documente ce urmează să formeze baza noastră de documentare, gradul de importanță a acestor instituții pentru a asigura criteriile de valoare a izvorului achiziționat și a ierarhiza informația etc.

În momentul al doilea rezultatele cercetării depind de legile și interesele care guvernează accesul la document și, nu de puține ori, de relația cercetător în misiune — instituția ale cărei fonduri constituie obiectul muncii aceluia. Părțile găsim că evenimentele le sînt cunoscute și evaluind scopul cercetării, interesele pe care aceasta le servește și semnificația documentelor pentru cunoaștere dau cîmp deschis cercetării chiar pentru probleme extrem de dificile.

Un al treilea moment legat organic de valorificarea documentelor este „după efectuarea cercetării”. Pînă aici ne aflăm, așa cum spun epistemologii, în aria cunoașterii de elită limitată la cei care au executat-o sau au fost inițiali mai pe larg în cursul desfășurării ei (în cazul echipelor mixte — arhiviști — cercetători tot mai frecvente în ultimul timp). Problema se pune însă în reluarea cercetării fie de cei ce au executat-o, fie de alții, înțelegînd persoane și foruri de cercetare cu destinația — lărgirea ariei de cunoaștere publică prin inventare, cataloage, albume și ediții tematice de documente sau colecții monumentale, studii, istorii parțiale și generale și atîtea alte lucrări speciale, toate de interes social.

Orice reluare presupune pregătirea terenului din momentul I. Or, o analiză sistematică a sarcinilor ce ne revin din documentele programatice ale forumului nostru politic, din recomandările factorilor științifici care coroborează eforturile pentru elaborarea istoriei poporului român și pentru participarea la scrierea istoriei universale, arată că pe terenul istoriografiei românești, alături de rezultatele notabile, se așteaptă atît intensificarea culegerii și publicării izvoarelor intrate în Fondul Arhivistic Național, cit și completarea cunoștințelor noastre istorice.

În materie de valorificare a documentelor externe sarcinile sînt mari. Lucrările preconizate, cum ar fi cele legate de reluarea colecției „Eudoxiu Hurmuzaki” sau de edițiile de popularizare, rămîn de făcut la scară mai mare.

Cerințele pentru o pregătire cu adevărat științifică a terenului necesar activității de îmbogățire a tezaurului documentar al țării și pentru ca cercetările cu caracter istoriografic și istoriologic să țină pasul cu progresul general al științei ne semnalează trebuința unor instrumente de mare eficacitate. Între ele primul loc îl ocupă, după opinia noastră, crearea unui sistem informațional național pus la îndemîna celui care participă la investigații în străinătate.

Astfel, ne-ar trebui, ca urmare a bunelor relații dintre Biblioteci, Muzee, Arhive și Institute de documentare, fișiere centrale dovedind o sistematică și metodică rînduire și clasare a informației preluate de la toate instituțiile ce întreprind misiuni de investigare, înmagazinate în sisteme sau subsisteme de regăsire a datelor și stocate într-o bancă de date națională. Ar fi utile :

1. *Fișiere pe țări* cu fișele instituțiilor de peste hotare (Arhivă de stat, Bibliotecă, Muzeu, Institute de cercetare cu arhive, Arhivă particulară etc.) deținând genul de izvor istoric sau mărturie culturală străină sau românească aflată în străinătate ce pot modela sau remodela studii de orice natură. În cadrul fiecărei instituții, *fișe ale fondurilor și colecțiilor cercetate* cu mențiunea cercetătorului care le-a investigat exhaustiv sau parțial cit și pe părți structurale sau unități de păstrare — dosare, volume, tomuri pentru a se ști unde a fost lăsată cercetarea și de unde trebuie reluată în viitor ;

2. *Fișiere cu literatura românească și străină* care menționează izvoare externe ce ne interesează, cu cotele lor pentru a le putea urmări în timpul cercetărilor. Este imperios necesară lărgirea investigației literaturii de profil editată de UNESCO și organismele sale care abordează teme de la procedeele moderne de evaluare a dosarelor arhivistice pînă la valorile băncilor de date ale diferitelor servicii de documentare naționale și internaționale interesante pentru călăuzirea pașilor viitoarelor noastre cercetări. Exemplificind cu experiența CIBAL-ului socotim că cele două tipuri de fișiere menționate ne pot satisface în profitul părților interesate și chiar asigurându-ne o preponderență justificată de calitatea unor investigații de larg orizont în afară, care nu au ca scop al cunoașterii istoriei numai documente despre români ci și despre vecini. Accentuăm aici pe necesitatea unei despuieri sistematice a tuturor lucrărilor străinătății care abordează istoria românească bazîndu-se pe surse externe, istoria altor națiuni sau relații bilaterale care au efecte asupra modului de interpretare a istoriei noastre ;

3. *Liste tipărite cu cotele cel puțin ale unităților de păstrare* din fondurile și colecțiile cercetate într-o țară sau alta (ne interesează mai puțin în deplasare cota de corespondență românească a copiei în xerografie sau microfilm) pentru a ști ce s-a adus și a se evita astfel reluările, dubletele. Evident ele neîmpietînd asupra nici unei categorii de „acces“, de îndată ce țara furnizoare ni le-a pus la dispoziție pentru a ne putea orienta în oceanul de documente ce ne stau în față.

Toate fișierele sau listele propuse pot conduce, la un moment dat, la refacerea documentației pentru acele sectoare ale istoriei naționale, regionale sau mondiale pentru care, dintr-o seamă de motive, unele țări nu acordă accesul la diferitele lor categorii de depozite.

Noua casă mehedințeană a Arhivelor Statului

Împlinirea unui secol și jumătate de existență și activitate neîntreruptă a prestigioasei instituții a Arhivelor Statului a fost marcată de o dezvoltare fără precedent, sub toate aspectele.

Modernizarea bazei tehnico-materiale a Arhivelor a constituit un obiectiv principal, în cadrul acestuia un accent deosebit punându-se pe aspectele legate de necesitatea asigurării de spații corespunzătoare pentru păstrarea și dezvoltarea Fondului Arhivistic Național în toate județele patriei. În ultimele trei cincinale au fost durate construcții moderne și rezistente într-un număr însemnat de reședințe de județe. S-a conturat o adevărată salbă de sedii noi pentru filialele județene ale Arhivelor Statului. La această salbă de construcții destinate unei instituții de cultură, de istorie și educație patriotică, de permanență românească s-a adăugat prin terminarea și darea în folosință, în luna august 1981, noua casă a arhivelor mehedințene.

Casa mehedințeană a Arhivelor Statului, prima construcție locală concepută și realizată special în acest scop este amplasată în zona centrală a municipiului Drobeta Turnu Severin, pe bulevardul Republicii. Verticala ei maiestuoasă, măsurind parterul și cele patru etaje, domină splendida panoramă a orașului spre bătrînul Danubiu, spre anticul oraș Drobeta și spre cetatea medievală a Severinului.

Încadrată armonios în peisajul urbanistic local și înfrățindu-se în mod fericit cu monumentalul și centenarul liceu mehedințean „Traian” de vizavi, construcția asigură o bună funcționalitate internă și externă, un mare grad de rezistență și posibilități rapide de acces și evacuare.

În economia construcției, ponderea o ocupă spațiile destinate primirii și păstrării fondurilor și colecțiilor de documente. Astfel, depozitele de păstrare, dotate cu întregul mobilier și aparatura specifică, totalizează o capacitate de depozitare de cca. 8 000 m.l. de arhivă, ceea ce asigură necesarul actual de spațiu pentru întreaga bază documentară a Mehedințiului și o perspectivă corespunzătoare.

Pentru primirea și prelucrarea de specialitate a fondurilor și colecțiilor arhivistice sînt asigurate spații adecvate: săli de primire, de carantină, de selecționare, laborator, de legatorie și restaurare, camere de lucru.

Transportul documentelor este asigurat cu un lift și cărucioare de depozit.

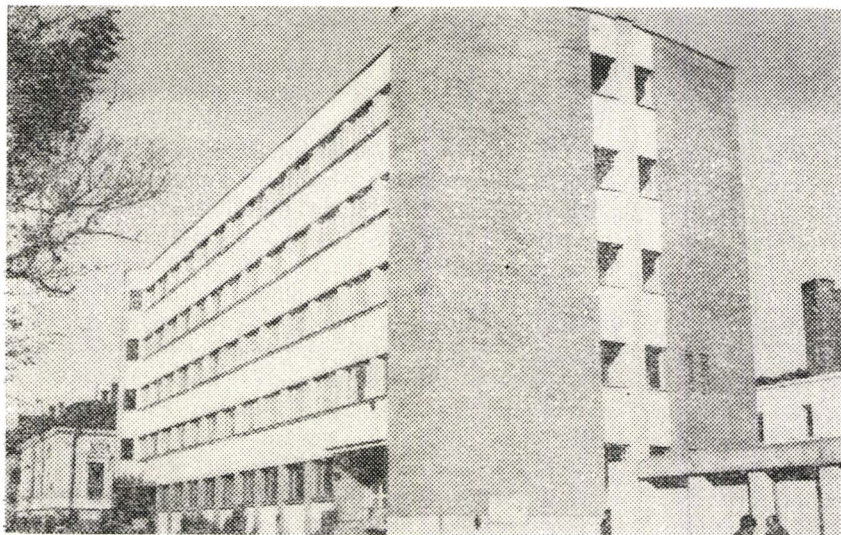
Cerințelor moderne de protecție și de securitate a documentelor, bunuri ale Patrimoniului Cultural Național, li s-a răspuns prin dotarea spațiilor de depozitare cu uși metalice și echipament automat de semnalizare și alarmare.

Pentru activitățile de cercetare și valorificare a documentelor, construcția are, la parter, o sală de studiu spațioasă, luminoasă și bine dotată. Alături de aceasta se află biblioteca de carte și periodice a filialei, spațioasa sală a expoziției permanente „Continuitatea de locuire și lupta de veacuri a poporului român pentru libertate și progres pe meleagurile Mehedințiului”, fișete și fișiere cu evidențele documentelor și publicațiilor. Cabinetul savantului mehedințean Ștefan Odobleja întregește această imagine.

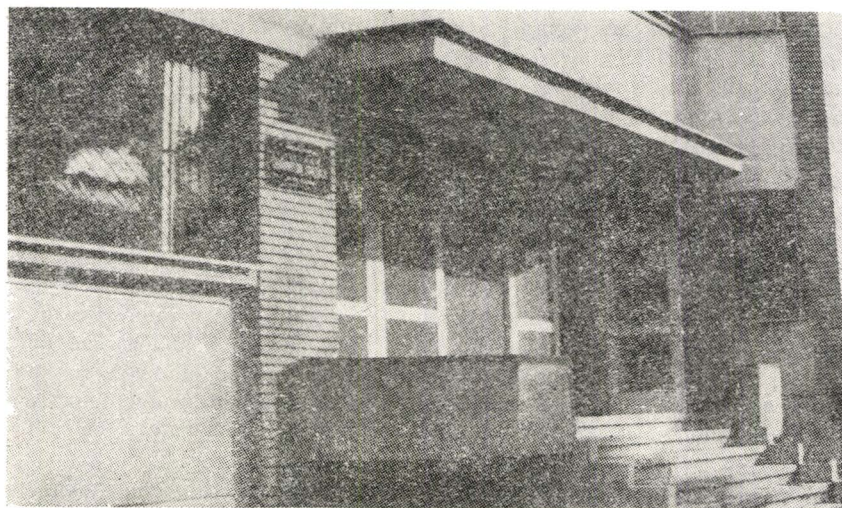
Pentru județul Mehedinți, județ cu vechi și statornice preocupări în păstrarea și folosirea documentului scris în slujba propășirii culturii și științei patriei, noua casă a arhivelor reprezintă o meritată împlinire precum și un cadru corespunzător actualelor cerințe arhivistice, ale cercetării științifice și activităților cultural-educative.

În noul cadru creat, colectivului de muncă al filialei îi revin sarcini profesionale importante, dintre care două devin centrale și imperative. În primul rând zestrea actuală a filialei va spori cu câteva sute de fonduri și colecții arhivistice conținând documente originale dintre anii 1429—1975. În al doilea rând, se cere ca darea în cercetare și folosire a imensului tezaur conservat să fie dublată de o tot mai susținută și rodnică activitate de semnalare și publicare a documentelor. Seria de cataloage deja publicate urmează să fie continuată de noi cu și mai mare sîrg și acribie, iar elaborarea de studii, comunicări și documentare o vom conjuga permanent cu activitatea de publicare de ediții de documente.

NICOLAE CHIPURICI

Noul sediu al filialei

Intrarea în noul sediu

Decretul 472/1971 privind Fondul Arhivistic Național în dezbaterile juriconsulților ieșeni

În ziua de 21 noiembrie 1981, la Clubul Consiliului popular județean Iași, în cadrul ședinței de învățămînt profesional al Cabinetului juridic, tema analizată a fost modul de aplicare a Decretului 472/1971 privind Fondul Arhivistic Național. La lucrări au participat juriconsulții și șefii compartimentelor secretariat administrativ și cadre învățămînt. În cuvîntul său, tovarășul Alexandru Folescu, consilier juridic principal la Consiliul popular județean, a subliniat necesitatea cunoașterii exacte a prevederilor Decretului 472/1971 pentru aplicarea lui corectă atît în activitatea juriștilor cît și în aceea a personalului împuternicit să efectueze lucrări de secretariat, registratură și arhivă. După o analiză a problematicii ce se desprinde din componentele Decretului 472/1971, vorbitorul a adus în discuție, îndeosebi, problema unei bune evidențe a documentelor create de organizațiile socialiste.

O altă chestiune, privind *Administrarea, conservarea, evidența și valorificarea documentelor de arhivă* a fost prezentată de către Dumitru Ivănescu, directorul adjunct al Filialei Arhivelor Statului din Iași. Cu această ocazie s-a evidențiat rolul Arhivelor Statului în stringerea, păstrarea și conservarea pentru posteritate a mărturiilor scrise care ne legitimează în viața lumii și care constituie principalele dovezi ale trecutului nostru istoric. S-a făcut apoi o expunere asupra celor trei factori principali care garantează integritatea unei arhive: evidență, conservare și folosire, accentuîndu-se pe obligațiile ce revin organizațiilor socialiste în această direcție.

Cea de a treia intervenție a aparținut tovarășului Ion Serbina, inspector principal la Consiliul popular județean, care a făcut o amănunțită și documentată expunere privind *Aplicarea Decretului 472/1971 la unitățile subordonate Consiliului popular județean Iași*.

Începînd cu lucrările de registratură și terminînd cu inventarierea și selecționarea documentelor deținute, tovarășul Serbina a remarcat atît rezultatele bune obținute în munca cu arhiva la organizațiile din subordinea Consiliului popular județean cît și unele deficiențe care se mai mențin încă. În această ultimă categorie se află și acele organizații socialiste care n-au executat, în termenul planificat, lucrările de selecționare a arhivelor proprii, deși a existat o dispoziție în acest sens a conducerii Consiliului popular județean. Pentru intensificarea acestei acțiuni cît și pentru o mai bună cunoaștere a regulilor ce guvernează munca în arhivă s-a recomandat studierea amănunțită a „Normelor tehnice” privind înregistrarea, gruparea în dosare, selecționarea și păstrarea documentelor scrise și tipărite, a sigiliilor și stampilelor de către organizațiile socialiste și celelalte organizații.

În încheierea expunerilor tovarășul M. Rudeanu, consilier juridic prezentînd practica juridică pe ultimul trimestru al anului 1981 a adus în discuție rolul și

aplicarea Decretului 472/1971 în munca juriconsulților. A urmat o serie de intervenții ale invitaților la această sesiune de învățămînt profesional care au avut ca obiect următoarele : activitatea de rezolvare a cererilor, sesizărilor și reclamațiilor oamenilor muncii ; necesitatea reducerii unor termene de păstrare la anumite categorii de documente — îndeosebi la registrele de intrare-ieșire ; obligația juriconsultului de a verifica și îndruma asupra modului în care sînt rezolvate cererile oamenilor muncii, a felului în care se rezolvă lucrările de registratură, a păstrării și folosirii arhivei organizației socialiste. Juriconsultul N. Zolotovici a cerut generalizarea înregistrării documentelor în momentul primirii sau creării lor, lucru deosebit de important în munca juristului. La o serie de întrebări privind existența unor fonduri de arhivă, a modului de aplicare practică a Decretului 472/1971, a nomenclatorului și indicatorului a răspuns reprezentantul Arhivelor Statului Iași. La lucrări au participat circa 120 de persoane.

DUMITRU IVĂNESCU

Sigiliile lui Constantin Șerban (1654—1658)

RÎNZIȘ FILOIȚEA

Prin compoziția emblemei și forma scutului, prin modul de realizare artistică, sigiliile lui Constantin Șerban constituie o verigă în evoluția heraldicii românești și a artei gravurii¹. Îmbinarea armonioasă a mobilelor tradiționale din stema Țării Românești cu elemente specifice acestei domnii a dus la realizarea unor sigilii care exprimă fidel epoca și gustul ei artistic.

Din punct de vedere al reprezentărilor din emblema, sigiliile care fac obiectul studiului nostru sînt sigilii de tip combinat și de tip heraldic².

Cancelaria acestui domnitor a utilizat la validarea actelor două sigilii de tip combinat: primul (fig. 1) conservat pe documente emise între 1654³ și 16 iunie 1655⁴, are diametrul de 4,8 cm. Într-un scut baroc sînt plasate două personaje, un bărbat și o femeie purtînd pe cap coroane deschise formate din cîte trei fleuroane. Personajul din dreapta reprezentîndu-l desigur pe domnul Țării Românești⁵ este gravat din față și poartă caftan cu guler de blană pe umeri, iar pe dedesupt un anterieu încheiat în nasturi, personajul din stînga, suplu și grațios, gravat tot din față, poartă mantie pe umeri și o înfățișează pe doamna⁶ țării.

Domnul și doamna țării plantează cu brațul drept, respectiv stîng, un copac (chiparos) cu rădăcini. În virful copacului este plasată aevila Țării Românești, cruciată⁷, cu zborul deschis. În partea superioară a scutului, la dextra personajului masculin este gravat soarele sub forma unei globule centrale cu 11 raze șerpuite, iar la senestra personajului feminin a fost plasată luna⁸ (crai-nou). În cîmpul sigilar se mai află gravate cinci stele. Scutul

¹ Studiul a fost întocmit pe baza analizei documentelor din fondul Documente istorice și colecția Peceli păstrate de Direcția generală a Arhivelor Statului la București (vom cita în continuare Arh. St. București) și a fost prezentat în cadrul sesiunii 1980 a Cercului pentru studierea sigiliografiei heraldicii și genealogiei de pe lîngă D.G.A.S.

² D. Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, București, Edit. Enciclopedică și științifică 1977, p. 43—84 și M. Dogaru, *Sigiliile mărturie ale trecutului istoric. Album sigilografic*, București, Edit. științifică și enciclopedică, 1976, p. 6.

³ Arh. St. București, fond Documente istorice, CCCX/39.

⁴ Ibidem, XLIV/21

⁵ Pentru domnia lui Constantin Șerban vezi N. C. Bejenaru, *Constantin Șerban înainte de domnie și Constantin Șerban domn* în „Arhiva”, Iași, XXX (1921), nr. 1, p. 14—26 și XXXI (1924), nr. 3—4, p. 227—239; I. Minea, *Contribuții la domnia lui Constantin Vodă Șerban* în „Buletinul Institutului de Istoria românilor A. D. Xenopol”, Iași, 1941, nr. 1, p. 27—40; P. P. Panaitescu, *Pribeagia lui Constantin Șerban Basarab și a lui Ștefan Petriceicu și testamentele lor* în „Analele Academiei Române” Memoriile Secției Istorice, seria aIII-a, vol. XXI/1939, p. 373—432;

⁶ Prima soție a acestui domnitor a fost doamna Bălașa, iar cea de a doua doamna Nedelea, vezi *Istoria Țării Românești 1290—1690. Lctopiseful Cantacuzinesc*, Edit. Academiei R.P.R., București, 1960, p. 119, *Călători străini despre țările române* vol VI, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 161, 233

⁷ Brațul transversal al crucii este plasat deasupra capului aevilei lucru ce dă impresia gravării unei coroane pe capul păsării.

⁸ În jurul lunii se poate observa gravarea unor raze, s-ar părea ca aceasta să fi fost redată figurat.

este timbrat de o coroană deschisă, ornată cu perle și formată din cinci fleuroane. Pe margine, între două cercuri perlate legenda: † м(н)а(о)сѣію в(о)ж(і)ю Іѡ констандинъ воєво(а) с(н)нѣ шѣрбанъ воєводѣ лѣт 7162⁹.

Cel de-al doilea sigiliu de tip combinat (fig. 2) are diametrul de 4,6 cm și l-am întâlnit conservat pe documente emise în cancelaria domnească între 26 martie 1655¹⁰ și 15 decembrie 1657¹¹. Compoziția emblemei este identică cu aceea a sigiliului descris mai sus, deosebirea constând în cuprinsul legendei: † Іѡ константинъ шѣрбанъ во(е)вода р(о)сн(о)а(а)р землаа влаш(коє)¹² și în modul de gravare a cercurilor ce formează exerga, care la acest sigiliu sînt continui.

Sigiliul de tip heraldic (fig. 3) este un sigiliu inelar în diametru de 1,6 cm conservat pe acte emise între 6 iulie 1654¹³ și 28 august 1657¹⁴ și are în cîmp reprezentată acvila valahică cruciată cu zborul deschis. În bordură, legenda: Іѡ констанд(н)н воєз(о)а¹⁵.

Legendele sînt scrise în slavonă și prin elementele componente se încadrează în categoria legendelor dezvoltate și restrînse. Legenda dezvoltată corespunde celor două sigilii de tip combinat și cuprinde pentru primul: invocația simbolică (semnul crucii), formula devoțiunii м(н)а(о)сѣію в(о)ж(і)ю atributul teocratic Іѡ, numele констандинъ titlul воєво(а), filiația с(н)нѣ шѣрбанъ воєводѣ și data 7162, iar pentru al doilea sigiliu invocația simbolică (semnul crucii), atributul teocratic Іѡ, numele константинъ шѣрбанъ, titlul во(е)вода¹⁶, calitatea posesorului р(о)сн(о)а(а)р și numele țării землаа влаш(коє).

Legenda restrînsă aparține sigiliului inelar și, cuprinde invocația simbolică, atributul teocratic Іѡ, numele констанд(н)н și titlul воєз(о)а.

Grafia legendelor sigiliilor lui Constantin Șerban prezintă variații atât în privința prescurtărilor folosite, cit și a formei și mărimii slovelor. Astfel se întâlnesc următoarele prescurtări: 1) ligatura, prin legarea slovelor П + Н, Н + Н + Б, Н + Б la cuvintele констандинъ și с(н)нѣ 2) supraserierea pe care o întâlnim la cuvintele мн(а)сѣію și воєво(а) 3) trunchierea folosită în cazul cuvîntului влаш(коє); 4) contractia întâlnită la scrierea cuvintelor р(о)сн(о)а(а)р в(о)ж(і)ю, воєз(о)а și констанд(н)н.

Data este gravată numai în legenda primului sigiliu de tip combinat și este exprimată în vâleat cu slove: 7162 = 1654.

Din punct de vedere al dimensiunii, cele două sigilii de tip combinat se încadrează în categoria sigiliilor mijlocii (4,6—4,8 cm). Analizînd însă compoziția emblemei și conținutul legendei și stabilind că: 1) numai în cursul anului 1655 cele două sigilii apar concomitent în acte și 2) pînă aproape de sfîrșitul domniei lui Constantin Șerban, documentele de cancelarie sînt validate cu cel de-al doilea sigiliu de tip combinat, precum și faptul că cele două sigilii au fost folosite la validarea aceluiași genuri de acte (hrisoave, porunci, răvașe) sîntem de părere că le putem considera a fi două sigilii mari ale Țării Românești.

Nu cunoaștem cu precizie ce anume a determinat apariția celor două sigilii mari și folosirea lor concomitentă, ce e drept numai o scurtă perioadă de timp. Împărtășim însă opinia că primul sigiliu aduce prin conținutul legendei, care precizează filiația с(н)нѣ шѣрбанъ

⁹ Cu mila lui Dumnezeu Io Constantin voievod, fiul lui Șărban voievod, anul 7162 (1654), Arh. St. București, fond Documente istorice, XLIV/15, Textul a fost transcris fără a se respecta prescurtările originalului; literele supraserise au fost coborîte în rînd între paranteze rotunde (...), ligaturile au fost desfăcute în mod tacit, trunchierea și contractiile au fost întregite cu ajutorul parantezelor ascuțite <...>

¹⁰ Ibidem, CCCXCIII/52

¹¹ Ibidem, XLIV/44

¹² Io Constantin voievod și domn al Țării Românești, Ibidem, I/1. La cuvîntul воєвоаа slova „ѣ” este scrisă greșit „ѣ”.

¹³ Ibidem, CCCLXVI/81

¹⁴ Ibidem, XLIV/33

¹⁵ Io Constantin voievod, Ibidem XLIV/14, vezi și reproducerea fotografică la D. Cernovodeanu, *op. cit.*, planșa VIII, p. 223

¹⁶ Vezi nota 12

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

носеба, un plus de legitimitate alegerii lui Constantin Șerban¹⁷ ca domn al Țării Românești, pe cînd cel de al doilea confirmă consolidarea poziției voievodului : носеба r<oc>n<o>A<A>P ЗЕМЛѦ ВАСИ<КОЕ>. Este posibil ca evenimentele din anul 1655¹⁸ să fi provocat pierderea sau distrugerea primului sigiliu.

Alte cele două sigilii mari de tip combinat cit și cel mic inelar de tip heraldic se înadrează în categoria sigiliilor de formă rotundă.

În timpul domniei lui Constantin Șerban utilizarea sigiliilor¹⁹ continuă să rămînă cea tradițională, documentele fiind validate cu sigilii atîrnate, timbrate sau imprimate.

Sigiliile atîrnate (pecețile) formate din impresiune sigilară, căuș și șnur validează actele solemne²⁰. Emblema și legenda sînt imprimate cu ajutorul matricei sigilare într-un strat de ceară roșie cu o grosime de 2–3 mm²¹. Căușul de formă semisferică, uneori mai plată²² protejează amprenta sigilară și este confecționat din ceară naturală combinată de obicei cu rășini care îi imprimă nuanțe de la alb-maroniu pînă la brun. Diametrul căușului este în partea superioară de 8–9 cm. Pe marginile acestuia și în unele cazuri pe întreaga suprafață a căușului sînt gravate cruci de aceeași dimensiune și formă²³.

Pentru o mai bună aderență a impresiunilor sigilare la învelișul protector, pe suprafața interioară a căușului au fost gravate linii²⁴. Căușul este prins de document cu un șnur obținut prin răsucirea a 3, 4, sau 5 șuvițe de mătase²⁵. La confecționarea șnurului s-a folosit mătase de culoare albă, roșie, albastră, verde și galbenă.

Șnurul este trecut peste plicatură, în formă de cruce prin patru orificii perforate în document. La o distanță de 25 cm de suport șnurul intră în căuș și iese partea inferioară prin două orificii laterale, formînd franjuri²⁶ sau ciucuri înodați²⁷.

Prin decupajul în forme florale și conturarea acestuia cu tuș roșu și negru plicatura hrisoavelor studiate constituie un mijloc de asigurare a autenticității documentelor și, totodată, o expresie a artei miniaturistice românești.

Un număr important de documente emise în cancelaria lui Constantin Șerban sînt validate cu sigilii timbrate. Sistemul de sigilare cu timbru mobil sau fix s-a utilizat pentru ambele sigilii mari ale acestui domnitor.

Sigiliul cu timbru mobil era obținut prin aplicarea unei bucăți de ceară caldă pe aversul documentului, după care urma acoperirea acesteia o cu foiță-timbru și imprimarea matrice. sigilare peste foița-timbru.

Foița-timbru de formă rombică este executată din hîrtie și cusută de document cu mătase de culoare albă, roșie, vișinie, muștar sau verde în 4²⁸, 6²⁹, 7³⁰, 9³¹ și 13³² laturî. Uneori timbrul este cusut cu punct în cruce³³ plasat în cele patru colțuri ale rombului sau complet lipit³⁴ de document.

¹⁷ *Istoria Țării Românești 1290–1690. Letopiseșul Cantacuzinesc*, p. 14.

¹⁸ Lidia Demeny, L. Demeny și N. Stoicescu, *Răscoala seimenilor sau răscoală populară? 1655 – Țara Românească*, Edit. științifică București, 1968, 326 p., P. Cernovodeanu, *Răscoala seimenilor și dărbănilor din București la 1655*, Muzeul de istorie a orașului București București, 1961, 84 p.

¹⁹ M. Dogaru, *op. cit.*, p. 12–13

²⁰ Arh. St. București, colecția Peceți, nr. 65–69

²¹ Ibidem, nr. 65

²² Ibidem, nr. 69

²³ Ibidem, nr. 66 și 68

²⁴ Ibidem, nr. 66

²⁵ Ibidem, nr. 65–69

²⁶ Ibidem, nr. 69

²⁷ Ibidem, nr. 65–68

²⁸ Ibidem, fond Documente istorice, CXVII/73

²⁹ Ibidem, CIX/64

³⁰ Ibidem, CCXCIX/18

³¹ Ibidem, CCXCIV/6

³² Ibidem, CCXIX/38

³³ Ibidem, LXIX/126

³⁴ Ibidem, CCCX/39

Deși pentru buna conservare a amprentei sigilare, locul unde urma să se efectueze sigilarea este înțepat cu ajutorul unui corp ascuțit ³⁵ sau colțurile foiței timbru ³⁶ sînt îndoite peste aceasta, numeroase sigilii cu timbru mobil s-au desprins de pe document și s-au pierdut.

Sigilarea cu timbru fix se efectua prin fixarea unei bule de ceară caldă între filele documentului și aplicarea matricei sigilare pe aversul filei care are textul. Stratul de ceară gros de 2—3 mm ³⁷ nefiind suficient de bine fixat de act datorită caracteristicilor materiei s-a deslipit și a căzut, astfel că de cele mai multe ori s-a păstrat numai hirtia imprimată.

Sigiliile imprimate s-au realizat prin imprimarea în chinovar pe aversul documentelor a matricelor sigilare mari ³⁸ sau a celei inelare ³⁹.

Acele emise în cancelaria lui Constantin vodă Șerban sînt validate cu sigilii confecționate din ceară și chinovar. Ceara este de culoare roșie ⁴⁰ iar a chinovarului variază de la roșu ⁴¹ la negru ⁴².

Sigiliile analizate sînt plasate conform uzanțelor cancelariei în partea inferioară a documentelor și sînt încadrate de monograma domnească. Uneori pe actele de mică importanță, monograma domnească lipsește, iar sigiliul este însoțit numai de iscălitura domnească ⁴³.

Referitor la poziția sigiliului în cadrul documentului, precizez că sigiliul de pe actul din 1655 martie 26 ⁴⁴ este așezat cu semnul crucii îndreptat spre latura inferioară a documentului.

Ca și în timpul domniilor anterioare, sigiliul țării era lăsat în grija marelui logofăt. Analiza compoziției divanurilor domnești prezente în actele emise de cancelaria lui Constantin Șerban, a stabilit că marii logofeți au fost Radu Cocorăscu, Stroe Leurdeanu și Preda Buceșanu ⁴⁵.

³⁵ Ibidem, CCI/22

³⁶ Ibidem, CCCLXVI/32

³⁷ Ibidem, CXC VII/77

³⁸ Ibidem, CXLVII/70, XC/62

³⁹ Ibidem, XLIV/33

⁴⁰ Ibidem, colecția Peceți nr. 68, 69

⁴¹ Ibidem, fond Documente istorice CXCVI/216

⁴² Ibidem, XLIV/21

⁴³ Ibidem, CXXXIV/131, CXXIV/146

⁴⁴ Ibidem, CCCXCVIII/52

⁴⁵ N. Stoicescu, *Dicționarul marilor dregători din Țara Românească și Moldova în sec. XIV—XVIII*, Edit. enciclopedică, București, 1971, p. 127, 153—154, 201—206.

Arhivele și istoria științei

Cu prilejul desfășurării lucrărilor celui de-al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei, redacția noastră s-a adresat unor participanți — personalități de renume mondial — la dezbaterile secțiunii tematice „Surse primare pentru istoria științei și a tehnologiei. Tipologia surselor manuscrise”, cu rugămintea de a ne prezenta câteva opinii privind rolul și contribuția arhivelor la cunoașterea istoriei științelor. Au avut amabilitatea să ne răspundă: Marie Thérèse D'Alverny (paleograf, conservator onorific la Secția de manuscrise a Bibliotecii Naționale, director onorific de studii la Centrul de cercetare științifică — CNRS — Paris), René Taton (membru în Biroul Uniunii Internaționale de Istorie și Filosofie a Științei) și Guy Beaujouan (arhivist paleograf, director al studiilor de istorie a științelor în cadrul Școlii practice de înalte studii — Sorbonne).

Sesiunea noastră a fost consacrată surselor primare ale științei și tehnicii. Vă rugăm să ne împărtășiți opinia dumneavoastră asupra noțiunii de sursă primară.

RENÉ TATON : Observațiile care urmează aparțin unui istoriograf al științelor exacte moderne, preocupat să așeze la baza studiilor sale o documentație cât mai completă și mai exactă cu putință. Din acest punct de vedere, în cadrul cercetării întreprinse asupra unui aspect al istoriei științelor dintr-o epocă dată, conceptul însuși de sursă primară cuprinde, după părerea mea, totodată orice publicație științifică și orice document imprimat sau manuscris din epoca studiată care permit lămurirea, într-un fel sau altul, a problemei studiate. Privit din interiorul istoriei, acest concept vizează îndeosebi diferitele ediții — și eventual manuscrise — ale operelor luate în considerare precum și revistele științifice ori cele generale din epoca respectivă. Din perspectiva mai largă a istoriografului preocupat să țină seama și de alți

factori (psihologici, filosofici, politici, sociali ori economici) ai evoluției științifice, conceptul de sursă primară se extinde asupra corespondenței de epocă, asupra manuscriselor științifice, filosofice sau de altă natură, asupra documentelor de arhivă susceptibile de a aduce precizări sau lămuriri complementare, ori perspective noi, ba chiar de a rectifica anumite păreri formulate anterior.

Aceste tipuri diferite de surse primare sînt în mod deosebit prețioase pentru pregătirea și realizarea anumitor lucrări de cercetare istorică fundamentală care trebuie să precedă orice încercare de sinteză: realizarea fișierelor documentare, stabilirea edițiilor critice ale textelor importante, publicarea operelor complete ale anumitor autori (care să cuprindă manuscrisele și corespondența acestora), pregătirea biografiei științifice a principalilor autori, etc. Cercetarea și identificarea acestor documente, stabilirea textului lor, adnotarea lor constituie astfel una dintre sarcinile cele mai importante ale oricărui istoriograf al științelor, preocupat de rigoare și de exactitate. În această muncă el este determinat să colaboreze îndeaproape cu specialiștii în domeniul bibliografiei și arhivisticii, cu conservatorii bibliotecilor și depozitelor de arhivă care, dintr-o perspectivă diferită, participă la același efort de ocrotire și cercetare a patrimoniului cultural al umanității.

Există instituții care conservă tezaurul spiritual privind civilizația umană, între care Arhivele, ca instituție științifică și de cultură, au un rol determinant. Care este părerea dumneavoastră cu privire la tipurile de informații ce pot fi găsite în arhive ?

MARIE THÉRÈSE D'ALVERNY : Noțiunea de „arhive”, într-un sens general, se referă la o colecție de documente, de proveniență publică sau particulară, păstrate ca documente de arhivă. În multe țări termenul este

folosit totodată pentru a denumi un depozit de documente. Aceste documente sînt, de obicei, scrise de mină (sau, în secolul nostru, dactilografiate).

Trebuie să încep prin a face o distincție: materialul arhivistice este altceva decît cartea care poate fi definită drept un text destinat lecturii și folosit în scopuri educative (ori religioase, literare, științifice etc.) Faptul că în antichitate și în evul mediu cartea era scrisă de mină dă naștere unui echivoc. În Statele Unite, spre exemplu, secția Bibliotecii Congresului numită Secția manuscrise este un depozit de documente: acte, jurnale, corespondență. Ceea ce în Europa este numit de obicei „manuscris”, anume cărțile manuscrise, se păstrează la Secția de carte rară. Trebuie să remarcăm, totuși, că în multe biblioteci europene secțiile de manuscrise, în primul rînd ale cărților manuscrise, sînt deseori depozite de documente particulare, mai ales corespondență. Marile depozite de arhivă sînt destinate în special păstrării documentelor publice, dar se întîmplă să păstreze, și chiar să achiziționeze, multe documente particulare, mai ales de la instituții dar cîteodată și de la familii și persoane particulare. Sarcina istoriografului științelor, care intenționează să cerceteze orice fel de sursă materială, implică atît imaginație în investigație cît și răbdare, cu atît mai mult cu cît cataloagele, inventarele, indicii sînt adesea încă în curs de realizare.

Voi încerca să prezint tipurile de informații pe care le poate găsi istoriograful științelor în materialul arhivistice creat începînd din evul mediu pînă astăzi și păstrat fie în depozite publice, fie ale instituțiilor, fie particulare sau în biblioteci. Arhivele medievale, laice și ecleziastice nu au fost prea mult folosite de istoriografia științelor care s-au preocupat mai ales de cercetarea textelor manuscrise și, eventual, ale instrumentelor de evidență. Datele biografice, care pot fi găsite în documente, nu sînt totuși lipsite de interes; este greu de înțeles evoluția și transmiterea cunoașterii științifice dacă oamenii implicați în ea nu sînt cunoscuți. În ultimii ani, publicarea documentelor din arhivele ecleziastice spaniole a permis urmărirea activității cîtorva traducători ai unor importante texte științifice elaborate în Spania, în secolele XII—XIII.

Documentele medievale sînt o prețioasă sursă de informare pentru cercetarea evoluției medicinei, chirurgiei și tehnologiei. Documentele arhivistice

conțin, de asemenea, referiri la ceea ce se numește „practicarea ilegală a medicinei”, uneori cu detalii pitorești. Ar trebui cercetat materialul documentar oficial, în mare parte ecleziastic, care cuprinde liste de doctori, chirurghi, și moașe și referiri la procesele vrăjitoarelor și ale vracilor. Un registru păstrat la Arhivele Naționale din Franța ne oferă, în acest sens, exemple. El conține sentințe ecleziastice, datînd din secolul al XIV-lea, pronunțate împotriva unor bărbați și femei care practicau medicina fără a avea autorizația Facultății de medicină. Plîngerile sînt făcute de reprezentantul decanului Facultății de medicină din Paris (cca. 1312—1331). Unui număr de medici li se citează numele, iar alți cîțiva sînt calificați drept „empeiricus” și „empeirica” (șarlatan). Pieșa cea mai importantă este procesul unei femei, Iacoba Felicie, care a avut loc în 1322. Din spusele ei reiese că Jacqueline sau Jacqueline avea cam 30 de ani; nu corespundea nicidecum imaginii femeii bătrîne aplecate asupra unor rețete misterioase. Depozițiile martorilor chemați în fața tribunalului sînt foarte favorabile; bărbați și femei povestesc în ce chip au fost vindecați de ea. Cîțiva dintre ei au încercat mai întîi să fie tratați de medici recunoscuți oficial dar care nu i-au ajutat în nici un fel. Aceste depoziții conțin cîteva detalii referitoare la modul în care Jacqueline examina bolnavii (respectînd, mai degrabă, principiile tradiționale) și la tratamentul aplicat care consta mai ales din poțiuni făcute pe bază de ierburi. Apărarea curajoasă și îndrăzneată susținută de Jacqueline cuprinde observații interesante, mai ales cea referitoare la faptul că pentru o femeie bolnavă este mai indicat să fie examinată și tratată tot de o femeie. Se pare, totuși, că Jacqueline avea drept pacienți și destui bărbați.

Tot pentru secolul al XIV-lea, arhivele Coroanei de Aragon, păstrate la Barcelona, cuprind niște acte ale învățărilor regi ai Cataloniei și Aragonului care dovedesc interesul acestora pentru astronomie și astrologie.

Cred că aprecierea, încă necorespunzătoare, a valorii și importanței astrologiei ar putea fi schimbată în bine prin cercetarea documentelor medievale.

În perioada Renașterii, apoi în secolele XVII—XVIII arhivele publice, arhivele ecleziastice, arhivele universităților, ale instituțiilor științifice și ale academiilor furnizează informații pen-

tru biografia oamenilor de știință și pentru istoria dezvoltării științelor. Mai degrabă trebuie să spunem că *ar putea* furniza informații, căci aceste depozite de arhivă nu sînt încă prea mult cercetate în vederea realizării acestui scop al nostru. Starea actuală a catalogelor justifică în parte lipsa de interes: un anumit număr de colecții sînt greșit catalogate sau chiar necatalogate.

O categorie fundamentală de documente, mai ales cele datînd din secolele XVII—XVIII, importante și azi pentru istoria științei, este cea a corespondenței savanților. Aceste documente personale sînt uneori depozitate în arhive publice ori în biblioteci, dar se pot afla încă și la persoane particulare. De aici se naște riscul distrugerii ori deteriorării lor la care se adaugă dificultatea obținerii permisiunii cercetării lor. Această observație se referă la documentele, caietele cu notițe, jurnalele oamenilor de știință; dacă acestea și-au desăvîrșit activitatea în cadrul unei universități, academii ori al altor instituții științifice, există oarecare șanse pentru păstrarea și, eventual, publicarea documentelor lor cu condiția ca ei să fi lăsat moștenire hîrtiile lor ori ca moștenitorii lor să fie generoși. Instituțiile cele mai vechi și mai respectabile, mai ales academiile, dispun rareori de un personal numeros pentru a cataloga actele cu caracter științific ori corespondența și cu atît mai puțin dispun de fonduri pentru a edita documentele pe care le dețin. Munca preliminară și publicarea ulterioară necesită, adeseori, ajutor din afară și colaborare internațională.

În încheiere, aș vrea să mă refer, pe scurt, la documentele științifice păstrate de cîteva institute din S.U.A. și de Biblioteca Congresului. O colaborare fructuoasă mi-a permis să culeg informații, mai ales de la Societatea americană de filosofie unde se păstrează documente, rapoarte, jurnale, caiete cu notițe, corespondență de interes științific.

În 1966 a fost publicat un „Ghid al arhivelor și colecțiilor de manuscrise ale Societății americane de filosofie”, alcătuit de dr. W. J. Bell și asistentul acestuia, M. D. Smith. Achizițiile din ultimii ani sînt descrise în rapoartele anuale ale Bibliotecii.

Tradiția științifică, începută cu Benjamin Franklin, este una din trăsăturile distinctive ale Societății americane de filosofie. O mare parte a documentelor deținute provin de la membrii

societății sau de la corespondenții ai lui Benjamin Franklin: Lucien Bonaparte, Humphrey Davy, Duhamel du Monceau, Gianbattista Beccaria, Giovanni Fabroni, Alexander von Humboldt, John Le Conte, Charles Lyell, Heinrich Muhlenberg etc. Se poate aprecia că acest depozit este unul dintre cele mai importante pentru istoria științei din secolele XVIII—XIX. El este, de asemenea, bogat în achiziții noi privind istoria științei în secolul XX.

„Ghidul în știință și istoria resurselor științei în zona Philadelphia”, realizat de L. D. Gundry, este o publicație a Societății americane de filosofie, din 1970. El conține scurte, dar precise, observații asupra institutelor din Philadelphia, și din împrejurimile ei și asupra activității oamenilor de știință care au activat în cadrul acestor institute.

Biblioteca Congresului păstrează la Secția de manuscrise colecții de documente; unele dintre ele se referă la oameni de știință și institute științifice. Multe dintre aceste colecții sînt din secolul XX, spre exemplu documentele lui Robert Oppenheimer; există însă și note și scrisori datînd din secolele XVIII—XIX, inclusiv o colecție de scrisori de la Benjamin Franklin. Noile achiziții sînt prezentate în rapoartele secției de manuscrise, publicate în „Jurnalul trimestrial” al Bibliotecii Congresului.

Institutul Smithsonian are Arhive Centrale cu importante colecții de documente științifice. În 1971 a fost publicat un „Ghid preliminar în arhivele Institutului Smithsonian”. O parte dintre achiziții includ documentele oamenilor de știință și ale institutelor științifice din secolul al XIX-lea, cîteva datînd din secolul al XVIII-lea și chiar al XVII-lea. Printre colecțiile cele mai vechi menționăm: Documente meteorologice 1848—1879 (informația mergînd înapoi pînă la 1820); Proiect de date topografice (documentele lui W. L. Nicholson) din 1873—1882; Documentele lui Joseph Henry (1797—1878); Luis Berlandier (1826—1851); Joseph Sexton (1799—1873) etc. Institutul Smithsonian a achiziționat în ultima vreme colecția Dibner, incluzînd cărți și documente referitoare la începuturile istoriei electricității și magnetismului și, pe deasupra, cîteva manuscrise referitoare la Galileo, Harvey, Newton.

Biblioteca națională de medicină din Bethesda păstrează în arhivele ei mai ales documente ale medicilor din epoca modernă; printre documentele de-

ținute se află un număr de documente vechi, spre exemplu jurnale medicale din secolul al XVIII-lea. Documentele sînt clasificate și indexate.

Multe universități au în arhivele lor documente de interes științific. Spre exemplu, Universitatea Cornell păstrează documentele oamenilor de știință americani din secolele al XIX-lea și al XX-lea, precum și o colecție foarte interesantă, de manuscrise și documente franceze din secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea.

Această colecție cuprinde mai ales documentele lui Lavoisier. Alte documente importante ale Bibliotecii Cornell sînt colecția Hollister, referitoare la istoria ingineriei, și documentele lui Ezra Cornell (1807—1874). Activitatea departamentelor Universității Cornell este bine reprezentată: scrisori ale specialiștilor în chimie, bacteriologie, apicultură, avicultură, zoologie, entomologie, rapoarte ale departamentului de fizică, chimie, entomologie, micologie, medicină veterinară, botanică, patologia plantelor, zoologie. De asemenea există documente ale institutelor specializate: Colegiul de stat pentru agricultură și medicină veterinară din New-York, Laboratorul de ornitologie.

Arhivele medicale Cornell preiau documentele Spitalului municipal din New York, fundat în 1771, și ale institutelor afiliate acestui centru; documentele includ și caietele de notițe ale studenților și fișe de observație.

Ce importanță au documentele de arhivă pentru istoria științelor?

GUY BEAUJOUAN : În esență, interesul pe care îl prezintă izvoarele arhivistice pentru istoria științelor se manifestă în trei direcții :

a) biografia savanților și aprecierea comportamentului colectivității sociale față de știință ;

b) istoricul instituțiilor științifice și al învățămîntului ;

c) informarea directă asupra domeniilor celor mai socializate ale activității științifice și tehnice (lucrări publice, minerit, brevetarea invențiilor, controlul medicamentelor, laboratoare ale întreprinderilor industriale, marină, înzestrarea militară etc.).

Mi se par interesante mai ales cazurile în care arhivele furnizează date despre anteproiectul unei cercetări (asemenea informații pot fi găsite, spre exemplu într-un dosar ce conține cereri pentru burse ori subvenții). Nimic nu poate fi mai interesant pentru isto-

riograful științelor decît compararea proiectului inițial cu lucrarea realizată efectiv.

Marele nostru istoric de renume mondial, Nicolae Iorga, spune că nu se poate construi prezentul și nu se poate avea perspectiva viitorului fără o cunoaștere aprofundată și amănunțită a trecutului. Mutatis mutandis, care este părerea dumneavoastră cu privire la importanța surselor primare în așezarea fiecărei științe pe acele baze care să îi asigure progresul?

GUY BEAUJOUAN : Voi începe prin a pune și eu o întrebare : există informații istorice cu adevărat utile pentru cercetarea științifică actuală? Răspunsul, evident, este pozitiv. Se înțelege că ne referim la acea cercetare științifică ce necesită lungi serii de date eșalonate pe o durată de timp foarte mare. Cazurile sînt numeroase, mai ales în astronomie, astrofizică, geofizică, geologie, climatologie și epidemiologie. Studiind sistematic mărturiile anterioare secolului al XIII-lea asupra zonelor de vizibilitate ale eclipselor de soare, Robert R. Newton a arătat că ele nu coincid cu cele furnizate de calculul făcut după parametrii actuali. După frecvența mărturiilor asupra aurorelor boreale (loc în cer, lupta dragonilor, ploi de singe), J. Schöve a putut reconstitui ciclurile activității solare anterioare secolului al XVII-lea. Să ne amintim de importante cercetări ale lui Emile Thellier asupra istoriei cîmpului magnetic terestru.

Nu trebuie să uităm că, dacă magnetismul termoremanent poate fi un interesant element de datare a ceramicii totuși, în acest caz, studiul geomagnetismului este cel care se bazează pe arheologie și nu invers.

Nimeni nu ignoră remarcabilele progrese realizate în ultima vreme de climatologia istorică : previziunea pe termen lung se poate inspira după modelele unor stări de fapte relativ vechi. Să amintim aici marea utilitate a mărturiilor istorice privind erupțiile vulcanice, modificări ale fărmurilor mării, răspîndirea florei și faunei înainte de secolul al XIX-lea.

Recurgerea la documentarea istorică este însă mai importantă în domeniul tehnicii. Prin anul 1955, Comisariatul francez al energiei atomice a utilizat, pentru prospectarea uraniului, dosarele concesiunilor miniere elaborate de geologii din secolul al XVIII-lea. Îmi amintesc că am cunoscut atunci ingi-

neri care, după aceste vechi descrieri, apreciau perfect posibilitatea găsirii uraniului în zăcămintele luate în cercetare (mai ales în Alsacia și în Masi-vul Central).

Marele savanat englez John D. Bernall, care a fost consilierul științific al lui W. Churchill în timpul războiului, a povestit că, în cursul investigațiilor întreprinse pentru alegerea locurilor de debarcare în Franța, s-au făcut cercetări care aveau la bază vechi studii geologice și hidrografice datînd încă din secolele XVII și XVIII; a trebuit ca aceste cercetări să fie extinse pe întreaga coastă a Atlanticului pentru a nu-i atrage inamicului atenția asupra pozițiilor alese.

Adeseori, o descoperire tehnică rămîne neexploată cît timp nu este pus la punct un anumit material. Depășind obișnuitele monografii istorice ale unei boli sau ale alteia luate separat, astăzi a apărut o nouă noțiune: patocenoza. Ea insistă asupra faptului că distribuția frecvenței diferitelor boli la o populație determinată

se supune unor anumitor legi. Asemeni geografiei medicale, istoria medicinei oferă aici un extraordinar cîmp de observație (aparenta incompatibilitate a anumitor boli, legăturile cu alimentația și mediul ecologic etc.) Studii similare (și adesea conexe) se impun în egală măsură pentru epizootii.

Să recunoaștem în schimb că, în ceea ce privește matematica, utilitatea recurgerii la trecut pare a fi contestabilă. Dar, chiar și asupra acestui punct, matematicienii angajați în cercetare ne-au dat răspunsuri contradictorii.

În încheiere, vreau să subliniez faptul că sursele istoriei științelor nu trebuie confundate cu informațiile utile științei. Atunci cînd, spre exemplu, există serii documentare furnizînd, din an în an, data culesului viilor într-un anumit loc (sau, în Japonia, data înfloririi cireșilor), ele prezintă un mare interes pentru climatologie, dar istoriograful științelor nu le acordă nici o importanță.

ANA-CRISTINA HALICHIAȘ

Dicționarul de arhivistică

Explozia informațională care a cuprins, în ultimele decenii, toate domeniile activității umane a impus, ca pe o necesitate stringentă, elaborarea unor instrumente adecvate de informare științifică pe care specialiștii să le poată folosi operativ în activitatea lor. Majoritatea disciplinelor științifice dispun de asemenea lucrări fundamentale: tratate, manuale de specialitate, lucrări lexicografice de profil.

Evoluția activității arhivistice în România, corelată cu importanța care se acordă în prezent tezaurului documentar al țării noastre, a determinat diversificarea modalităților de informare a specialiștilor, dar și a publicului larg, asupra principalelor probleme cu care se confruntă arhivistica românească și asupra fondurilor și colecțiilor aflate în depozitele publice de arhivă. În acest scop, D.G.A.S. pregătește două lucrări care vor răspunde unor necesități atât de ordin teoretic cît și practic: *Arhi-*

vistica românească și Dicționarul de arhivistică.

Prin conținutul lor bogat, care îmbrițează activitatea arhivistică în toată complexitatea ei, prin rigurozitatea științifică ce a însoțit abordarea fiecărei probleme, cele două lucrări vor reprezenta, fără îndoială, un salt calitativ al științei arhivistice, vor fi instrumente fundamentale de lucru atît pentru arhivistică, cît și pentru specialiștii în domeniile celorlalte științe speciale ale istoriei.

Elaborarea unui dicționar de terminologie arhivistică s-a impus ca o necesitate din momentul în care, paralel cu progresul activității arhivistice, limbajul arhivistic a evoluat, îmbogățindu-se cu noi și noi termeni. Astăzi, cînd fixarea terminologiei de specialitate preocupă toate disciplinele, este firesc ca și arhivistica să încerce rezolvarea acestei probleme acute care este stabilirea unei terminologii precise, cu ajutorul căreia să poată fi cunoscută și definită în sem-

nificația ei exactă, fiecare noțiune referitoare la teoria și practica arhivistică, cu atât mai mult cu cât, adesea, sint cazuri în care se constată existența a numeroase ambiguități și chiar a unor greșeli în exprimarea unor asemenea noțiuni. Nu rareori sint folosiți termeni din limbajul comun, improprii arhivisticii, sau termeni împrumutați din alte limbi pentru denumirea unor noi realități apărute în decursul activității practice. Pe de altă parte, relațiile cu Arhivele altor țări, activitatea editorială tot mai bogată, dificultățile întâmpinate la înțelegerea și traducerea unor materiale de teorie arhivistică impun stabilirea unei terminologii arhivistice nu numai foarte stricte dar și unitare.

Conceput ca un dicționar de specialitate, care să reflecte marile progrese realizate în acest domeniu dar și în cel al științelor speciale conexe, *Dicționarul de arhivistică*, cuprinzând peste 1500 de termeni ordonați alfabetic este structurat ca un dicționar normativ — explicativ, cu caracter enciclopedic. În explicarea noțiunilor, autorii au optat pentru formula indicării situației reale reflectate în limbă, cu recomandarea utilizării termenului adecvat.

Structura enciclopedică ne-a dat posibilitatea includerii unor termeni vechi, netratați de alte dicționare precum și a unor termeni de bază din domeniul științelor istorice speciale în a căror sferă de cercetare intră și investigarea generală sau parțială a documentului scris; de asemenea a fost

inclus un număr de termeni desemnând personalități, instituții, organizații, asociații etc.

Dicționarul abordează următoarele domenii:

I. *Arhivistica* (legislația arhivistică, evidența, selecționarea, ordonarea, inventarierea, și valorificarea documentelor, informatica arhivistică, conservarea documentelor, tipologia documentelor și a arhivelor, figuri de arhiviști).

II. *Științele speciale conexe* (cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie).

Această structură ne-a fost impusă de faptul că, datorită multiplelor aspecte pe care le implică documentul scris, arhivistica este o știință istorică interdisciplinară. Nepropunându-și să cuprindă în totalitatea ei terminologia specifică științelor speciale ale istoriei, dicționarul include numai anumiți termeni din domeniul acestor științe care sint indispensabili desfășurării activității arhivistice.

Elaborat în speranța că va constitui un instrument științific de lucru și de informare nu numai pentru specialiști ci și pentru categorii mai largi de cititori interesați de domeniul vast al științelor speciale ale istoriei, în ciuda dificultăților inerente sarcinii pe care și-au asumat-o autorii, *Dicționarul de arhivistică* se va înscrie pe linia strădaniilor privind sintetizarea gândirii arhivistice românești până la acest moment.

ALEXANDRA IOANA NEGREANU

Dicționarul istoric al localităților din România

În cadrul Institutului de istorie „N. Iorga” se elaborează o amplă cercetare, la care, alături de un colectiv de cercetători, care au determinat cadrul teoretico-metodologic și asigură coordonarea științifică, participă istorici, arheologi, profesori, muzeografi, arhiviști, etnografi — și alți specialiști din județe. Cercetarea urmează să fie finalizată în „Dicționarul istoric al localităților din România, oferind astfel un instrument științific de primă mână pentru cunoașterea istoriei locale și implicat națională a poporului român. Lucrarea își propune să demonstreze con-

tinuitatea noastră istorică, aspectele particulare proprii fiecărui județ, care, în diversitatea lor, asigură unitatea spirituală, politică și economică a națiunii române. În prima sa formă, dicționarul va fi alcătuit pe județe, începînd cu Țara Românească (Muntenia, Oltenia, Dobrogea).

Dicționarul va cuprinde istoricul fiecărei localități (sat, ȋrg, oraș), începînd cu cele mai vechi urme de viață omenească descoperite prin săpături arheologice pînă în vremea noastră, după următoarea ordine aproximativă:

— *Cadrul geografic* — pe scurt —

șes, deal, munte, valea unui riu, pe Dunăre etc. și măsura în care cadrul geografic a influențat viața și ocupațiile locuitorilor (agricultori, păstori, pietrari, lemnari, pescari, cărăuși etc.). Drumurile mai importante, eventual distanța de orașul mai apropiat. Se vor alcătui și hărți pe comune, cu satele respective, sau planuri de orașe.

— *Numele localității*, explicația acestuia, numele schimbat (dacă este cazul).

— *Întinderea satului*, utilizând eventual și vechi hotărnicii, care cuprind topice, în parte dispărute. Dacă este cazul, sate dispărute foste pe teritoriul localității actuale.

— *Cele mai vechi urme de locuire* descoperite prin săpături sau periegeze arheologice începând din paleolitic, neolitic etc., subliniindu-se continuitatea de viață. Dacă pe teritoriul satului s-au făcut descoperiri deosebite (cultura Ipotești-Cândești, Dridu etc.), se insistă asupra caracterelor acestor culturi.

— *Prima mențiune documentară* a localității care se poate face: cînd satul devine dependent sau se vinde o parte din el, cînd are loc o hotărnicie, cînd apare ca martor un locuitor de acolo etc. Dacă la prima mențiune documentară se evocă acte mai vechi (pînă la Negru Vodă !) se ține seama de data acestora.

— *Mersul proprietății*: dacă satul a fost liber sau aservit, cînd, de cine, succesiunea proprietarilor, perioadele de aservire și eliberare prin răscumpărări (dacă este cazul). Pentru satele libere, de subliniat lupta pentru apărarea libertății și împotriva cotozirii.

— *Relațiile cu proprietarul*, subliniindu-se aspectele luptei împotriva exploatării (fugă, nesupunere la lucru, răzvrătiri locale).

— *Evenimente importante*: participări la marile răscoale sau revoluții (1655, 1821, 1848, 1888, 1907, etc.). alte evenimente (lupte, arderi de turci, robiri, tabere militare etc.).

— *Ocupațiile locuitorilor*, vechimea acestora și în ce măsură s-au păstrat unele din ele. De menționat tirgurile, bilciurile, locurile de vamă etc.

— *Populația și evoluția ei*, utilizînd documente și catagrafii vechi.

— *Familii cu rol important în trecut* (Bălăceanu, Băleanu, Brincoveanu, Corbeanu etc.) și oameni de seamă născuți în localitate.

— *Dezvoltarea culturii* (vechimea școlii, cămin cultural etc.).

— *Situația actuală* (cu date luate de pe teren, de la autoritățile locale).

— *Monumente* (cetăți, mănăstiri, biserică, curți boierești, hanuri etc.), istoric și descriere, subliniind importanța acestora unde este cazul.

La *fostele tirguri* (Gherghița, Tirgșor etc.) se va explica procesul de ascensiune și decădere a acestora.

La *orașe* prezentarea va fi asemănătoare, insistîndu-se asupra procesului de urbanizare, rolului economic și politic, luptei pentru emancipare de sub tutela domniei sau a stăpînilor feudali (Ploiești, Tirgoviște, Cîmpulung etc.), dezvoltării mișcării muncitorești de la apariția acestora, evenimentelor de seamă la care au participat locuitorii, etc.

În *Introducere* la fiecare dicționar pe județ se va prezenta un scurt istoric al *județului* (vechime, așezare geografică, întindere și modul cum a evoluat aceasta, evenimente de seamă petrecute pe teritoriul său, rolul economic etc.), utilizîndu-se datele din colecția *Județele patriei* și din diverse alte studii. Se va insista asupra situației actuale a județelor, aportului lor la dezvoltarea economică a țării.

La această operă de interes național lucrează un colectiv de 8 cercetători de la Institutul „N. Iorga”, care a strîns un bogat material informativ la localitățile din județele din Muntenia și Oltenia și care organizează în colaborare cu organele locale din județele respective (începînd cu Teleorman, Dîmbovița, Argeș) dezbateri cu caracter științific și metodologic, precum și cu diverse probleme organizatorice în cadrul cărora s-au stabilit detaliile colaborării, urmînd ca dicționarele respective să fie predate tiparului în anii 1982 și 1983.

NICOLAE STOICESCU

Un nou curs de paleografie Germană

În perioada 2—28 noiembrie 1981 s-au desfășurat la București, sub auspiciile Centrului de perfecționare profesională din cadrul Direcției generale a Arhivelor Statului, activitățile cursului de paleografie germană.

Cu prilejul deschiderii cursului, Ionel Gal — directorul general al Arhivelor Statului — a subliniat eforturile forurilor competente pentru organizarea cursurilor de paleografie, dar și necesitatea acestor cursuri ca principala cale pentru pregătirea noilor generații de specialiști în paleografie, care să asigure și pe viitor punerea în circuitul științific a tezaurului documentar privind trecutul patriei noastre și al poporului nostru. Luînd cuvîntul în continuare, Maria Pirvulescu directoarea Centrului de perfecționare, a precizat modul de desfășurare a activităților, cerințele ce se pun în fața participanților, precum și obiectivele imediate și de perspectivă ale cursului.

La curs au participat 12 arhiviști din diferite unități ale Arhivelor Statului deținătoare de documente în limba germană, cursanții avînd cunoștințe de bază în ce privește limba germană, iar scopul cursului fiind cunoașterea și aprofundarea paleografiei, în speță a documentelor cu scriere gotică.

În cadrul cursului s-au desfășurat trei activități principale:

1. predare de lecții privind apariția, evoluția și caracteristicile scrisului gotic în general și în limba germană în special, pătrunderea și evoluția scrisului gotic în limba germană pe teritoriul țării noastre;
2. expuneri referitoare la instituțiile de pe teritoriul țării noastre creatoare de documente în limba germană cu scriere gotică, sistemele de constituire a arhivei și evidența documentelor folosite de aceste instituții, precum și de unele instituții, de peste hotare, de pe ale căror documente deținem microfilme și xerocopii;
3. exerciții de descifrare de do-

cumente în limba germană cu scriere gotică, însoțite de explicații, comentarii, fixarea particularităților de scriere și de limbă, precum și a abreviațiunilor folosite.

Avînd în vedere scopul practic al pregătirii vizînd îmbunătățirea muncii concrete pe documente, ponderea cea mai mare, în ansamblul cursului, a revenit exercițiilor de paleografie, iar pentru o mai bună înțelegere și însușire a cunoștințelor, programul calendaristic a fost astfel întocmit ca după predarea unei lecții privind evoluția și caracteristicile scrisului gotic, într-o perioadă dată, să urmeze exerciții pe documente din respectiva perioadă; totodată, s-a insistat asupra identificării unor eventuale semne de arhivare.

Lecțiile privind apariția și evoluția scrisului gotic au fost predate de Monica Vlaicu, arhivist principal la F.A.S. Sibiu, expunerile referitoare la instituții, sisteme de arhivare și evidențe etc. au fost prezentate de către dr. C. Feneșan, arhivist principal la D.G.A.S., de Tiberiu Moț — directorul F.A.S. Timiș și de Gernot Nussbächer — arhivist principal la F.A.S. Brașov, iar exercițiile de paleografie au fost efectuate sub îndrumarea colectivă a celor patru lectori.

Testele de verificare, efectuate atît la începerea cît și închiderea cursului, au demonstrat progresul real al tuturor participanților, toți reușind să descifreze în condiții bune și foarte bune textele primite. Totodată, s-au reliefat unele diferențieri substanțiale în ceea ce privește nivelul de cunoaștere a limbii germane, dînd posibilitate conducerii Centrului de perfecționare să tragă concluzii practice privind structurarea cursului în anul următor, în sensul organizării unor activități diferențiate, pe grupe constituite în raport cu nivelul cunoștințelor de limbă germană ale participanților.

TIBERIU MOȚ

Pentru o participare largă a Arhivelor Statului la cunoașterea și valorificarea resurselor minerale și energetice

Pornind de la necesitatea punerii în valoare a potențialului geologic și energetic al țării — sarcină de răspundere trasată de partid organizațiilor economice — Direcția generală a Arhivelor Statului, animată de dorința valorificării complexe a informațiilor cu caracter economic însumate în fondurile și colecțiile arhivistice, a organizat împreună cu redacția „Revistei Economice” în ziua de 26 octombrie 1981, la Muzeul Arhivelor o consfătuire cu tema „Documente de arhivă în sprijinul cunoașterii și valorificării resurselor minerale și energetice”. Ca material de lucru supus atenției participanților la consfătuire a fost articolul cu același titlu apărut în „Revista economică”¹. La consfătuire au participat tov. Maria Popescu redactor șef al „Revistei Economice”, Ionel Gal directorul general al Arhivelor Statului, delegați din partea Ministerului Geologiei, Ministerului Minelor, Ministerului Industriei Forestiere și a Materialelor de Construcții, Comitetului de Stat al Apelor, Muzeului petrolului din Ploiești, Direcției generale a Arhivelor Statului, filialelor Arhivelor Statului din municipiul București și județele Bacău, Hunedoara, Maramureș, Sibiu, Timiș, Vilcea.

În cuvîntul de deschidere tovarăsa Maria Popescu a subliniat actualitatea dialogului dintre Arhivele Statului ca depozitare ale unor informații care pot fi folosite eficient în domeniul practicii economice și instituțiile sau întreprinderile care ar putea beneficia de aceste informații pentru a atrage în producția materială cit mai multe resurse naturale. Astfel arhiviștii și specialiștii din economie și-ar aduce și pe această cale contribuția la îmbunătățirea practicii economice și implicit la depășirea dificultăților provocate de criza mondială energetică și de materii prime, de creșterea vertiginoasă a dobînzilor pe piața internațională, fenomen ce modifică în mod radical toate calculele privind eficiența resurselor.

¹ Vezi dr. Iosif I. Adam, *Documente de arhivă în sprijinul cunoașterii și valorificării resurselor minerale și energetice*, în *Revista Economică* nr. 36 din 4 septembrie 1981 și nr. 37 din 11 noiembrie 1981.

Tovarășul Ionel Gal mulțumind redacției „Revistei economice” pentru inițiativa organizării consfăturii a subliniat necesitatea conlucrării dintre Arhivele Statului și alte instituții sau organisme care au ca obiectiv valorificarea documentelor de arhivă cu bogate informații privind resursele minerale și energetice și a făcut apel la participanți ca în discuții să vină cu propuneri concrete asupra căilor și metodelor prin care Arhivele Statului pot sprijini căutările de resurse minerale și energetice.

Discuțiile* au reliefat oportunitatea dialogului dintre arhiviști, geologi și economiști în chestiunea depistării și valorificării bazei documentare pentru activitatea de punere în evidență a resurselor minerale și energetice, iar exemplele date au relevat faptul că fondurile și colecțiile de documente aflate în depozitele DGAS sau ale întreprinderilor pentru exploatarea cărbunilor, petrolului și minereurilor me-

* La discuții au participat: *Vasile Căpîlnean* directorul filialei Arh. St. Maramureș; *I. Dragnea*, din partea Ministerului Geologiei, *Florica Dumitrică*, arhivist principal, filiala Arh. St. județul Prahova, *Ștefănescu*, directorul Muzeului petrolului Ploiești, *Ion Frățilă* directorul filialei Arh. St. județul Hunedoara, *Tiberiu Moș*, directorul filialei Arh. St. județul Timiș, *Alexandru Zănescu*, din partea Comitetului de Stat al Apelor, *Ștefan Hurmuzache*, redactor șef al Revistei Arhivelor, *Iosif Adam*, arhivist principal, Direcția generală a Arhivelor Statului, *Dumitru Zaharia*, directorul filialei Arh. St. județul Bacău, *Alexandru Matei*, directorul filialei Arh. St. județul Cluj, *Victor Chiriță*, directorul filialei Arh. St. județul Dolj, *Corneliu Tamaș*, directorul filialei Arh. St. județul Vilcea, *Nicolae Nistor*, directorul filialei Arh. St. județul Sibiu, *Alexandru Nastovici*, arhivist, filiala Arh. St. — municipiul București *Radu Ionescu*, șef serviciu, Direcția generală a Arhivelor Statului, *Fl. Dumitrescu*, de la I.M.H., *G. Mirea*, din partea Ministerului Minelor, ing. *Ovidiu Stoian*, șef Oficiu de informare și documentare al Ministerului Economiei Forestiere și al Materialelor de Construcții.

talifere, feroase, neferoase sau nobile, oferă multiple posibilități de documentare utilizatorilor de informații de natură economică. Importante informații de același fel sînt cuprinse în documentele microfilmate din arhivele de peste hotare, dar în mod deosebit în microfilmele primite din Austria, Cehoslovacia și S.U.A.

Documentele semnalează locuri unde se află sau se exploatau minerale utile, surse energetice, zăcămintele parțial exploatate, abandonate sau neexploatate datorită dificultăților de diferite feluri. Participanții la dezbateri au subliniat că informația de arhivă poate contribui la adîncirea gradului de cunoaștere geologică a întregului teritoriu al țării, la perfecționarea hărții geologice, și la valorificarea tuturor zăcămintelor, inclusiv a celor cu un conținut redus de minereuri sau de calitate inferioară.

În discuții s-a evidențiat și necesitatea utilizării documentelor de arhivă pentru folosirea complexă a potențialului energetic al apelor. Aproape toate filialele dispun de arhive care conțin informații despre utilizarea în trecut a forței hidraulice pentru a pune în funcțiune sute de mori și pive, pentru producerea de curent electric ieftin. În discuții s-au prezentat date referitoare la existența unor microhidrocentrale abandonate odată cu crearea sistemului energetic național și planuri de centrale electrice nerealizate. Aceste documente pot fi deosebit de utile pentru reluarea modului de a produce energie electrică necesară unor stabilimente industriale mici și obiective turistice. Un teren larg de aplicare pot avea documentele de arhivă în executarea unor lucrări de hidroameliorare și de apărare împotriva inundațiilor, pentru folosirea complexă a apelor minerale și a izvoarelor termale în scopuri industriale, sanitare și turistice.

Schimbul de păreri a scos în evidență și necesitatea extinderii și diversificării colaborării Arhivelor Statului cu organizațiile și instituțiile de resort prin transmiterea de informații, prelucrarea automată a datelor referitoare la resurse, elaborarea de cataloa-

ge, ediții de documente economice și instrumente de informare adecvate. La studiarea documentelor trebuie să participe în primul rînd specialiștii deoarece ei cunosc cel mai bine cerințele și sarcinile imediate sau de perspectivă ale cercetării geologice sau energetice. Se impune a se acorda o atenție mai mare identificării și comunicării datelor pentru organele locale de partid și de stat, deoarece numai pe această cale se poate contribui la dezvoltarea industriei mici și artizanale și la creșterea eficienței economice în general.

La terminarea discuțiilor tovarășa Maria Popescu, a mulțumit Direcției generale a Arhivelor Statului pentru găzduirea consfăturii între purtătorii de informații și beneficiari, iar participanților pentru ideile exprimate și propunerile făcute. De asemenea, redactorul șef al „Revistei Economice” a făcut apel la cei prezenți să fie mai mult implicați în activitatea politico-economică de atragere în circuitul economic a resurselor minerale și energetice.

În continuare tovarășul Ionel Gal, directorul general al Arhivelor Statului a expus concluziile și sarcinile ce se desprind pentru Arhivele Statului în vederea participării la efortul general de cunoaștere și valorificare a resurselor minerale și energetice ale țării. Între acestea se numără elaborarea și punerea în practică a unui adevărat program de activitate pentru exploatarea informațiilor pe care le dețin, informarea sistematică a factorilor interesați, în primul rînd a secțiilor economice de la comitetele județene de partid, a ministerelor și institutelor de cercetare specializate.

O atenție mai mare trebuie acordată popularizării prin presă, radio și televiziune a utilității datelor economice din documente și participării la sesiunile științifice ale institutelor de cercetări.

Pentru o mai bună conlucrare se vor organiza și în viitor asemenea consfățuri între arhiviști, universitari și specialiștii din diferite domenii ale economiei naționale.

IOSIF I. ADAM

125 de ani de la nașterea lui Dimitre Onciul

Manifestări omagiale

Secția de științe istorice a Academiei R. S. România a organizat în ziua de 30 octombrie 1981 o ședință publică de comunicări consacrată împlinirii a 125 de ani de la nașterea lui Dimitre Onciul. Ședința a fost prezidată de academicianul Ștefan Pascu, președintele secției. Cu acest prilej au prezentat comunicări profesorul Ștefan Ștefănescu, directorul Institutului de istorie „Nicolae Iorga” și Ionel Gal, directorul general al Arhivelor Statului.

Profesorul Ștefan Ștefănescu membru corespondent al Academiei R. S. România a prezentat în comunicarea „Dimitre Onciul — istoric” datele biografice ale savantului născut la 7 noiembrie 1856 în comuna Straja din județul Suceava. Autorul a subliniat îndeosebi rolul cursurilor de specializare de la Viena unde a urmat vestita școală de paleografie, de diplomatică și editare de texte care l-a ajutat să-și însușească o riguroasă metodă de cercetare, unde a audiat printre alții pe marele filolog romanist ceh Jan Urban Jarník care așa cum arăta mai târziu D. Onciul „știa să deștepte interesul pentru studiul filologiei românești și să pună în vedere frumusețile limbii noastre și comorile literaturii ei vechi”. Anii petrecuți la Viena i-au dat totodată prilejul să realizeze investigații în bogatele ei arhive. Amintind principalele lucrări elaborate de Dimitre Onciul și făcând analiza operei lui istorice, profesorul Ștefan Ștefănescu a remarcat însemnătatea ei pentru patrimoniul nostru istoriografic, mai ales că trebuie ținut seama de împrejurările în care a fost realizată, de factorii care au determinat-o, de interesele social-politice pe care le-a exprimat. În acest spirit comunicarea a apreciat pe de o parte că opera lui Onciul a constituit un mijloc de apărare a drepturilor politice românești într-un moment cînd în monarhia austro-ungară se ducea o intensă politică de deznaționalizare a românilor, iar pe de altă parte că folosind argumente istorice și lingvistice marele istoric a demonstrat, fără puțință de tăgadă, originea și locul formării poporului și a limbii române. Potrivit concepției lui D. Onciul formarea s-a petrecut de o parte și de alta a Dunării în strînsă unitate teritorială, începînd de la cucerirea romană și pînă în secolul al VII-lea, populația rămasă în Dacia după retra-

gerea administrației romane a însemnat elementul fundamental din care s-a născut poporul român, iar adaosul de elemente romanice sud-dunărene primit succesiv din dreapta Dunării a contribuit la întărirea lui numerică.

Acest punct de vedere se adaugă realității după care românii au locuit continuu și neîntrerupt teritoriile din stînga Dunării. Interpretarea critică a documentelor i-a permis lui D. Onciul să evidențieze caracterul autohton al instituțiilor Țării Românești, iar formarea statelor românești de sine stătătoare ca rezultat al procesului intern de dezvoltare și cristalizare a acestor instituții în perioada istorică mult zbuciumată cuprinsă între retragerea aureliană și apariția formațiunilor prestatale. Autorul comunicării a pus în evidență importanța acordată de D. Onciul rolului factorului politic în istoria societăților, legăturilor permanente dintre popoare și necesități de a încadra istoria națională în istoria universală. În acest sens comunicarea a menționat aprecierile juste ale lui Onciul privind raporturile dintre primele formațiuni social-politice românești și statele învecinate (bulgar și maghiar) sau cele referitoare la relațiile țărilor române cu Ungaria (studiu publicat post-mortem) etc.

De asemenea cu acest prilej s-au relevat colaborarea lui Dimitre Onciul la enciclopedia română (3 volume, Sibiu) și la enciclopedia germană cu articole ce-și păstrează și azi valoarea informațională și interpretativă și contribuția sa la dezvoltarea învățămîntului istoric universitar din București, seminarul său fiind socotit de Nicolae Iorga „cel mai metodic din seminariile facultății”. În încheiere profesorul Ștefan Ștefănescu a amintit auditorului realizările istoricului ca decan al Facultății de istorie, președinte al Comisiei monumentelor istorice, membru corespondent și titular al Academiei Române iar din 1920 ca președinte al aceleiași instituții.

În continuare Ionel Gal, directorul general al Arhivelor Statului a prezentat comunicarea „Dimitre Onciul — strălucit reprezentant al arhivisticii românești”. Autorul a arătat că a onorat funcția administrativă de la Arhivele Statului (1900—1923) punîndu-și în slujba dezvoltării lor întreaga sa capacitate creatoare și o muncă organi-

zatorică asiduă. În această calitate a pus temei solid amplificării bazei documentare a țării, dispunând preluarea de noi fonduri și colecții de izvoare istorice, inventarierea și sistematizarea lor. Totodată prin strădania sa s-a reconstruit clădirea de la Mihai Vodă destinată Arhivelor și s-au pus temeliile Muzeului Arhivelor Statului. Astăzi acest complex de construcții este străjuit de busturile lui D. Onciul și B. P. Hașdeu, omul de știință de reputație mondială ce l-a precedat la conducerea acestei prestigioase instituții de stat. Asociind meritele sale arhivistice pe acelea de a forma cadre de specialitate, pe bună dreptate, actualul director general a subliniat importanța metodicii aplicate de Onciul în cadrul seminariilor ținute la Arhive. Aici îi deprindea pe viitorii profesori și slujitori ai arhivelor cu paleografia, diplomatica, sigilografia ș.a. Onciul a fost după cum s-a dovedit în comunicare un deschizător de drumuri în domeniul pregătirii profesionale a specialiștilor, studentul fiind pus în contact direct cu documentul într-un cadru instituțional organizat. El a fost inițiatorul școlii de arhivistică și a militat să realizeze o legătură strinsă între învățămînt și cercetare prin acest gen de practică. În perspectivă istorică autorul a evidențiat realizările calitative privind catalogarea și organizarea sistematică a arhivelor din ultimii ani, saltul imens cantitativ și calitativ ce și-a găsit un fundament solid și în activitatea rodnică desfășurată aici timp de peste două decenii de profesorul și omul de știință aniversat.

Opera științifică realizată și școala istorică creată de D. Onciul au marcat un moment de seamă în gîndirea istoriografiei românești pozitiviste de la începutul secolului al XIX-lea. Metoda sa de reconstrucție a fenomenului istoric, pornind de la document și păstrînd un caracter obiectiv și o deosebită scrupulozitate și acurateță în interpretare, a făcut ca tezele marelui medievist privind istoria românilor să-și păstreze integral valoarea științifică, izvoarele nou descoperite venind să valideze punctele sale de vedere. Evocarea personalității istoricului și patriotului Dimitre Onciul, la Academia R. S. România s-a înscris ca una din manifestările de prestigiu, ca un omagiu binemeritat adus marelui predecesor de oamenii de știință români.

CONSTANTIN DAMIAN

★

Meleagurile pe care s-a născut istoricul patriot Dimitre Onciul au fost martore frumoaselor manifestări dedicate evenimentului aniversat :

În localitatea natală, cu nume de legendă, Straja, a fost organizată o adunare populară la care din însărcinarea Comitetului județean P.C.R. Suceava a luat cuvîntul Al. Toma, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă care a adus un omagiu istoricului patriot ce și-a închinat întreaga lui viață pentru slujirea adevărului istoric. În încheierea adunării elevii școlilor din localitate au prezentat un înflăcărat și patriotic program artistic.

Pe plan județean, în ziua de 8 noiembrie 1981 în cadrul „Serilor sucevene” organizate de Universitatea populară s-a desfășurat un simpozion la care s-au prezentat următoarele comunicări : „Dimitre Onciul istoric și arhivist” de Vasile Miron, directorul filialei Arhivelor Statului din județul Suceava ; „Conceptia lui Dimitre Onciul cu privire la formarea poporului român” de lector universitar Nicolae Ursulescu ; „Formarea statelor feudale românești în viziunea lui Dimitre Onciul” de lector universitar Mihai Lazăr.

Ziarul local „Zori noi” din 7 noiembrie 1981 a publicat articolul semnat de Vasile Miron, intitulat „Dimitre Onciul istoric patriot devotat adevărului”.

Întemeietorului școlii critice în istoriografia românească, director general al Arhivelor Statului timp de 23 de ani, Dimitre Onciul, i-a fost închinată și o expoziție documentară intitulată „Sigiliile mărturii ale istoriei”.

În expoziție au fost prezentate documente sigilate sau piese separate și fotografii începînd de la Roman Mușat (1391—1394) domn al Țării Moldovei „din munte și pînă la mare” de la Mircea cel Bătrîn „domnul al Țării Românești, ducele Făgărașului și Amlasului, comitele Severinului, stăpînitor al Țării Dobrogei și domn al Silistrei” ce validează tratatul de alianță încheiat la 1390, ianuarie 20 cu Polonia, cu legenda în limba latină, de la Alexandru cel Bun, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Mihai Viteazul, Vasile Lupu, Matei Basarab, Constantin Brîncoveanu, precum și sigiliile ca-

pitlului Alba Iulia, oraşului Cluj-Napoca, ale Locotenenţei domneşti — cu deviza „Dreptate-Frăţie“, a Cărmăciei Ţării Româneşti pe sigiliul căreia sint încrustate stemele tuturor judeţelor.

Expoziţia s-a bucurat de o binemeritată apreciere în rîndul elevilor, studenţilor, militarilor şi altor oameni ai muncii care au vizitat-o.

GAVRIL IRIMESCU

Al IX-lea Congres Turc de istorie

A IX-a ediţie a acestui Congres, prestigioasă manifestare ştiinţifică cu caracter internaţional, s-a desfăşurat la Ankara, între 21 şi 25 septembrie 1981 şi a fost dedicată centenarului naşterii lui Mustafa Kemal-Atatürk, făuritorul Turciei moderne.

Congresul este organizat, din cinci în cinci ani, de către *Türk Tarih Kurumu* (Societatea Turcă de Istorie) — instituţia academică a istoricilor turci; el are menirea de a face bilanţul activităţii Societăţii Turce de Istorie din ultimii cinci ani şi de a prezenta rezultatele ultimelor cercetări legate de istoria complexă a Anatoliei şi a turcilor. Acest Congres a fost iniţiat de Atatürk şi primele lui două ediţii s-au desfăşurat sub directă sa conducere.

Potrivit tradiţiei, Congresul s-a aflat sub înaltul patronaj al preşedintelui statului turc, generalul de armată Kenan Evren. În cuvîntul de deschidere a lucrărilor Congresului, şeful statului turc a subliniat importanţa pe care Atatürk a acordat-o cunoaşterii istoriei şi a relevat faptul că ediţiile de pînă acum ale Congresului au contribuit la elucidarea multor aspecte însemnate ale istoriei turce; în acelaşi timp, ele au servit nobilei ţel al apropierei între popoare. Reamintind indemnul adresat de Atatürk istoricilor turci, de a căuta mereu adevărul şi de a nu ezita în a-l afirma, generalul Kenan Evren şi-a exprimat convingerea că şi actuala ediţie a Congresului va aduce lumină în multe chestiuni şi va contribui la depăşirea unor prejudecăţi bazate pe motive politice sau sentimentale, privind istoria şi civilizaţia turcă.

Congresul s-a desfăşurat în patru secţiuni: I Civilizaţii ale Anatoliei şi ale regiunilor înconjurătoare; II Istoria turcă din Asia Centrală şi din evul mediu şi istoria Turciei; III Istoria otomană (cu două subsecţiuni); IV Atatürk şi reformele sale.

Au fost prezentate peste 300 comunicări, dintre care aproape jumătate

de către cercetători străini. Problema abordată a fost deosebit de complexă. Fiind bazate pe cercetări temeinice, comunicările au avansat elemente informaţionale şi interpretative noi şi interesante. Limitîndu-ne doar la cîteva dintre acestea, menţionăm astfel că în prima secţiune a fost propusă: de-vansarea datei apariţiei omului cu aproximativ 10 milioane de ani (pe baza unei recente descoperiri în Anatolia centrală, revizuirea cronologiei şi terminologiei bronzului timpuriu din Anatolia sau reconsiderarea rolului Anatoliei de „land-bridge“ între est şi vest. În secţiunea a doua, notăm: identificarea mormintului lui Ilteriş Kagan (m. 692), unul din renumiţii conducători ai statului Kök Türk, readucerea în discuţie a unor ştiri din sursele chineze sau contribuţiile privind sistemul de organizare statală la uiguri, selciukizi, tătari. În secţiunea a treia, a fost abordată, direct sau indirect, aproape întreaga problematică a istoriei otomane; au fost tratate atît subiecte limitate, ca cele în care au fost puse în discuţie noi ştiri sau izvoare, cit şi teme ample, ca cele privind metodologia cercetării, relaţiile internaţionale sau structura statului otoman. Nu au lipsit nici acele comunicări care au suscitât discuţii aprinse, aşa cum a fost, de pildă, ipoteza privind trecerea lui Osman I la islamism abia după căsătoria sa cu fiica şeihului Edebali.

Data fiind aniversarea căreia i-a fost dedicată ediţia din acest an a Congresului, secţiunea consacrată personalităţii şi activităţii lui Atatürk a întrunit un număr deosebit de mare de comunicări (peste 80) şi care, nu o dată, au provocat vii dezbateri. Varietatea tematică a comunicărilor prezentate în cadrul acestei secţiuni poate fi sugerată şi de faptul că ele aparţineau atît specialiştilor în materie, cit şi unor militari, diplomaţi, politologi, filozofi, jurişti ş.a. Cu mult interes au fost urmărite şi comunicările sau intervenţiile

celor care l-au cunoscut personal pe Atatürk sau au trăit în preajma lui.

Delegația română s-a bucurat de multă prețuire și simpatie. Contribuțiile românești au fost de natură nu numai să lămurească unele aspecte de seamă ale relațiilor româno-turce, ci să afirme, în același timp, într-un chip convingător, dezvoltarea pe care a luat-o istoriografia noastră în ultimii ani.

Comunicările istoricilor români au fost susținute în trei secțiuni, cele mai multe (șase) fiind prezentate, cum era și firesc, în secțiunea a patra, secțiunea cea mai importantă a acestei ediții a Congresului. În ordinea din program, comunicările cercetătorilor români au fost următoarele: acad. Emil Condurachi, *Mustafa Kemal Atatürk în lumina istoriografiei române*; prof. Mihail Guboglu, *Unele precizări privind perioada timpurie a relațiilor otomaniilor cu țările române (1368—1453)*; idem, *Ipoteze istorice și considerațiile mele referitoare la originea gagauzilor*; dr. Coralia Fotino, *Schimbările intervenite, sub influența Porții, în modul de viață a clasei conducătoare din Țara Românească în a doua jumătate a secolului al XVI-lea*; Valeriu Veliman, *Atitudinea Porții otomane față de evenimentele de la 1821 din Principatele Române*; dr. Mihai Maxim, *Noi descoperiri privind circulația monedei turcești pe pământul României*; dr. Tahsin Gemil, *Problema „Hotarului lui Halil pașa” și a „celor două ceasuri” în lumina noilor documente*; Mustafa A. Mehmed, *Ecourile personalității și reformelor lui Atatürk în presa în limba turcă din România*; idem, *Concepția cărturarilor otomani, din perioada de pînă la Tanzimat, în privința crizei și reformelor din Imperiul Otoman Mehmed Ali Ekrem,*

Atatürk văzut de Nicolae Titulescu; Ion Matei, *Emigrația română din Imperiul otoman între 1848 și 1856*; Constantin Iordan Sima, *Turcia kemalistă și ideea pactului balcanic între anii 1925 și 1927*; Anca Ghiată, *Concepte sociopolitice moderne în gândirea lui Atatürk*; dr. Mircea Popa, *Aspekte ale relațiilor româno-turce din perioada interbelică*.

De asemenea, specialiștii români au adus contribuții importante, mai cu seamă în privința lămuririi unor probleme legate de realitățile istorice românești, în cadrul dezbaterilor care au avut loc pe marginea unor comunicări. Totodată notăm și faptul semnificativ că patru membri ai delegației noastre au fost desemnați să conducă lucrările diferitelor secțiuni ale Congresului: acad. Emil Condurachi, profesor universitar Mihail Guboglu (în două secțiuni) și cercetătorii Ion Matei și Mehmet A. Mustafa.

Trebuie să menționăm de asemenea și faptul că toate comunicările prezentate vor fi publicate în trei volume masive, așa cum, de altfel s-a procedat și în cazul celorlalte ediții ale Congresului.

În încheierea acestor rînduri se cuvine să notăm și faptul că în onoarea participanților la această ediție a Congresului, președintele statului turc, generalul Kenan Evren, a oferit o recepție în saloanele palatului prezidențial de la Çankaya, ceea ce arată o dată mai mult importanța pe care statul turc o acordă acestui Congres, care într-adevăr, reprezintă cea mai importantă manifestare științifică internațională în privința cunoașterii istoriei turce.

TAHSIN GEMIL

DOCUMENTS DE NOTRE TEMPS
LES ARCHIVES DE L'ÉTAT,
A LEUR 150-ÈME ANNIVERSAIRE

- T. DOBRIN — Le Fonds Archivistique National — partie intégrante du Patrimoine Culturel National 3
 ST. ȘTEFĂNESCU — Le rôle des Archives dans l'histoire des civilisations 6
 ST. PASCU — Les archives au service de l'histoire nationale 9
 D. BERCIU — Les archives de la terre roumaine 14
 V. CÂNDEA — La contribution des archives au développement de l'amitié et de la coopération entre les nations 18

60 ANNÉES DEPUIS LA CRÉATION DE L'U.J.C.

- EL. GHEORGHE — La jeunesse au milieu de la tempête révolutionnaire. Témoignages documentaires 22

75 ANNÉES DEPUIS LA RÉVOLTE DES PAYSANS DE 1907

- D. HUREZEANU — Significations socio-historiques du grand soulèvement de 1907 34
 M. FLORESCU — Documents 36

LE 100-ÈME ANNIVERSAIRE DE N. TITULESCO

- AL. ANDONE, ST. HURMUZACHE — N. Titulescu, émissaire des vœux de paix du peuple roumain 43
 R. D. VLAD — Pages de la correspondance entre N. Titulescu et Take Ionescu 54

20 ANS DEPUIS QUE LA TRANSFORMATION DE L'AGRICULTURE SUR DES BASES CO-OPERATIVES FUT ACHÉVÉE

- GH. SOCOL — Documents 60

THÉORIE ET PRATIQUE ARCHIVISTIQUE

- ȘT. HURMUZACHE — La méthodologie de la recherche dans les archives de l'étranger 75
 N. CHIPURICI — Une nouvelle demeure pour les Archives de l'État de Mehedinți 81

LEGISLATION

- D. IVĂNESCU — Débat des jurisconsults iassyotes sur le Décret No. 472 concernant le Fonds Archivistique National 84

SCIENCES AUXILIAIRES

- F. RÎNZIȘ — Les sceaux de Constantin Șerban (1654-1659) 86

LA VIE SCIENTIFIQUE

- A. C. HALICHIAS — Les archives et l'histoire de la science. Interview pris à Marie Thérèse d'Alverny, René Taton, Guy Beaujouan 91
 AL. NEGREANU — Le dictionnaire archivistique 95
 N. ȘTOICESCU — Le dictionnaire historique des localités de la Roumanie 96

CHRONIQUE

- T. MOT — Un nouveau cours de paléographie allemande 98
 I. ADAM — Pour une large participation des Archives de l'État à la connaissance et à la mise en valeur des ressources minérales et énergétiques 89
 C. DAMIAN, G. IRIMESCU — Le 125-ème anniversaire de D. Onciul. Sessions et autres manifestations en hommage 101
 T. GEMIL — Le IX-ème Congrès Turc d'Histoire 103

NOWADAYS RECORDS
THE STATE ARCHIVES, 150 YEARS OF EXISTENCE

- T. DOBRIN — The National Archival Fonds — an integrant part of the National Cultural Patrimony 3
 ȘT. ȘTEFĂNESCU — The Archives rôle in the history of civilization 6
 ST. PASCU — Archives in the service of the history of civilization 9
 D. BERCIU — The Archives of the Romanian ground 14
 V. CÂNDEA — Archives contribution to the development of friendship and cooperation among nations 18

60 YEARS SINCE THE CREATION OF THE COMMUNIST YOUTH UNION

- EL. GHEORGHE — The youth in the vortex of the revolutionary struggle Documentary evidences 22

75 YEARS SINCE THE UPRISING OF 1907

- D. HUREZEANU — The social-historical significance of the Great Uprising in 1907 34
 M. FLORESCU — Records 36

100 YEARS SINCE NICOLAE TITULESCU'S BIRTH

- AL. ANDONE, ȘT. HUMUZACHE — N. Titulescu, a messenger of aspiration for peace of the Romanian people 43
 R. D. VLAD — The correspondence between N. Titulescu and Take Ionescu 54

20 YEARS SINCE COOPERATIVIZATION OF AGRICULTURE WAS FINISHED

- GH. SOCOL — Records 60

ARCHIVAL THEORY AND PRACTICE

- ȘT. HURMUZACHE — The methodology of research in foreign archives 75
 N. CHIPURICI — The new building of the State Archives in the Mehedinți district 81

LEGISLATION

- D. IVĂNESCU — The Decree No. 472 concerning the National Archival Fonds debated by the jurists in Iași 84

AUXILLIARY SCIENCES

- F. RÎNZIȘ — The seals of Constantin Șerban (1654-1659) 86

SCIENTIFIC LIFE

- A. C. HALICHIAS — Archives and history of sciences. Interview with Marie Thérèse D'Alverny, René Taton, Guy Beaujouan 91
 AL. NEGREANU — The Archival Dictionary 95
 N. ȘTOICESCU — The historical dictionary of the localities in Romania 96

CHRONICLE

- T. MOT — A new Seminar of German Paleography 98
 I. ADAM — For a greater participation of the State Archives in the knowledge and valorization of the energetics and mineral resources 99
 C. DAMIAN, G. IRIMESCU — 125 years since the D. Onciul's birth. Omagial actions 101
 T. GEMIL — The ninth Turkish Congress on History 103

ДОКУМЕНТЫ НАШИХ ДНЕЙ

ДIE STAATSARCHIVE. 150 JAHRE SEIT DEM BESTEHEN

T. DOBRIN — Der nationale Archivbestand — Bestandteile des nationalen Kulturgutes	1
ST. STEFANESCU — Die Rolle der Archive in der Geschichte der Zivilisationen	3
ST. PASCU — Die Archive im Dienste der Nationalgeschichte	6
D. BERCIOU — Die Archive des rumänischen Bodens	9
V. CANDEA — Der Beitrag der Archive zur Entwicklung der Freundschaft und Zusammenarbeit zwischen den Nationen	14
	18

60 JAHRE SEIT GRÜNDUNG DES V.K.J.

EL. GHEORGHE — Die Jugend im Wirbel des revolutionären Kampfes. Zeugnisse aus Dokumenten	22
--	----

75 JAHRE SEIT DEM VERLAUF DES AUFGESTANDES VON 1907

D. HUREZEANU — Sozial-geschichtlicher Sinn des grossen Aufstandes vom Jahre 1907	34
M. FLORESCU — Dokumente	36

100 JAHRE SEIT DER GEBURT VON N. TITULESCU

AL. ANDONE, ST. HURMUZACHE — N. Titulescu, Bote der Friedensbestrebungen des rumänischen Volkes	43
R. D. VLAD — Aus dem Briefwechsel von N. Titulescu mit Take Ionescu	54

20 JAHRE SEIT ABSCHLUSS DER VERGENOSSENSCHAFTLICHUNG DER LANDWIRTSCHAFT

GH. SOCOL — Dokumente	60
-----------------------	----

ARCHIVTHEORIE UND -PRAXIS

ST. HURMUZACHE — Methodologie der Erforschung ausländischer Archive	75
N. CHIPURICI — Der neue Archivzweckbau im Kreis Mehedinți	81

GESETZGEBUNG

D. IVĂNESCU — Das Dekret 472, den nationalen Archivbestand betreffend, in der Debatte der Rechtsberater aus Iași	84
--	----

HILFSWISSENSCHAFTEN

F. RÎNZIȘ — Die Siegel des Fürsten Constantin Șerban (1654—1659)	86
--	----

WISSENSCHAFTLICHES LEBEN

A. C. HALICHIAS — Die Archive und die Geschichte der Wissenschaften. Gespräch mit Marie Thérèse d'Alverny, René Taton, Guy Beaujouan	91
AL. NEGREANU — Das Wörterbuch für Archivwissenschaft	95
N. STOICESCU — Geschichtliches Wörterbuch der Ortschaften aus Rumänien	96

CHRONIK

T. MOÏ — Der neue Lehrgang für deutsche Paläographie	98
I. ADAM — Für die breitere Teilnahme der Staatsarchive an der Erschliessung und Verwertung der Mineral — und Energieresourcen	99
C. DAMIAN, G. IRIMESCU — 125 Jahre seit der Geburt von D. Oncul. Würdigungveranstaltungen	101
T. GEMIL — Der IX-te türkische Kongress für Geschichte	103

ДОКУМЕНТЫ НАШИХ ДНЕЙ

ГОСАРХИВЫ — 150 ЛЕТ ОТ СОЗДАНИЯ

Т. ДОБРИН — Национальный архивный фонд — составная часть Национального культурного наследия	1
Шт. ШТЕФАНЕСКУ — Роль архивов в истории цивилизаций	3
Шт. ПАСКУ — Архивы на службе национальной истории	6
Д. БЕРЧИО — Архивы румынской земли	9
В. КЫНДЕА — Вклад архивов в развитие дружбы и сотрудничества между народами	14
	20

60 ЛЕТ ОТ СОЗДАНИЯ КОММУНИСТИЧЕСКОГО СОЮЗА МОЛОДЕЖИ

ЕЛ. ГЕОРГЕ — Молодежь в вихре революционной борьбы. Документальные свидетельства	22
--	----

75 ЛЕТ ОТ РАЗВЕРТЫВАНИЯ ВОССТАНИЯ 1907 г.

Д. ХУРЕЗЕАНУ — Общественно-историческая значимость великого восстания 1907 года	34
М. ФЛОРЕСКУ — Документы	36

100 ЛЕТ ОТ РОЖДЕНИЯ НИКОЛАИ ТИТУЛЕСКУ

А. АНДОНЕ, Шт. ХУРМУЗАКЕ — Н. Титулеску — передатчик мирных стремлений румынского народа	43
Р. Д. ВЛАД — Из писем Н. Титулеску к Take Ионеску	54

20 ЛЕТ ОТ ЗАВЕРШЕНИЯ КООПЕРАТИВИЗАЦИИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

Г. СОКОЛ — Документный группаж	60
--------------------------------	----

АРХИВНАЯ ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Шт. ХУРМУЗАКЕ — Методологии исследования по зарубежным архивам	75
Н. КИПУРИЧ — Новое здание под госархивы в мехединецком уезде	81

ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО

Д. ИВĂНЕСКУ — Декрет 472 о Национальном архивном фонде в обсуждении юристконсультов в городе Иессы	84
--	----

ВСПОМОГАТЕЛЬНЫЕ НАУКИ

Ф. РЫНЗИШ — Печати времени Константина Шербана (1654—1659 гг.)	86
--	----

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

А. К. ХАЛУКИАС — Архивы и история наук. Интервью Марьи Терезе д'Альверни, Рене Татон, Гюи Боулан	91
А.Л. НЕГРЕАНУ — Словарь архивной терминологии	95
Н. СТОЙЧЕСКУ — Исторический словарь местностей Румынии	96

ХРОНИКА

Т. МОИ — Вновь проведенные лекции по немецкой палеографии	98
И. АДАМ — За широкое участие госархивов в распознавании и опубликовании данных о минеральных и энергетических ресурсах	99
К. ДАМИАН, Г. ИРИМЕСКУ — 125 лет от рождения Д. Онгула. Праздничные выступления	101
Т. ДЖЕМИЛЬ — IX-ый Турецкий съезд по истории	103

al dosarelor și registrelor pe care le creează Uniunea Națională și uniunile județene ale cooperativelor agricole de producție

Compartimentul de muncă	Denumirea dosarului, registrului etc.	Termen de păstrare		Obs.
		UNCAP	UJCAP	
1	2	3	4	5
PROBLEME DIRECTORII	1. Legi, decrete, HCM-uri și dispoziții ale Consiliului de Miniștri referitoare la agricultură	P.	P.	
	2. Instrucțiuni pentru aplicarea actelor normative, ordine și dispoziții de îndrumare, elaborate de ministere și alte organe centrale	P.	P.	
	3. Hotărâri ale Biroului Permanent, Comitetului Executiv, Consiliului și Congresului UNCAP și ale biroului executiv al Consiliului UJCAP	P.	P.	
	4. Statutele : cooperativei agricole de producție, Asociației economice intercooperatiste, cooperării și asocierii dintre CAP și unități de stat sau ale cooperativei de consum, consiliului unic agroindustrial de stat și cooperatist, uniunilor cooperativelor agricole de producție	P.	P.	
	5. Instrucțiuni, circulare, regulamente și reglementări privind activitatea uniunilor cooperativelor agricole de producție și unităților agricole cooperatiste	15 CS	15 CS	
	6. Corespondență cu UJCAP, alte instituții și organe centrale și locale în probleme de agricultură	5	5	
	7. Studii asupra diferitelor aspecte și fenomene ale agriculturii cooperatiste	P.	15	
	8. Materiale venite sau trimise la CC al PCR și comitetele județene ale PCR	P.	10 CS	
	9. Materiale venite sau trimise la Consiliul de Miniștri, ministere, alte organe centrale și consilii populare județene	10 CS	10 CS	
	10. Buletine UNCAP—MAIA	P.	P.	
PROBLEME ORGANIZATORICE ȘI CADRE Comisia de Revizie	1. Concluziile brigăzilor care analizează activitatea uniunilor județene și a unităților agricole cooperatiste.	5	5	
	2. Sintezele problemelor reieșite din rapoartele instructorilor.	2	2	
	3. Informări cu privire la activitatea uniunilor județene și unităților agricole cooperatiste.	2	2	
	4. Informări și materiale periodice pe diferite probleme (campanii, fond de stat, adunări generale etc.)	2	2	
	5. Planuri de muncă trimestriale ale birourilor executive ale UJCAP	2	2	
	6. Dări de seamă statistice de stat, anuale, privind agricultura.	P.	P.	
	7. Buletine informative privind mersul lucrărilor agricole și stadiul amenajărilor pentru irigații	2	2	
	8. Tematica informărilor ce se solicită de la uniunile județene ale CAP	2	2	
	9. Referate și documentații privind unificarea sau dezarondarea unor cooperative agricole de producție	P.	P.	

1	2	3	4	5
	10. Referate și documentații privind constituirea sau extinderea asociațiilor economice intercooperatiste și cooperării și asocierii dintre CAP și unitățile de stat sau ale cooperației de consum	P.	P.	
	11. Documente privind modificarea unor prevederi ale statutelor : cooperativei agricole de producție, asociațiilor economice intercooperatiste, cooperării și asocierii dintre CAP și unități de stat sau ale cooperației de consum, uniunilor cooperative agricole de producție, consiliului unic agroindustrial de stat și cooperatist	5	—	
	12. Referate privind cercetările efectuate în probleme de cadre și corespondență cu alte instituții	10	5	
	13. Referate și hotărâri ale cadrelor alese sau numite în funcții, din nomenclatura Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole de Producție.	15 CS	15 CS	
	14. Dosarele personale ale lucrătorilor din aparatul UNCAP și membrilor birourilor executive ale UJCAP	90	90	
	15. Evidența lucrătorilor distinși cu ordine și medalii ale RSR	15 CS	15 CS	
	16. Dosar cu documente privind plecările în străinătate ale delegațiilor UNCAP	10	—	
	17. Sinteze, informări ale Comisiei de revizie privind verificări și analize la sectoarele controlate.	10 CS	10 CS	
	18. Procesee verbale ale ședințelor Comisiei de revizie și materialele analizate	10	10	
	19. Rapoarte și informări privind activitatea Comisiei Centrale și a comisiilor județene și comunale ale producătorilor agricoli din localitățile neocooperativizate.	5	5	
	20. Lucrările consfătuirii producătorilor agricoli din localitățile neocooperativizate care au loc în cadrul Congreselor consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărâni, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultura și gospodărirea apelor.	P.	—	
	21. Rapoarte și informări analizate de plenaryle uniunilor județene ale CAP.	2	P.	
PROBLEME ECONOMICE	1. Indicatorii de plan economico-financiari.	P.	P.	
	2. Analize economico-financiare periodice, privind activitatea unităților agricole cooperatiste.	5	5	
	3. Dări de seamă statistice :			
	— trimestriale	5	5	
	— anuale	P.	P.	
	4. Analize și informări privind cooperativele agricole cu programe de redresare.	5	5	
	5. Analize, informări, situații, privind finanțarea-creditarea unităților agricole cooperatiste și impozitele.	5	5	
	6. Analize, informări privind mecanismul economico-financiar.	5	5	
	7. Analize, informări și situații privind fondul de dezvoltare economică și utilizarea lui :			
	— trimestriale	5	5	
	— anuale	P.	P.	

1	2	3	4
	8. Registrul de evidență a carnetelor de depunători la fondul de dezvoltare economică, a ștampilelor și a mașinilor de numerotat.	P.	P.
	9. Informări și alte materiale în legătură cu controlul gestionar de fond, control preventiv și comisii de revizie, primite de la MAIA	5	5
	10. Informări, corespondență și alte materiale privind folosirea forței de muncă și retribuirea muncii în unitățile agricole cooperatiste.	5	5
	11. Analize, informări, situații și corespondență privind disciplina contractuală	5	5
	12. Corespondență și informări privind transporturile și tarifele SMA	5	5
	13. Note, informări, corespondență în legătură cu tarifele pentru irigații	5	5
	14. Contracte, note, informări, privind cooperarea și asocierea dintre CAP și unități de stat sau ale cooperației de consum.	5	5
	15. Note, informări și corespondență privind industria mică, prestările de servicii și executările de lucrări.	5	5
	16. Note, informări privind aprovizionarea tehnico-materială.	5	5
	17. Note, informări privind achiziționarea și livrarea fierului vechi	5	5
	18. Note și informări privind utilizarea mijloacelor de transport și alte probleme în legătură cu transporturile în unitățile agricole cooperatiste.	5	5
	19. Note, informări, situații privind constituirea și utilizarea fondului intercooperatist de intrajutorare și consolidare.	5	5
	20. Evidența fondului intercooperatist de intrajutorare și consolidare.	—	P.
	21. Note- informări corespondență privind stadiul investițiilor din unitățile agricole cooperatiste.	5	5
PROBLEME SOCIALE	1. Bilanțurile contabile centralizate și bilanțurile contabile ale unităților de tratament balnear.	10	—
	2. Procese verbale de control gestionar și financiar întocmite de organele de revizie la unitățile de tratament balnear.	10	—
	3. Dări de seamă statistice lunare și trimestriale privind retribuirea personalului din unitățile de tratament balnear, investiții, turism, creșe și grădinițe din CAP și contribuții pentru spații.	5	5
	4. Dări de seamă statistice anuale privind retribuirea personalului din unitățile de tratament balnear	P.	—
	5. Bugetul de venituri și cheltuieli centralizat și ale unităților de tratament balnear.	P.	—
	6. Execuția bugetului de venituri și cheltuieli trimestrial-centralizat și de la unitățile de tratament balnear.	P.	—
	7. Planuri de investiții curente și de perspectivă.	10	—
	8. Situații și rapoarte operative privind utilizarea capacității la unitățile de tratament balnear	2	—

1	2	3	4	5
PROBLEME DE PROPAGANDĂ ȘI MUNCĂ POLITICĂ DE MASĂ	9. Corespondență cu organele centrale și locale privind construirea de spații de tratament balnear (acorduri, avize etc.)	P.	—	
	10. Procese verbale de recepție definitivă a obiectivelor de investiții pentru tratamentul balnear.	P.	—	
	11. Acte justificative care stau la baza înregistrărilor contabile (note contabile, extrase de cont, facturi, avize, taloane, documente de cheltuieli etc.)	15	—	
	12. State de plata retribuției aferente personalului de supraveghere a lucrărilor de investiții proprii ale UNCAP	90	—	
	13. Corespondență în legătură cu asigurarea utilajelor, mobilierului, dotărilor și aparatului medical necesar unităților de tratament balnear.	5	—	
	14. Note de fundamentare și documentațiile tehnice privind realizarea investițiilor pentru tratamentul balnear al membrilor cooperatori.	P.	—	
	15. Materiale în legătură cu realizarea investițiilor, exploatarea unităților în funcțiune, circulări, reglementări, încadrări și măsuri stabilite de organele de conducere ale UNCAP.	10 CS	—	
	16. Planuri privind contribuția pentru spații și evidența contribuției depuse de CAP pentru realizarea de spații pentru tratamentul balnear al membrilor cooperatori.	10 CS	5	
	17. Situații operative privind constituirea fondului de pensii, plata pensiilor și drepturilor de asigurări sociale cuvenite membrilor cooperatori și țăranilor cu gospodării individuale din zonele necooperativizate.	2	2	
	18. Diverse note, materiale, informări ce se prezintă Biroului Permanent și Consiliului UNCAP.	5	—	
	1. Corespondență și informări privind munca cultural-artistică, sportivă și turismul la sate.	3	3	
	2. Evidența rezultatelor obținute în întrecerile socialiste, a distincțiilor și premiilor acordate.	5	5	
	3. Filme, diafilme, tipărituri realizate în domeniul agriculturii cooperatiste și planuri editoriale anuale.	P.	P.	
	4. Informări și tematici în legătură cu schimburile de experiență, consfătuiri, expoziții, aniversări și programele de organizare a acestora	5	5	
	5. Informări și note privind învățământul agrozootehnic de masă, propagandă agricolă, case-laborator.	5 CS	3 CS	
	6. Recomandări și evidența constituirii și folosirii fondului social-cultural și sportiv în CAP	5	5	
	7. Planuri de măsuri privind sărbătorirea „Zilei recoltei”.	5	5	
	8. Planuri și programe de învățământ	5	5	
	9. Lecții și tematici privind instruirea cadrelor.	2 CS	2 CS	
	10. Situații și corespondență privind pregătirea cadrelor.	5	5	

1	2	3	4	5
PROBLEME JURIDICE ȘI ARBITRALE	1. Reglementări privind organizarea și funcționarea aparatului juridic din organizațiile agricole cooperatiste	10	10	
	2. Lucrări privind rapoartele de muncă din unitățile agricole cooperatiste	5	5	
	3. Lucrări în legătură cu fondul funciar.	5	5	
	4. Instrucțiuni și precizări în legătură cu comisiile de judecată din unitățile agricole cooperatiste.	5	5	
	5. Acțiuni și corespondență cu instanțele de judecată și organele arbitrale.	5	5	
	6. Dosarele cauzelor arbitrate și rearbitrate de către Arbitrajul Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole de Producție	5	5	
	7. Avize la proiecte de acte normative interne și externe.	5	—	
	8. Lucrări privind activitatea juridică în probleme economice	5	5	
	9. Tematici și programe privind perfecționarea pregătirii profesionale a jurisconsultilor.	5	5	
	10. Corespondența cu organele centrale și locale privind probleme juridice în domeniul agriculturii.	5	5	
PROBLEME FINANCIARE ȘI GOSPODĂREȘTI	1. Plan de venituri și cheltuieli anual	P.	15	
	2. Dări de seamă financiar-contabile :			
	— trimestriale	3	3	
	— anuale	P.	15	
	3. Corespondența cu diferite organizații și instituții cu privire la probleme financiar contabile	5	5	
	4. Acte și fișe contabile	15	15	
	5. Documente de decontare a valutei	15	—	
	6. Procese-verbale privind controlul financiar-gestionar la UJCAP și unitățile agricole cooperatiste	5 CS	5 CS	
	7. Planuri de muncă și retribuții :			
	— trimestriale	5	3	
	— anuale	15	15	
	8. Schema UNCAP, UJCAP și unităților de tratament balneoclimatic	P.	P.	
	9. Dări de seamă statistice cu privire la realizarea planului de muncă și retribuiri anuale la unitățile de tratament balneoclimatic	15	15	
	10. State de retribuții	90	90	
	11. Planuri de aprovizionare	5	5	
	12. Planuri reparații	2	2	
	13. Contracte prestări servicii, aprovizionări, închirieri	5	5	
SECRETARIAT RELAȚII INTERNAȚIONALE. SCRISORI ȘI AUDIENȚE	14. Dosare autovehicule, (act de identitate, tichet de circulație)	10	10	
	15. Foi zilnice de parcurs auto și borderouri centralizatoare	5	5	
	16. Procese-verbale de reformă privind mijloacele fixe	10	10	
	17. Acte garanții gestiuni	15	15	
	1. Stenograme și procese verbale ale ședințelor Biroului Permanent, Comitetului Executiv, Consiliului UNCAP, birourilor executive ale consiliilor UJCAP, precum și materialele analizate în cadrul ședințelor acestor organe	P.	P.	
	2. Planuri de muncă ale Biroului Permanent, Comitetului Executiv al UNCAP și birourilor executive UJCAP	5 CS	5 CS	

1	2	3	4	5
	3. Corespondență cu ministerele și alte instituții centrale și locale	5	5	
	4. Corespondență cu uniunile județene CAP și unitățile agricole cooperatiste	5	5	
	5. Evidența ștampilelor, sigiliilor, mașinilor de scris și a mașinilor de calculat	10	10	
	6. Registre intrare-ieșire a corespondenței	30 CS	20 CS	
	7. Condiții și borderouri de expediție	5	5	
	8. Planuri de muncă trimestriale ale compartimentelor UNCAP	2	2	
	9. Inventarele dosarelor și procese verbale ale comisiei de selecționare	P.	P.	
	10. Indicator-nomenclator al dosarelor privind termenele de păstrare a documentelor	15	15	
	11. Informări și documente privind relațiile UNCAP cu organizații ecoperatiste și țărănești din alte țări	15	—	
	12. Documente, informări și sinteze despre mișcarea cooperatistă din alte țări	10	—	
	13. Informări, scrisori, invitații cu diferite organizații internaționale și corespondențe privind plecări și sosiri de delegații	10 CS	5	
	14. Cereri, sesizări și reclamații ale oamenilor muncii și corespondență în legătură cu acestea, cu organele și instituțiile de stat și organizații de masă	2	2	
	15. Fișele de evidență a problemelor ridicate de petiționari în sesizări	2	2	
	16. Situații statistice și informări privind evidența problemelor ridicate în scrisori și adiuente : — trimestriale — anuale	2 5	2 5	
	17. Fișele de audiențe	2	2	

NOMENCLATOR — INDICATOR

al dosarelor și registrelor pe care le creează unitățile agricole cooperatiste și unitățile pentru tratamentul balneoclimatic construite din fondurile cooperativelor agricole de producție

Compartimentul de muncă	Denumirea dosarului, registrului etc.	Termen de păstrare	Obs.
1	2	3	4
I. ORGANE DE CONDUCERE	1. Legi, decrete, TICM-uri și dispoziții ale Consiliului de Miniștri referitoare la agricultură 2. Instrucțiuni, de aplicare a actelor normative, ordine și dispoziții de îndrumare, decizii ale consiliilor populare, referitoare la agricultură 3. Hotărâri ale Biroului Permanent, Comitetului Executiv, Consiliului și Congresului UNCAP și hotărâri ale biroului executiv al Consiliului UJCAP 4. Regulament de organizare și funcționare 5. Corespondență cu alte organizații și unități de stat 6. Regulament de ordine interioară 7. Dări de seamă, rapoarte, informări supuse dezbaterei organelor de conducere 8. Hotărâri și măsuri stabilite de organele de conducere ale unității	P. 10 CS 10 CS 10 CS 5 10 P. 10 CS	

1	2	3	4
II. PRODUCȚIE, CONTABILITATE, FINANCIAR, SOCIAL	9. Procesul verbal al adunării generale cu hotărîrea de constituire a unității (unificări CAP, constituirea de asociații economice intercooperatiste și asocierii CAP cu unități de stat sau ale cooperației de consum)	P.	
	10. Registre de procese-verbale ale adunărilor generale, ședințelor Consiliului de conducere sau de administrație	P.	
	11. Planuri de muncă ale organelor de conducere, comisiei de revizie și ale consiliului de judecată; graficul adunărilor generale și al ședințelor de lucru	5	
	12. Acte de verificare și control ale comisiei de revizie și ale altor organe	15	
	13. Cereri de înscriere ale membrilor cooperatori și hotărîrile adunărilor generale	P.	
	14. Planuri de dezvoltare în perspectivă	10	
	15. Cererile, reclamațiile, sesizările oamenilor muncii și corespondența de rezolvare a lor	5	
	16. Registrul de evidență a propunerilor oamenilor muncii rezultate din reclamații, sesizări	5	
	17. Registrul de evidență terenurilor obștești și ale membrilor cooperativei agricole de producție	P.	
	18. Documente privind scoateri de terenuri din producția agricolă, schimbări în categoria de folosință, schimburi de terenuri cu IAS	P.	
	19. Acte de donație (terenuri, bunuri) către unități agricole cooperatiste	P.	
	20. Registrul de audiențe	3	
	21. Registrul unic de control	5	
	22. Alegeri și numiri în funcții; situații privind evidența cadrelor	16 CS	
	23. Dosarele personale ale cadrelor de conducere și ale lucrătorilor permanenți	90	
	1. Plan de producție și bugetul de venituri și cheltuieli	P.	tipizat
	2. Planuri de dezvoltare a unității în perspectivă	15 CS	
	3. Planuri de măsuri tehnico-organizatorice pentru realizarea planului de producție și financiar	5	
	4. Planuri de producție, bugetul de venituri și cheltuieli, ale fermelor brigăzilor și sectoarelor	5	
	5. Angajamente privind munca în acord global pe brigăzi, grupe de familii, familii și cooperatori	5	
	6. Dări de seamă statistice, contabile, lunare și trimestriale	5	tipizat
	7. Dări de seamă statistice și contabile anuale (inclusiv bilanțul anual)	P.	tipizat
	8. Situații și rapoarte operative de realizarea planului de producție și financiar	5	
	9. Registrul fermei	15	
	10. Registrul de evidență efectivelor, a producției și reproducției animalelor	15	
	11. Planuri de măsuri privind sărbătorirea „zilei recoltei”	3	
	12. Balanțe de verificare sintetice și analitice	15	
	13. Acte justificative care stau la baza înregistrării în conturi (note de contabilitate, extrase de cont, centralizatoare de materiale, facturi, avize, acte de recepție, contul casierului, documente de cheltuieli ș.a.)	15	
	14. Corespondență în legătură cu operațiunile contabile și financiare (care nu se anexează la actele contabile)	5	
	15. Procese verbale de gestionare a bunurilor materiale și a mijloacelor fixe (recepție, transformare, casare, ieșire)	15	
	16. Acte de predare și primire a gestiunilor	15	
	17. Procese-verbale de schimbare de prețuri	5	
	18. Fișe de evidență a mijloacelor fixe	10	

1	2	3	4
	19. Registru de casă	15	
	20. Fișe de conturi sintetice, jurnale de înregistrare	15	
	21. Fișe analitice și registre pentru materiale, mărfuri, produse, mijloace bănești, debitori, creditori, cheltuieli	15	
	22. Cotoare ordine de deplasare	2	
	23. Fișe de magazie	5	
	24. Devize de lucrări și reparații	10	
	25. Dispoziții de livrare, avize de expediere (copii)	5	
	26. Acte de sortare produse și rapoarte de gestiune	5	
	27. Acte de recepție a lucrărilor agricole și alte lucrări	5	
	28. Liste și procese-verbale de inventariere a bunurilor și valorilor, rapoartele comisiilor	10	
	29. Situații de consumul alimentelor la grădinițe și creșe de copii și de prezența copiilor și la cantinele unităților	10	
	30. Lista meniurilor zilnice și săptămânale	2	
	31. Foi de parcurs auto și fișe de activitatea zilnică a autovehiculelor	5	
	32. Fișa specimenelor de semnături	15	
	33. Cotoarele cu copile carnetelor de cecuri, chitanțelor, dispozițiilor de plată și încasare	15	
	34. Fișe anuale de evidența muncii și decontării cu membrii cooperatori	90	
	35. State de plata retribuției și ajutoare pentru personalul muncitor încadrat permanent	90	
	36. Documente primare (fișe de pontaj și borderouri lunare) privind evidența și retribuția membrilor cooperatori	5	
	37. Carnetul de pensii și asigurări sociale pentru membrii cooperativelor agricole de producție și carnetul de muncă pentru personalul muncitor încadrat permanent	90	
	38. Declarații pentru acordarea ajutorului pentru copii	2	
	39. Registrul de evidența personalului	90	
	40. Registrul de evidența populației în unitatea pentru tratamentul balneoclimatic	5	
	41. Acte privind înregistrarea accidentelor de muncă	15 CS	
	42. Procese verbale de instruire a lucrătorilor privind protecția muncii	10	
	43. Lista cooperatoarelor trimiși la tratament balneoclimateric	2 CS	
III. SECRETARIAT JURIDIC	1. Registru de intrare-ieșire a corespondenței	20	
	2. Condiță de predare-primire a corespondenței	2	
	3. Borderouri de expedierea corespondenței prin Oficiul PTTR	2	
	4. Adevărinite de atestare a calității de cooperador, de vechime în muncă, de retribuție	2	
	5. Registru de evidența convorbirilor telefonice	2	
	6. Dosare de litigii la instanțe și arbitraj	5	
	7. Dosare litigii de muncă	5	
	8. Avize și corespondență în legătură cu activitatea juridică	5	
	9. Materiale privind învățământul agrozootehnic de masă, planuri și programe de învățământ anuale	5	
	10. Materiale privind activitatea politico-educativă, cultural-artistică și sportivă	3	
	11. Lecții și tematici privind calificarea cooperatoarelor în meserii agricole și neagricole	2 CS	
	12. Organizarea întrecerii socialiste	5	
	13. Filme, diafilme, pliante, realizate în unitatea respectivă	P.	
	14. Inventarele dosarelor și procesele verbale de selecționare	P.	
	15. Indicatoare și nomenclatoare ale dosarelor privind termenele de păstrare a documentelor	15	

CĂTRE AUTORI

„Revista Arhivelor“ publică studii și comunicări de teorie și practică arhivistică, de paleografie, diplomatică, sigilografie, heraldică, miniaturistică, izvoare, instituții și alte științe auxiliare ale istoriei, studii și articole de istorie bazate pe materiale de arhivă, documente, prezentări de fonduri și colecții arhivistice, recenzii și prezentări de reviste și cărți de specialitate, cronici, note și informații bibliografice.

Autorii sînt rugați să trimită materialele în două exemplare, dactilografiate la două rînduri, cu trimiterile infrapaginale numerotate în continuare și cu un scurt rezumat.

Articolele nepublicate nu se restituie.

ABONNEMENTS :

ILEXIM

Press Department 3—5, 13 Decembrie str. P. O.
Box. 1.136—1.137 — telex, 70116. Bucharest
ROMANIA

R. M. ISSN 0034—7043

Articles appearing in this journal abstracted
and indexed in HISTORICAL ABSTRACT and
AMERICA HISTORY AND LIFE

c. 2154 — I. P. „INFORMAȚIA“
str. Brezoianu nr. 23—25, București
Republica Socialistă România

La paix est avant tout
un état d'esprit.

La vouloir, c'est l. créer;
re rien vouloir ~~autre chose~~
qu'elle, c'est l. perpétuer !

N. Lilius